

**UCHWAŁA NR VIII/56/2015
RADY GMINY MSZANA**

z dnia 29 czerwca 2015 r.

w sprawie Strategii Rozwoju Gminy Mszana na lata 2015 -2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r. poz. 594 jt. z późn. zm.)

Rada Gminy Mszana

uchwała:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Mszana na lata 2015 - 2025, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Mszana.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr inż. Andrzej Kaperczak

MSZANA

STRATEGIA ROZWOJU GMINY MSZANA DO ROKU 2025

URZĄD GMINY MSZANA, 2015

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
1.1. Cel budowy strategii	3
1.2. Cechy dokumentu strategii	3
2. Założenia metodyczne	5
2.1. Materiały źródłowe	5
2.2. Metody i proces budowy strategii	6
3. Diagnoza obszaru gminy	10
3.1. Położenie geograficzne i warunki przyrodnicze	10
3.2. Charakterystyka historyczna sołectw gminy	13
3.3. Demografia i rynek pracy	18
3.4. Infrastruktura techniczna i społeczna	21
3.5. Gospodarka	36
3.6. Aktywność gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych	40
Analiza SWOT – ocena szacunkowa potencjału rozwoju i barier	44
4.1. Uwarunkowania rozwoju	44
4.2. Wnioski z badań ankietowych	52
4.3. Wnioski z analizy SWOT i badań ankietowych	58
5. Priorytety rozwoju – cele strategiczne i kierunki rozwoju	64
5.1. Trendy zmian i prognozy rozwoju	64
5.2. Wizja i misja gminy	73
5.3. Cele strategiczne i kierunki rozwoju	74
6. Zarządzanie rozwojem lokalnym	82
6.1. Zasady wdrażania strategii	82
6.2. Harmonogram wdrażania strategii	84
Załączniki:	95
1. Lista osób / liderów lokalnych współpracujących przy tworzeniu strategii	
2. Lista instytucji, organizacji, firm i podmiotów wspierających proces budowy strategii	
3. Karta Projektu / Przedsięwzięcia w ramach Strategii Rozwoju Gminy Mszana (formularz rejestracyjny)	

4. Raport – Opracowanie wyników badań ankietowych (odrębny dokument)

Nota: Fotografie na okładce pochodzą z: www.mszana.ug.gov.pl i www.google.pl

dobry początek to połowa dzieła

PLATON

1. Wprowadzenie

1.1. Cel budowy strategii

Opracowanie strategii rozwoju gminy nie jest celem samym w sobie. Strategia rozwoju to narzędzie zarządzania rozwojem lokalnym. Uniwersalnymi celami rozwoju lokalnego są: zapewnienie mieszkańcom odpowiednich warunków bytu materialnego, rozwoju osobowego, dostępu do źródeł informacji, do wiedzy, kultury, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa, stabilizacji, właściwych relacji z otoczeniem i perspektyw przyszłości. Strategia to instrument polityki rozwoju lokalnego w formie dokumentu planistycznego, zbudowany celem jednoznacznego określenia i ujednoczenia podejścia do rozwiązywania kluczowych problemów rozwoju oraz koordynacji działań zmierzających w kierunku tego rozwoju. Opracowanie strategii sprzyja rzeczywistej ocenie możliwości rozwojowych.

Strategia rozwoju gminy Mszana to dokument, który jest swoistym scenariuszem rozwoju, nakreśla ogólną wizję przyszłości gminy – jej pożądaną obraz, do którego zmierzać będzie społeczność lokalna i władze samorządowe, zadaniem których jest zarządzanie rozwojem lokalnym. Jest to dokument, który określa podstawowe kierunki rozwoju społecznego i gospodarczego gminy w dłuższej perspektywie. Kierunki te określone są poprzez cele strategiczne, którym z kolei podporządkowane są cele operacyjne oraz zadania, a także harmonogram ich realizacji. Głównym celem budowy strategii jest więc ułatwienie zarządzania rozwojem, poprzez hierarchizację działań i ich właściwą koordynację. Celami podrzędnymi są dostrzeganie i prognozowanie potrzeb, a także prognozowanie problemów i zapobieganie im, zanim się pojawią.

1.2. Cechy dokumentu strategii

Dokument strategii to jeden z najważniejszych dokumentów samorządu gminy, który określa cele polityki rozwoju prowadzonej na obszarze gminy Mszana oraz priorytety działania w perspektywie do 2025. Dokument ten wpisuje się także w ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię i z tego powodu jest podstawowym

narzędziem w procesie zarządzania rozwojem lokalnym. Ponadto strategia rozwoju gminy wpisuje się w Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020 i standardy Unii Europejskiej oraz wynikające z tego zobowiązania (poszerzenie funkcji samorządów terytorialnych poprzez delegowanie zadań z poziomu centralnego), ale i korzyści (w tym m.in. dostęp do środków finansowych z funduszy strukturalnych przeznaczonych na rozwój lokalny). Strategia rozwoju gminy Mszana ma ścisły związek ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i planami odnowy miejscowości gminnych, programami rewitalizacji terenów przemysłowych i programami ochrony środowiska, a także koresponduje z diagnozą potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego zlokalizowanego wzdłuż autostrady A-1 na terenie subregionu zachodniego województwa śląskiego.

Strategia rozwoju gminy Mszana jest do pewnego stopnia aktualizacją istniejącego dokumentu, którego termin realizacji kończy się w połowie czerwca 2015 r., ale w znacznej mierze zawiera nowe cele strategiczne dostosowane do współczesnej sytuacji politycznej, gospodarczej i społecznej, a więc zrównoważonego rozwoju. Rozwój ten określany jest jako równomierny i trwały, a więc rozwój, w którym szeroko rozumiana funkcja gospodarcza, dbałość o środowisko i funkcja społeczna obszaru wzajemnie się przenikają, a ich realizacja zmierza do podniesienia lub utrzymania odpowiedniej jakości życia, czyli jakości na poziomie, na jaki pozwala obecny rozwój cywilizacyjny.

Strategia ta opracowana została na okres dziesięciu lat 2015-2025, a więc sięga poza perspektywę obecnego okresu programowania Unii Europejskiej i związanych z tym programów operacyjnych i programów rozwoju w Polsce.

2. Założenia metodyczne

2.1. Materiały źródłowe

Historia gminy Mszana sięga roku 1955, a w rozumieniu ustawy o samorządzie terytorialnym – roku 1990, a więc jej działania opierały się na wielu różnych dokumentach planistycznych i programach, w tym strategicznych. Obecna strategia rozwoju nie jest więc pierwszym tego typu dokumentem. Stanowi jedno z podstawowych narzędzi zarządzania rozwojem gminy i wraz z innymi dokumentami jest wsparciem dla samorządu w podejmowaniu decyzji i przygotowywaniu programów i dokumentów planistycznych i wykonawczych. Stosownie do uzgodnień poczynionych z władzami samorządowymi gminy Mszana, w opracowaniu dokumentu strategii rozwoju przyjęto okres jej realizacji 2015-2025.

Materiałami źródłowymi wtórnymi, które wykorzystano w opracowaniu strategii rozwoju gminy Mszana były następujące dokumenty i opracowania:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Mszana; Część A: Uwarunkowania rozwoju; załącznik do uchwały rady gminy nr XLII/41/2010;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Mszana; Część B: Kierunki zagospodarowania przestrzennego; załącznik do uchwały rady gminy nr XLII/41/2010;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Mszana; Część C: Uzasadnienie przyjętych rozwiązań. Synteza ustaleń studium; załącznik do uchwały rady gminy nr XLII/41/2010;
- Diagnoza potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego zlokalizowanego wzdłuż autostrady A-1 na terenie subregionu zachodniego województwa śląskiego. Zeszyt I: Delimitacja i diagnoza potencjału rozwojowego; Opracowanie 2014;
- Diagnoza potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego zlokalizowanego wzdłuż autostrady A-1 na terenie subregionu zachodniego województwa śląskiego. Zeszyt II: Część strategiczna i realizacyjna; Opracowanie 2014;

- Diagnoza potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego zlokalizowanego wzdłuż autostrady A-1 na terenie subregionu zachodniego województwa śląskiego. Zeszyt III: Zestawienia tabelaryczne oraz załączniki; Opracowanie 2014;
- Plan odnowy miejscowości Gogołowa na lata 2009-2015;
- Plan odnowy miejscowości Połomia na lata 2009-2015;
- Plan odnowy miejscowości Mszana na lata 2009-2015;
- Strategia rozwoju gminy Mszana do roku 2015;
- Aktualizacja programu ochrony środowiska dla gminy Mszana na lata 2013-2016, z perspektywą do roku 2016; Opracowanie 2013;
- Program ograniczenia niskiej emisji na terenie gminy Mszana w latach 2015-2016; Opracowanie 2014;
- Lokalny program rewitalizacji terenów poprzemysłowych gminy Mszana na lata 2009-2020; Opracowanie 2009;
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy Mszana; Opracowanie 2010;

Natomiast materiałami źródłowymi pierwotnymi były badania ankietowe oraz dyskusje i konsultacje z władzami samorządowymi i pracownikami Urzędu Gminy Mszana w siedzibie gminy oraz trzy spotkania w Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie, którego eksperci byli zaangażowani w proces budowy strategii. Spotkanie konsultacyjne z przedstawicielami samorządu i jednostek organizacyjnych podległych Urzędowi Gminy odbyło się w grudniu 2014 r. w czasie wizji lokalnej na terenie gminy. Natomiast spotkanie konsultacyjne z radą gminy, sołtysami i przedstawicielami społeczności lokalnej, przeprowadzono 14 maja 2015 r.

2.2. Metody i proces budowy strategii

Wśród metod budowy strategii rozwoju lokalnego wyróżnia się trzy podstawowe, a mianowicie: metodę ekspercką, metodę uczestniczącą oraz metodę partnerską (uczestnicząco-eksperską). W budowie strategii rozwoju gminy Mszana zdecydowano się na metodę partnerską. Polega ona na włączeniu w proces budowania strategii liderów społeczności lokalnej i współuczestniczenia w tym procesie ekspertów, którzy odpowiadają za stronę metodyczną i merytoryczną procesu i opracowania dokumentu końcowego.

Prace nad strategią miały charakter kilkufazowy. W pierwszej fazie uzgodniono z władzami gminy scenariusz procesu budowy strategii wraz z metodyką prac. Druga faza to gromadzenie i analiza materiałów źródłowych wtórnych w postaci dokumentów i opracowań będących w posiadaniu Urzędu Gminy Mszana. Faza trzecia – to opracowanie narzędzia badawczego: kwestionariusza do badań ankietowych i uzgodnienie jego treści z władzami gminy. Kwestionariusz ten składał się z 22 pytań pogrupowanych w czterech działach:

- (1) Ocena obecnej sytuacji gminy i opinie o walorach i stopniu rozwoju gminy; Pytania znajdujące się w tej grupie dotyczyły oceny położenia geograficznego gminy, jej dostępności komunikacyjnej, stopnia rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, oceny atrakcyjności turystycznej (w tym atrakcyjności dla potencjalnych turystów), atrakcyjności inwestycyjnej (stopnia atrakcyjności dla potencjalnych inwestorów), oraz oceny kapitału społecznego gminy. Zawarte w tym dziale pytania były pytaniami częściowo zamkniętymi, zawierającymi kafeterię wyboru odpowiedzi oraz możliwość dopisania odpowiedzi własnej, której respondent nie znalazł w kafeterii. Ponadto respondenci zostali poproszeni o nadanie każdej odpowiedzi rangi w sensie oceny walorów i sytuacji gminy. Do tworzenia rangi wykorzystano skalę pięciopunktową, przyjmując 5 – jako doskonałą, a 1 – jako niedostateczną, wprowadzono ponadto ocenę 0 – odpowiadającą brakowi opinii.
- (2) Opinie o najważniejszych czynnikach wewnętrznych wpływających na sytuację gminy i jej rozwój, czyli znaczących atutach i słabych stronach gminy, a także opinie o najważniejszych czynnikach zewnętrznych, czyli znaczących szansach i zagrożeniach mogących kształtować sytuację gminy w odniesieniu do jej stabilnego rozwoju. Zawarte w tym dziale pytania były pytaniami otwartymi. Uczestnicy badania ankietowego zostali poproszeni o wskazanie w każdej z grup (atutów, szans, słabych stron i zagrożeń) pięciu najważniejszych ich zdaniem czynników wpływających w sposób znaczący na kształtowanie sytuacji rozwojowej gminy. Ponadto respondenci zostali poproszeni o wpisanie przy każdym zidentyfikowanym czynniku jego rangi, czyli stopnia oddziaływania na rozwój. Do tworzenia rangi wykorzystano skalę pięciopunktową, przyjmując 1 – jako najważniejszy czynnik, a 5 – jako najmniej ważny.
- (3) Opinie o najbardziej istotnych problemach gminy oraz wskazanie oczekiwań związanych z rozwojem gminy i jakością życia. Podobnie, jak w przypadku oceny

czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na rozwój gminy, również w tym przypadku zawarte w tym dziale pytania były pytaniami otwartymi. Uczestnicy badania ankietowego zostali poproszeni o wskazanie pięciu najważniejszych ich zdaniem problemów gminy oraz ich oczekiwań jako członków społeczności tej gminy. Ponadto respondenci zostali poproszeni o wpisanie przy każdym zidentyfikowanym problemie i każdym rodzaju oczekiwań ich rangi, czyli stopnia ważności w sensie rozwiązania czy realizacji. Do tworzenia rangi wykorzystano skalę pięciopunktową, przyjmując 1 – jako najważniejszy problem/ oczekiwanie, a 5 – jako najmniej ważny.

- (4) Propozycje kierunków rozwoju gminy. W tym dziale zamieszczono pytania o kierunki rozwoju rolnictwa, przedsiębiorczości, turystyki i rekreacji, wykorzystanie czasu wolnego po przejściu na emeryturę lub w przypadku utraty pracy. Zawarte w tym dziale pytania były pytaniami częściowo zamkniętymi, zawierającymi kafeterię wyboru odpowiedzi oraz możliwość dopisania odpowiedzi własnej, której respondent nie znalazł w kafeterii. Dodatkowo, przy każdym wybranym z kafeterii kierunku rozwoju, respondent miał możliwość dopisania konkretnej branży.
- (5) Ponadto w kwestionariuszu zamieszczono pytanie o zainteresowanie respondentów związane z instalacjami energii odnawialnej. Pytanie to podyktowane było zanieczyszczeniem powietrza w gminie, spowodowanym spalaniem złej jakości surowców paliwowych w paleniskach domowych.
- (6) Skierowano również dodatkowe trzy pytania wyłącznie do uczestniczącej w badaniu ankietowym młodzieży ostatniej klasy liceum oraz studentów. Pytania te dotyczyły oceny ich szans życiowych, zapytano czy wiążą swoją przyszłość z gminą Mszana i co chcieliby zmienić w tej gminie.

Kolejna faza to prowadzenie badań ankietowych oraz równoległe analizowanie dokumentów zastanych pod kątem przygotowania diagnozy sytuacji gminy.

Następnie przygotowanie wstępnej diagnozy sytuacji i wstępnej analizy SWOT – przedyskutowanie jej z władzami gminy.

Opracowanie wyników badań ankietowych w formie tabelarycznej i graficznej wraz z komentarzem. Porównanie ze wstępną diagnozą sytuacji i wstępną analizą SWOT – wprowadzenie uzupełnień wynikających z opracowanych badań ankietowych. Przedyskutowanie uzupełnień z władzami gminy.

Kolejna faza to określenie priorytetów rozwoju – celów strategicznych i operacyjnych.

Spotkanie w Urzędzie Gminy z radnymi, sołtysami i liderami społeczności lokalnej.

Prezentacja wstępnego dokumentu strategii. Dyskusja, decyzje związane z uzupełnieniami, ewentualne zmiany niektórych zapisów lub sformułowań.

Przygotowanie ostatecznej formy dokumentu strategii rozwoju i prezentacja jej zarządowi gminy.

3. Diagnoza obszaru – uwarunkowania rozwoju

Diagnoza obszaru jest częścią wstępną do planowania strategicznego rozwoju gminy. Zgodnie z definicją diagnoza polega na identyfikacji, gromadzeniu, opracowywaniu i analizie danych i informacji dotyczących obszaru będącego podmiotem planowania strategicznego. A więc, diagnoza to inwentaryzacja zasobów materialnych, ludzkich, w tym szczególnie kapitału intelektualnego, walorów przyrodniczych, kulturowych, to opis poziomu rozwoju gospodarczego i społecznego, to wskazanie wartości i ich hierarchii charakterystycznych dla lokalnej społeczności, to określenie oczekiwań społeczności i ich gotowości do aktywnego włączenia się do działań dla dobra tej społeczności; gotowości i umiejętności sprostania wyzwaniom współczesności.

Celem diagnozy jest ocena zasobów materialnych, kulturowych, organizacyjnych i potencjału intelektualnego oraz dotychczasowych kierunków rozwoju lokalnego. Jej efektem jest określenie obecnej sytuacji oraz nakreślenie przyszłych kierunków rozwoju. Innymi słowy diagnoza sytuacji określonego obszaru opiera się na analizie środowiska wewnętrznego, a więc posiadanych zasobów, które są atutami oraz słabymi stronami, a także analizie środowiska zewnętrznego, a więc szans, które można wykorzystać w kreowaniu rozwoju i zagrożeń, które stanowią bariery tego rozwoju.

Diagnoza zatem to wynik analizy porównawczej atutów gminy wraz z jej zasobami i szans, jakie stwarza otoczenie oraz słabych stron i ewentualnych zagrożeń znajdujących się w środowisku zewnętrznym. Diagnoza obszaru jest więc podstawą określania kierunków rozwoju danego terytorium, określania jego celów strategicznych oraz projektowania sposobów i określania zasobów niezbędnych do osiągnięcia tych celów. Efektem diagnozy są więc kierunki rozwoju obszaru oraz cele strategiczne tego rozwoju, a produktem diagnozy jest plan strategiczny.

3.1. Położenie geograficzne i warunki przyrodnicze

Gmina Mszana położona jest na Wyżynie Śląskiej, w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, w powiecie wodzisławskim. Jest gminą wiejską, w skład której wchodzi trzy sołectwa: Mszana, Połomia i Gogołowa. Graniczy ona z trzema gminami:

Marklowice, Świerklany, Godów oraz dwoma miastami: Wodzisław Śląski i Jastrzębie-Zdrój. Obszar gminy Mszana obejmuje 31,32 km².

Gmina położona jest na wysokości powyżej 200 m n.p.m. (od 219 do 287 m). Obszar gminy charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu, z licznymi pagórkami, głębokimi dolinkami o szerokich zboczach, o nachyleniu od 10% w Mszanie i Gogołowej, do 15% w Połomi, a miejscowo nawet do 25%.

Istotną cechą gminy jest brak większych kompleksów leśnych, występują tu niewielkie, rozproszone enklawy leśne i zadrzewienia na zboczach jarów i dolin rzecznych oraz zadrzewienia na terenach przemysłowych. Niski wskaźnik lesistości gminy (1,7%) i część obszarów zdegradowanych działalnością przemysłu węglowego wpływają niekorzystnie na walory krajobrazowe gminy, jednakże ich odpowiednie zagospodarowanie może zmienić tę sytuację. Wśród lasów i gruntów leśnych największą powierzchnię zajmują lasy prywatne, stanowiące 88,6% ogólnej powierzchni leśnej (lasy publiczne i będące własnością gminy stanowią po 5,7%).

Mimo występujących obszarów zdegradowanych, krajobraz gminy jest malowniczy. Są tu urokliwe widoki rozległych pól, małych kompleksów leśnych i naturalnych cieków wodnych oraz bogate siedliska unikatowej flory, pomnik przyrody – dwustuletnia lipa. Występują tu także zapadliska poeksploatacyjne, związane z działalnością górnictwem. Jest to typowy dla Śląska krajobraz – zdegradowany częściowo przez przemysł – z jego hałdami, zapadliskami i zalewiskami (jak w Mszanie i Gogołowej) wyglądającymi jakby tu były od zawsze. Wzbogacają one krajobraz, a poddane rekultywacji i odpowiedniemu zagospodarowaniu stwarzają nowe możliwości i mogą stać się atrakcją turystyczną, elementem promocji gminy, czy też mogą zostać wykorzystane dla celów działalności inwestycyjnej, gdyż często zlokalizowane są w atrakcyjnych inwestycyjnie miejscach. Dla przykładu hałda usytuowana na granicy Mszany i Jastrzębia Zdroju mogłaby w przyszłości stać się ciekawym terenem rekreacyjnym, np. dla amatorów rowerów, czy motolotniarzy. Tereny już zrehabilitowane usytuowane wzdłuż ul. Moszczeńskiej oraz dawne „szyby zachodnie”, położone pomiędzy ulicami Górniczą oraz 22 Lipca w Mszanie, mogą posłużyć jako idealna lokalizacja inwestycji dla potencjalnych inwestorów. Ich walorem jest bowiem bliskość głównych ciągów komunikacyjnych, tj. węzła Mszana w ciągu autostrady A1, czy węzła komunikacyjnego Drogi Głównej Południowej.

Ważnym elementem krajobrazu gminy jest stosunkowo gęsta sieć hydrograficzna tworzona głównie przez dolinę rzeki Szotkówki i jej liczne dopływy. Prawie cały obszar gminy znajduje się w zlewni Odry, jedynie niewielki obszar (około 1 km²) to zlewnia Olzy. Zbiorniki wodne – głównie stawy rybne i niewielkie oczka wodne – zajmują około 1,1% obszaru gminy. Warunki hydrograficzne, wskutek głównie działalności górniczej oraz rozwoju sieci komunikacji drogowej, uległy znacznym zmianom. Zmiany te widoczne są przede wszystkim w spadkach koryt rzek (głównie Szotkówki) i związanych z tym trudnościami w grawitacyjnym odprowadzaniu wód. Sytuacja uległa co prawda poprawie poprzez regulację koryta rzeki niemal na całej jej długości, ale rozbudowa dróg i zwiększający się z roku na rok ruch kołowy, a także nawożenie gleb i środki ochrony roślin stosowane w rolnictwie wpływają na pogorszenie jakości wód. Podobnie emisja gazów i substancji toksycznych pochodzących ze spalania paliw w procesach technologicznych i w energetyce wpływa niekorzystnie na stan powietrza gminy. Wszystkie te elementy wpływają z kolei na zakłócenia w równowadze przyrodniczej i bioróżnorodności. W efekcie zmniejsza się rola funkcji rolniczej i leśnej terenów gminy w jej rozwoju.

Gmina podejmuje działania mające na celu poprawę jakości środowiska – w ostatnich latach zostały przygotowane liczne opracowania analityczne, plany i programy, w tym m.in.:

1. Program ochrony środowiska dla gminy Mszana na lata 2013-2016, z perspektywą do roku 2020;
2. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest;
3. Program ograniczania niskiej emisji dla gminy Mszana na lata 2015-2016;

W przygotowaniu są:

4. Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Mszana;
5. Lokalny program rewitalizacji;

Wszystkie te przedsięwzięcia ukierunkowane są na poprawę środowiska naturalnego na terenie gminy i wspierane poprzez szeroko rozumiane działania proekologiczne, m.in. segregację odpadów. Dla przykładu w roku 2013 mieszkańcy gminy oddali o prawie 400 ton więcej odpadów niż w roku 2012, wzrosła także ilość odpadów wielkogabarytowych, zielonych i zmieszanych. Firma, która zgodnie z umową zajmuje się zbieraniem odpadów, odbiera każdą ilość odpadów zarówno zmieszanych,

jak i segregowanych (plastik, szkło, metale, papier i makulatura, opakowania wielomateriałowe, odpady biodegradowalne, sprzęt elektryczny i elektroniczny, a także odpady remontowe). Firma ta w ramach umowy z Urzędem Gminy prowadzi także punkt selektywnej zbiorki odpadów, zlokalizowany przy ul. Ks. Tuskerka w Mszanie, gdzie można dostarczyć zgromadzone w domach i na posesjach odpady.

Analiza systemu gospodarowania odpadami przez mieszkańców gminy wskazuje, że nowelizacja ustawy o gospodarce odpadami przyniosła pozytywne skutki pod względem ochrony środowiska. Mniej śmieci i odpadów trafia do przydomowych kotłowni lub na nielegalne wysypiska śmieci. Zdecydowanie wzrosła ilość odpadów zbieranych selektywnie oraz odpadów zmieszanych.

3.2. Charakterystyka historyczna sołectw

W skład gminy wchodzi trzy sołectwa: Mszana, Połomia i Gogołowa. Oto ich krótka charakterystyka w ujęciu historycznym.

Mszana – dzieje tej miejscowości są trudne do odtworzenia z uwagi na niedostępność materiałów źródłowych, zniszczonych prawdopodobnie w czasie wielu wojen i powstań zbrojnych, jakie miały miejsce na tych terenach. Jeden z tekstów źródłowych z 1305 roku wspomina Mszanę jako wieś założoną na prawie niemieckim. Można zatem przyjąć, iż istniała ona już z końcem XIII wieku. Kronika F. Henkego z 1864 r. mówi o dwu odrębnych wsiach gminnych – Mszanie Górnej i Mszanie Dolnej, istniejących w okresie XVIII do połowy XIX w. i posiadających odrębne pieczęcie. Pieczęć Mszany Dolnej ze złotym dzwonem na niebieskim tle jest obecnie godłem gminy Mszana.

Źródła historyczne mówią, iż w drugiej połowie XIX wieku Mszana była ładną i jedną z najlepiej rozwiniętych gospodarczo wsi ówczesnego powiatu rybnickiego, liczącą 757 mieszkańców. We wsi istniał drewniany kościół zbudowany prawdopodobnie na początku XV w. (który rozebrano w 1896 r. i wzniesiono kościół murowany w stylu neogotyckim). Obok kościoła, na cmentarzu parafialnym znajduje się grób 33 ofiar obozu Auschwitz (głównie Żydów), którzy zginęli w okolicach Mszany w czasie ewakuacji w roku 1945. Upamiętnia ich także tablica, ufundowana przez Izrael, a wmurowana w przedsionku kościoła. Od 2011 roku grób-pomnik i kościół w Mszanie są stałymi miejscami wycieczek z Izraela, a wspólna historia źródłem rozwoju turystyki.

Połomia – wieś założona na przełomie XIII i XIV wieku. Wieś położona była wśród lasów i bagien. Nazwa wsi wywodzi się od połamanych drzew leśnych. Źródła historyczne mówią o istnieniu tu drewnianego kościoła oraz 11 chałup z drewna, o dachach krytych słomą. Istniał tu prawdopodobnie dwór, w majątku którego pracowali mieszkańcy wsi. W 1575 roku zbudowano tu nowy drewniany kościół, powiększony w 1841 r. W latach 1949-1951 zbudowano w tym miejscu nowy, murowany kościół.

Gogołowa – wieś założona na przełomie XIII i XIV wieku, na prawie niemieckim – pierwszymi osadnikami byli tu prawdopodobnie Niemcy, świadczą o tym spisy nazwisk mieszkańców sporządzone w XVI w. Jednak spis mieszkańców z XVIII w. zawiera już wiele nazwisk polskich, a nazwiska niemieckie są spolszczone. Źródła historyczne mówią, iż począwszy od XVI w. ludność Połomi porozumiewała się w języku polskim. Według źródeł w XVIII w. istniały tu dwa folwarki oraz młyn i karczma.

Ten krótki opis historii wsi wchodzących w skład gminy Mszana mówi wiele o ich rozwoju w ujęciu historycznym, ale także o żyjących tu społecznościach poprzez dziedzictwo kulturowe – stworzone przez pokolenia i pozostawione dla nas świadectwa materialne ich kultury, o które powinniśmy się troszczyć, by zachować go dla przyszłych pokoleń.

Dziedzictwo kulturowe to zgodnie z definicją zasoby materialne (świadectwa przeszłości) i niematerialne (tworzące pamięć zbiorową) związane z pewnymi wartościami historycznymi, obyczajowymi i duchowymi, które uznane są za godne ochrony prawnej dla dobra i rozwoju społeczeństwa i przyszłych pokoleń. To uznane wartości historyczne, patriotyczne, artystyczne, naukowe, religijne, które mają szczególne znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju kulturalnego, społecznego i politycznego. To dzieła i wartości ponadczasowe, które służą kultywowaniu tradycji, piękna i wspólnoty cywilizacyjnej.

Dziedzictwo kulturowe jest istotnym elementem tożsamości społeczeństwa, świadczącym o jego wielopokoleniowym dorobku. Rozwój osadnictwa na terenie gminy notowany jest od około 700 lat, a z pewnością zaczął się przed udokumentowanymi wzmiankami historycznymi. Ukształtowane od pokoleń tradycje i zwyczaje ewaluowały, wraz z rozwojem górnictwa w XX wieku, powstaniem wielu kopalń w pobliskich miejscowościach i związanym z tym napływem ludności z innych, nieraz odległych regionów kraju. Rodzime tradycje składające się na dziedzictwo kulturowe wzbogaciły

się o nowe. Rozwój górnictwa spowodował także w znacznym stopniu zmianę charakteru gminy z dawniej typowo rolniczej na przemysłową.

Zachowane do dziś, a wymienione wyżej zasoby dziedzictwa kulturowego są trwałymi elementami i świadectwami zagospodarowania tego terenu i stanowią znaczące walory historyczne, zabytkowe, estetyczne i artystyczne, które podlegają szczególnej trosce mieszkańców i władz samorządowych. Efektem troski są m.in. prace wykonane przez samorząd, ujęte w planach odnowy miejscowości wchodzących w skład gminy. Według dokumentów Urzędu Gminy, na jej obszarze znajduje się 49 obiektów kultury materialnej, dla których są założone karty adresowe zabytku nieruchomego.

Obiektami **materialnego dziedzictwa kulturowego** na terenie gminy Mszana są zarówno zabytki świeckie jak i sakralne oraz wiejski **układ urbanistyczny** w sołectwie Połomia. Cechą charakterystyczną tego układu urbanistycznego jest lokowanie zabudowy wzdłuż drogi biegnącej dnem doliny potoku. Zabudowa powstawała głównie po północnej stronie drogi na południowo-zachodnim stoku doliny. Z czasem zabudowania zaczęły powstawać w drugim i trzecim szeregu. Dziś w omawianym rejonie powstał sięgaczowy układ dróg dojazdowych prowadzących z ulicy Centralnej w rejon pól uprawnych. Z uwagi na dość znaczne zróżnicowanie terenu, układ dróg – aby unikać stromych podjazdów – prowadzony jest dość nieregularnie.

Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Na obszarze gminy Mszana znajdują się obiekty zabytkowe o różnej randze. Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla gminy są przede wszystkim obiekty wpisane do rejestru zabytków, ale także zabytki nieobjęte ochroną prawną, lecz uwzględnione w Gminnej Ewidencji Zabytków. Ze względu na przedstawianą wartość historyczną i turystyczną, być może w przyszłości zostaną ujęte w rejestrze.

Zabytki zawarte w Gminnej Ewidencji Zabytków to przede wszystkim budynki mieszkalne, przydrożne krzyże oraz kościoły. Zachowane obiekty pochodzą najczęściej z XIX w. Spośród obiektów zabytkowych na obszarze gminy najlepiej zachowane są kościoły. Wymagają one jednak bieżących prac konserwatorskich i pielęgnacyjnych, w tym dbania o zachowanie ekspozycji. Wybrane, najważniejsze obiekty zabytkowe gminy prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Najważniejsze obiekty zabytkowe gminy, w tym zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Miejscowość	Obiekt zabytkowy	Adres	Nr	Okres powstania	Numer rejestru i data wpisu
Połomia	Budynek starej szkoły	ul. Centralna	93	1878	A/295/10 19.02.2010
Połomia	Dawna plebania	ul. Centralna	48	1811	A/741/66 30.12.1966
Połomia	Zespół figuralny: Krzyż Męki Pańskiej Figury świętych Figura Matki Boskiej			1853 1876 1878	
Połomia	Obraz Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w kościele pw. NNMP			1890-1892	
Mszana	Neogotycki kościół			1898	
Mszana	Kapliczka św. Jana			1887	
Gogołowa	Kapliczka św. Jana Nepomucena			XIX w.	

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków, Mszana, 2015.

Obiektami zabytkowymi o najwyższym znaczeniu dla gminy są:

1. W sołectwie Połomia

Stara Plebania. Nowe probostwo zaczęto budować w kwietniu 1811 roku. Klasycystyczny budynek składał się z siedmiu pokoi, jednej spiżarni i dwóch kuchni. Budowniczym był ks. Johannes Meer, który przez wiele lat kierował połomską parafią. Na frontowej ścianie probostwa znajduje się tablica z piaskowca, na której wyryty został napis (*w tłumaczeniu*): "Roku 1811. D: 24 Apri: Poczęta. Dziekan. Johann Meer". W roku 2013 stara fara została wyremontowana w ramach Kompleksowej Rewitalizacji Centrum Połomi. Obecnie na mocy porozumienia Urzędu Gminy Mszana ze Starostwem Powiatu Wodzisławskiego mieści się tutaj Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób Niepełnosprawnych.

Zespół figuralny. Znajdujący się w sąsiedztwie cmentarza i starej plebani zespół figuralny składa się z krzyża "Męki Pańskiej" z 1853 r., figury świętego z 1876 r. oraz figury Matki Boskiej z Dzieciątkiem z 1878 r.

Kościół Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Kościół został wybudowany w latach 1949–1951 obok starej drewnianej świątyni pod tym samym wezwaniem z 1557 r. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Nawiedzenia NMP, a w oknach witraże projektu artysty plastyka Wiktora Ostrzołka. Współczesny kościół powstał według projektu Karola Tchórzewskiego – powiatowego architekta z Rybnika. Wewnątrz, na szczególną uwagę zasługuje ufundowany w latach 1890–1892 obraz Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, który zdobi ołtarz główny świątyni. Murowany kościół powstał obok zabytkowego, XVI-wiecznego kościoła drewnianego, który uległ niestety całkowitemu zniszczeniu podczas wichury szalejącej nad Połomią w 1969 r. Przetrwiała jedynie z niego wieża, która została przeniesiona do Wisły Głębcy do wybudowanego tam w latach 80. XX w. kościoła p.w. Znalezienia Krzyża Świętego.

Budynek starej szkoły. Jest to pierwsza szkoła murowana w Połomi z 1878 roku. Do roku 1995 budynek użytkowany był jako obiekt szkolny. Jego stan techniczny w kolejnych latach uległ pogorszeniu. W 2002 r. gmina doraźnie zabezpieczyła obiekt, który następnie w latach 2010-2011 został gruntownie odremontowany. Obecnie jest to budynek wielofunkcyjny, gdzie mieści się bank, ośrodek zdrowia oraz ośrodek pomocy społecznej. Na drugim piętrze znajduje się sala konferencyjna, z zachowanym w tym pomieszczeniu oryginalnym murem pruskim.

2. *W sołectwie Mszana*

Kościół pod wezwaniem św. Jerzego. Budowę neogotyckiego kościoła rozpoczęto w 1896 roku. Poświęcenia świątyni dokonał ks. kardynał Georg Kopp z Wrocławia w dniu 24 kwietnia 1898 r. Kościół zbudowano według projektu Ebersa, zaś pracami budowlanymi kierowała firma braci Fuchs z Rybnika. Wewnętrzne wyposażenie kościoła: ołtarze, ławki, ambonę, chrzcielnicę, konfesjonał i szafy dostarczył rzeźbiarz Józef Rzytki z Raciborza, a Michał Rzytki malował kościół. Organy wybudowała firma Klimosz i Dürschlag z Rybnika. Budowa kościoła kosztowała 48 000 ówczesnych marek. Budowniczym kościoła był ówczesny proboszcz mszański ks. Wilhelm Tusker. W czasie II wojny światowej kościół i jego wieża uległy znacznym zniszczeniom. Zdemontowano wszystkie dzwony. W latach 1946-1948 odbudowano wojenne zniszczenia. W roku 1981 ks. bp Herbert Bednorz poświęcił trzy nowe dzwony, o imionach: Maria, Józef i Rafał, o łącznej wadze 1500 kg. W roku 1984 dach kościoła pokryty został blachą miedzianą. W latach 2003-2004 wybudowana została kaplica

przedpogrzebowa. W roku 2005 przeprowadzono kapitalny remont oraz konserwację organów. W roku 2006 przeprowadzono remont ławek. W lutym 2010 roku przystąpiono do wymiany podłogi w prezbiterium kościoła, zaś od kwietnia 2010 roku rozpoczęły się prace przy renowacji ścian wewnętrznych polegające na odtworzeniu pierwotnego stylu mszańskiej świątyni i trwały aż do 2013 roku. Wykonywała je pracownia konserwacji zabytków Golda Restauro z Mikołowa. W 2013 roku podjęto decyzję i przystąpiono do prac polegających na odbudowie ołtarza głównego.

Kapliczka św. Jana. Jest to murowana, kubaturowa kapliczka z 1887 roku.

3. W sołectwie Gogołowa

Kapliczka Św. Jana Nepomucena. Jest to murowana kubaturowa kapliczka z XIX wieku.

Na terenie gminy znajdują się także liczne (około 30) krzyże przydrożne z XIX w. i początku XX w. (najstarszy z 1826 r.) Wszystkie krzyże (poza drewnianym z ul. Mickiewicza) są krzyżami Męki Pańskiej, tj. w układzie kompozycyjnym u góry Jezus Ukrzyżowany, u dołu Matka Boska Bolesna.

Wśród wartości kulturowych osadnictwa na terenie gminy wyróżnić należy również około 40 budynków mieszkalnych i mieszkalno–gospodarczych, powstałych w XIX i XX wieku.

Budowa autostrady wniosła nową wiedzę na temat osadnictwa i kultury materialnej gminy Mszana. Na terenach zabieranych pod budowę autostrady wyznaczono 10 stanowisk archeologicznych (6 w Mszanie i 4 w Połomi), celem przeprowadzenia badań archeologicznych. W czasie tych badań natrafiono na fragmenty ceramiki z XVI-XVII w. świadczące o śladach osadnictwa na terenie obu sołectw (od epoki kamienia do okresu nowożytnego).

3.3. Demografia i rynek pracy

Liczba mieszkańców gminy wynosi 7412 osób (dane UG Mszana, na koniec 2014 r.) i w ciągu ostatnich pięciu lat (od 2009) zwiększyła się o 230 osób. Gęstość zaludnienia wynosi 235 osób/km² i jest niższa niż średnia dla powiatu wodzisławskiego i województwa śląskiego.

Zasoby ludzkie. W strukturze wiekowej mieszkańców gminy przeważają ludzie młodzi, w strukturze płci zaobserwować można nieznacznie większą liczbę kobiet w starszych

grupach wieku (powyżej 60 lat), natomiast w młodszych grupach wiekowych przeważają mężczyźni. Większość mieszkańców gminy Mszana w wieku produkcyjnym, czynnych zawodowo, posiada kwalifikacje zawodowe związane z wykonywaną profesją – górnictwem węglowym (tabela 2).

Tabela 2. Struktura wykształcenia ludności gminy Mszana (w wieku produkcyjnym)

Poziom wykształcenia	Liczba osób	%
Wyższe	489	10,1
Policealne i średnie	2 998	62,1
Zasadnicze zawodowe	587	12,2
Gimnazjalne i podstawowe ukończone	755	15,6
Razem	4 829	100,0

Źródło: GUS, BDL 2013

Jeśli spojrzymy na grupy ekonomiczne, to odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosi 20,1%, w wieku produkcyjnym 64,4%, a ludności w wieku poprodukcyjnym 15,5% (dane GUS 2012). Struktura wieku ekonomicznego mieszkańców gminy jest korzystna w stosunku do powiatu wodzisławskiego. Wskaźniki w stosunku do wskaźników powiatu wodzisławskiego są bardziej korzystne jeśli chodzi o odsetek ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym (odpowiednio wyższe w Mszanie o 1,5% i 1,6%) i niższy w przypadku wieku poprodukcyjnego o 3,1% w Mszanie. Korzystnie przedstawia się też wskaźnik osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Również wskaźnik bezrobotnych zarejestrowanych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym jest niższy od analogicznego wskaźnika dla powiatu wodzisławskiego, natomiast odsetek bezrobotnych kobiet jest znacznie wyższy niż w powiecie (o 8%).

Szczegóły dotyczące wskaźników demograficznych prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Wskaźniki demograficzne

Wskaźnik	Mszana	Powiat wodzisławski
Powierzchnia (km ²)	31,32	286,9
Liczba ludności	7 410	157 787
Gęstość zaludnienia (osób/km ²)	235	550
Grupy ekonomiczne ludności		
Wiek przedprodukcyjny (%)	19,7	18,1
Wiek produkcyjny (%)	64,8	63,3
Wiek poprodukcyjny (%)	15,5	18,6
Ludność w wieku nieprodukcyjnym/100 osób w wieku produkcyjnym	54,4	58,0
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON		
Ogółem	478	10 952
w tym w sektorze: rolniczym	9	124
przemysłowym	78	1 058
Budowlanym	51	1 329
Liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON/ 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	990	1 097
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą/ 10 tys. Ludności	548	520
Bezrobotni zarejestrowani	205	5 658
w tym kobiety (%)	70,7	62,7
Bezrobotni zarejestrowani w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (%)	4,2	5,7
Zatrudnienie według sektorów		
Liczba pracujących ogółem	598	29 982
Pracujący na 1000 ludności	80	190
w tym w sektorze: rolniczym	bd.	28
przemysłu i budownictwie	178	2 888
sekcja GHIJ	115	2 089
sekcje KL	bd.	483
pozostałych usługach	246	4 143

Źródło: UG Mszana i GUS, BDL, 2014

Głównymi pracodawcami dla ludności gminy są kopalnie węgla kamiennego. Stąd sytuacja ekonomiczna kopalń wpływa bezpośrednio na sytuację rodzin, jak również mocno oddziałuje na sytuację społeczno-ekonomiczną gminy. Wpływy do budżetu gminy z tytułu podatków oraz opłaty eksploatacyjnej od przedsiębiorstw górniczych

mają znaczne oddziaływanie na sytuację finansową gminy. Biorąc pod uwagę miejsce zatrudnienia większości mieszkańców, funkcja gospodarcza – mimo, że gmina należy do gmin rolniczych – jest związana z funkcjami pozarolniczymi, a mianowicie: górnictwem i działalnością małych przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych (głównie usługi budowlane i mechanika pojazdowa), rzemieślniczych i handlowych. Zdecydowana większość (93%) podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie gminy to mikroprzedsiębiorstwa.

Obecnie na rynku pracy znajduje się sporo osób, wciąż w wieku produkcyjnym, posiadających doskonałe kwalifikacje techniczne, lecz będących na emeryturze. Taka sytuacja związana jest częściowo ze specyfiką pracy górniczej i odrębnym od powszechnego systemem emerytalnym, ale także z restrukturyzacją przedsiębiorstw górniczych i kooperujących z branżą górniczą, które zredukowały zatrudnienia.

3.4. Infrastruktura techniczna i społeczna

Infrastruktura jest podstawą gospodarki – sfery produkcyjnej i konsumpcyjnej – służy jej rozwojowi i jakkolwiek sama nie bierze bezpośredniego udziału w tym rozwoju to go wspiera. Zgodnie z definicją, infrastruktura to podstawowe urządzenia, budynki i instytucje użyteczności publicznej, które są niezbędne do prawidłowego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa. Infrastruktura posiada zatem służebny charakter wobec rozwoju poprzez swe funkcje: transferowe (stwarzanie warunków przepływu dóbr, ludzi i energii), usługowe (zaspokojenie potrzeb na usługi produkcyjne i konsumpcyjne), integracyjne (kształtuje więzi społeczne, ekonomiczne i informacyjne w układzie regionalnym), lokalizacyjne (wpływa na atrakcyjność danego obszaru) i akceleracyjne (poziom zagospodarowania infrastrukturalnego jest podstawą rozwoju gospodarczego danego obszaru).

W infrastrukturze wyróżnia się trzy podstawowe grupy: infrastrukturę techniczną (w tym zaopatrzenie w media, gospodarkę odpadami i komunikację), infrastrukturę transportową (w tym transport zbiorowy i indywidualny) oraz infrastrukturę społeczną (budynki użyteczności publicznej i dziedzictwo kulturowe).

Podstawę infrastruktury społecznej w gminie stanowi budynek wielofunkcyjny Urzędu Gminy w Mszanie, zlokalizowany w centrum Mszany, w którym mieści się urząd gminy, czterooddziałowe przedszkole gminne, ośrodek zdrowia – z praktyką lekarza

rodzinnego, apteka, poczta i bank. Mieszkańcy mają tu także do dyspozycji biuro geodety.

Drugi obiekt wielofunkcyjny zlokalizowany jest w centrum sołectwa Połomia – w wyremontowanej, zabytkowej, byłej szkole obecnie mieści się ośrodek pomocy społecznej, ośrodek zdrowia – z praktyką lekarza rodzinnego i bank. W ten sposób można załatwić wiele spraw w jednym miejscu.

Infrastruktura techniczna

Zaopatrzenie w energię elektryczną. Przez teren gminy poprowadzone są sieci energetyczne wysokich, średnich i niskich napięć. Pobór energii następuje głównie z ponad 40 stacji transformatorowych, rozlokowanych na terenie gminy.

Sieć gazowa i ciepłownicza. Sieć gazowa jest dobrze rozbudowana i obejmuje swym zasięgiem wszystkie sołectwa. Natomiast z uwagi na brak sieci ciepłowniczej, źródłami ciepła są indywidualne kotłownie gazowe lub na paliwa płynne i stałe. Z sieci gazowej korzysta 7% ogółu ludności gminy Mszana (w powiecie wodzisławskim 37,3%).

Zaopatrzenie w wodę. Dostęp do sieci wodociągowej mają wszystkie sołectwa oraz instytucje i firmy położone na terenie gminy. Sieć wodociągowa włączona jest w magistralę wodociągową Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów. Siecią rozdzielczą zarządza Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Wodzisławiu. Rurociągi główne przebiegają przez tereny rolnicze, a wzdłuż rzeki Mszanki znajduje się kolektor wód słonych. Odsetek ludności korzystającej z instalacji wodociągowej wynosi w gminie Mszana 94% (w powiecie wodzisławskim 92,6%).

Kanalizacja sanitarna i deszczowa. Gmina objęta jest systemem kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki bytowe do oczyszczalni znajdującej się w pobliskim Jastrzębiu Zdroju. Dostęp do sieci mają wszystkie sołectwa. Jest to sieć grawitacyjno-pompowa z uwagi na duże zróżnicowanie wysokości terenu. Kanalizacją deszczową objęte są tylko niewielkie fragmenty obszaru gminy. Odsetek ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej wynosi w gminie Mszana 89% (w powiecie wodzisławskim 54,5%).

Szczegóły dotyczące infrastruktury technicznej prezentuje tabela 4.

Tabela 4. Infrastruktura techniczna (wg danych na 31.XII.2014 r.)

Wskaźnik	Mszana
Liczba przyłączy do sieci wodociągowej	1 861
Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	94,0
Liczba przyłączy do sieci kanalizacyjnej	1392
Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	89,0
Liczba zbiorników bezodpływowych	591
Liczba oczyszczalni przydomowych	9
Liczba przyłączy do sieci gazowej	1311
Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej	91,0

Źródło: dane UG i GUS, 2013

Infrastruktura komunikacyjna

Mieszkańcy gminy Mszana mają dostęp do podstawowych mediów – telewizji i radia oraz telefonii stacjonarnej i telefonii komórkowej (działa tu czterech operatorów sieci komórkowych), mają także dostęp do szerokopasmowego Internetu. Na większości terenu gminy istnieje również dostęp do nowoczesnych usług IT w oparciu o technologię światłowodową. W gminie działają też strefy bezpłatnego Internetu. Tak zwane hot-spoty są zlokalizowane przy wszystkich trzech placówkach Gminnego Ośrodka Kultury i Rekreacji – w Mszanie (ul. Mickiewicza), Połomi (ul. Szkolna) i Gogołowej (ul. Wiejska).

Infrastruktura transportowa (drogowa i kolejowa)

Autostrada. Przez gminę przebiega autostrada A1, o długości 6,3 km, łącząca aglomerację śląską z granicą państwa i aglomeracją ostrawsko-karwińską w Czechach i dalej z Europą południową. Autostrada A1 biegnie z północy kraju na południe, docelowo ma mieć 568 kilometrów długości. Według zaplanowanego przebiegu ma łączyć Trójmiasto, Toruń, Łódź, Częstochowę oraz Górny Śląsk. W centralnej Polsce przecina się z autostradą A2, w Gliwicach – z autostradą A4, natomiast dojeżdżając do granicy państwa, w rejonie czeskiego Bohumina, łączy się z czeską autostradą D1.

Autostrada A1 jest osią przecinającą gminę, ale równocześnie stanowiącą jej kręgosłup, zapewniający równomierny dostęp poszczególnych sołectw do autostrady i do obszarów znajdujących się po jej obu stronach. Na odcinku autostrady przebiegającym przez gminę znajduje się bowiem węzeł drogowy autostrady z drogą wojewódzką nr 933, dziewięć obiektów infrastruktury drogowej, oraz most węzłowy o imponującej długości 402,5 m długości oraz 44,7 m szerokości. Ponadto na terenie gminy znajdują się przy autostradzie dwa duże miejsca obsługi podróżnych (MOP), wyposażone w parkingi, stacje benzynowe, restauracje i hotele. Zakłada się, że autostrada i zjazd z niej w Mszanie wpłyną na ożywienie gospodarcze, a tym samym na rozwój gminy (już obecnie daje się zauważyć zainteresowanie inwestorów i firm lokalizacją na terenie gminy).

Sieć dróg wojewódzkich, powiatowych, gminnych i wewnętrznych, poza autostradą, tworzy układ drogowy w gminie. Dwie drogi wojewódzkie to: nr 933 relacji Racibórz – Chrzanów oraz nr 930 łącząca drogę wojewódzką nr 933 w Mszanie z drogą wojewódzką nr 932 w Świerklanach. Do sieci dróg o dużym znaczeniu komunikacyjnym dołączył w 2014 roku nowo wybudowany odcinek Drogi Głównej Południowej z węzłem wjazdowym w postaci ronda zlokalizowanym w ciągu ulicy Wodzisławskiej. Przez gminę przebiega pięć dróg powiatowych, a mianowicie: nr 5037 – przebiegająca ul. Moszczeńską od węzła autostradowego w kierunku Skrzyszowa; nr 5021 – biegnąca ul. 1 Maja oraz ul. Turską od skrzyżowania z ul. Moszczeńską w kierunku Czyżowic; nr 5019 przebiegająca ul. Skrzyszowską od skrzyżowania z DW 933 w kierunku Skrzyszowa; nr 5042 i 5018 biegnące ul. Centralną i ul. Podgórną, relacji Marklowice – Jastrzębie-Zdrój; nr 5043 przebiegająca ul. Wiejską oraz ul. Jastrzębską od skrzyżowania z DW 930 w kierunku Jastrzębia Zdroju, w kierunku wschodnim.

W ciągu wszystkich dróg w gminie w roku 2011 miała miejsce modernizacja oświetlenia ulicznego, która objęła teren całej gminy. Roboty polegały na demontażu, montażu i dobudowie lamp oświetleniowych. Dzięki modernizacji wyeliminowano z użytku przestarzałe lampy rtęciowe, zastąpiono istniejące oprawy sodowe oprawami z redukcją mocy oraz usystematyzowano oświetlenie na wszystkich ciągach drogowych. Modernizacja zakładała nie tylko wymianę istniejących opraw oświetlenia, ale także dobudowanie punktów oświetleniowych w miejscach, gdzie ich brakowało, a usunięcie niektórych lamp przy drogach, gdzie było ich zbyt dużo. Działania te pozwoliły na

ujednoczenie oświetlenia głównych dróg, poprawę jakości i standardu oświetlenia, bezpieczeństwa ruchu, poprawę wizerunku gminy, a także pozwoliła uzyskać znaczne zmniejszenie zużycia energii elektrycznej.

Linie kolejowe. Na terenie gminy nie ma obecnie linii kolejowej. Istniejące wcześniej linie kolejowe zostały rozebrane z uwagi na likwidację kopalni węgla kamiennego Moszczenica.

Komunikacja rowerowa. Przez gminę prowadzi jeden szlak rowerowy nr 324 z Wodzisławia Śląskiego do czeskiej Karviny. Ścieżka rowerowa rozpoczyna się w Wodzisławiu Śląskim i biegnie przez Mszanę, Skrzyszów i Gołkowice do granicy z Czechami. Jest tu także fragment historycznego szlaku ewakuacji więźniów Auschwitz – prowadzącego z Oświęcimia przez Mszanę do Wodzisławia Śląskiego, który można przejść pieszo lub przejechać rowerem. Gmina posiada wiele możliwości utworzenia ciekawych tras turystyczno-rekreacyjnych (rowerowych) z możliwością połączenia ich z innymi gminami wykorzystując do tego nasypy i infrastrukturę byłych torowisk kolejowych.

Komunikacja zbiorowa. Gmina obsługiwana jest przez linie autobusowe komunikacji lokalnej MZK łączące teren gminy z Wodzisławiem Śląskim i Jastrzębiem-Zdrój, oraz przez komunikację autobusową dalekobieżną obsługiwaną przez innych przewoźników, a łączącą gminę z Cieszynem, Katowicami i Krakowem. Tereny gminy graniczące z Wodzisławiem Śląskim dodatkowo obsługiwane są przez komunikację miejską, mieszkańcy terenów przygranicznych często korzystają z dodatkowych połączeń, jakie oferują przystanki zlokalizowane na terenach przygranicznych miast: Jastrzębie-Zdrój oraz Wodzisław Śląski. Brak jest natomiast komunikacji wewnątrzgminnej łączącej poszczególne sołectwa z centrum administracyjnym gminy i między sobą.

Infrastruktura społeczna

Mieszkalnictwo. Warunki mieszkaniowe w gminie Mszana są dobre. Zasoby mieszkaniowe w gminie na koniec roku 2014 wynosiły 1698 budynków zamieszkałych. Zdecydowana większość (około 98%) obiektów stanowi własność osób fizycznych. Są to duże budynki, składające się średnio z 5-6 izb, o przeciętnej wielkości 115,7 m², a liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 3,88. Wskaźnik ten w porównaniu z powiatem wodzisławskim jest korzystniejszy dla gminy Mszana (tabela 5). Gmina

Mszana nastawiona jest na budownictwo jednorodzinne. Praktycznie wzdłuż wszystkich głównych ulic jest możliwość jednej lub dwu linii zabudowy. W ofercie sprzedaży gmina posiada także działki komunalne. W ostatnich latach buduje się tu około 30 domów jednorodzinnych rocznie.

Tabela 5. Warunki mieszkaniowe (wg danych na 31.XII.2012 r.)

Wyszczególnienie / Wskaźnik	Jednostka administracyjna	
	Mszana	Powiat wodzisławski
Liczba mieszkań	1 698	16 490
Wielkość mieszkania (m ²)	115,7	87,0
Wielkość mieszkania/1 osobę (m ²)	29,9	26,3
Liczba izb mieszkalnych	10 808	217 792
Liczba izb/1 mieszkanie	5,65	4,54
Liczba osób/1 mieszkanie	3,88	3,30
Liczba osób/1 izbę	0,69	0,73

Źródło: dane UG Mszana i GUS, 2013

Oświata i wychowanie. Infrastruktura oświatowa jest rozłożona funkcjonalnie. W każdym sołectwie jest zespół szkół. Baza edukacyjna w gminie to dwie szkoły podstawowe – w Mszanie i Połomi, z 412 uczniami, dwa gimnazja – w Mszanie i Gogołowej, z 205 uczniami oraz liceum ogólnokształcące w Gogołowej, z 31 uczniami. Ponadto na terenie gminy znajdują się dwa przedszkola (250 miejsc), do których uczęszcza 247 dzieci (tabela 6).

Tabela 6. Infrastruktura oświatowa (wg danych na 30.IX.2014 r.)

Wskaźnik	Mszana
Liczba szkół podstawowych	2
Liczba oddziałów	24
Liczba uczniów ogółem	412
Liczba uczniów/1 oddział	17,16
Liczba gimnazjów	2
Liczba oddziałów	12
Liczba uczniów ogółem	205
Liczba uczniów/1 oddział	17,08
Liceum ogólnokształcące	1
Liczba uczniów liceum ogółem	31
Liczba przedszkoli	2
Liczba dzieci	247
Liczba oddziałów przedszkolnych	10

Źródło: dane SIO, 2014

W Mszanie w skład zespołu wchodzi szkoła podstawowa i gimnazjum. Obecnie w szkole pracuje 36 nauczycieli i 14 pracowników obsługi. W 18 oddziałach zdobywa wiedzę 289 uczniów. Do ich dyspozycji jest 14 sal lekcyjnych, sala gimnastyczna, biblioteka i czytelnia multimedialna, gabinet pedagoga szkolnego, gabinet pomocy przedlekarskiej, kuchnia i świetlica. W Połomi w skład zespołu szkolno-przedszkolnego wchodzi szkoła podstawowa i przedszkole. Obecnie w szkole pracuje 31 nauczycieli i 20 pracowników obsługi. W szkole zdobywa wiedzę 211 uczniów. W nowoczesnym budynku szkolnym działa świetnie wyposażona świetlica, biblioteka, pracownie multimedialne, a szkolne uroczystości odbywają się na terenie wewnętrznego amfiteatru. Do gminnego przedszkola w Połomi uczęszcza 122 dzieci. W Gogołowej w skład zespołu szkół wchodzi gimnazjum i liceum ogólnokształcące. Obecnie w szkole pracuje 20 nauczycieli i 13 pracowników obsługi. W szkole zdobywa wiedzę w gimnazjum 117 uczniów, a w liceum 31 uczniów. Dzieci z Gogołowej objęte nauczaniem podstawowym chodzą do szkoły w Połomi. Zespół ten mieści się w nowoczesnym, dobrze wyposażonym budynku, wybudowanym w 1998 roku. Szkoła w Gogołowej organizuje każdego roku *Dni Języków Obcych*, *Dni Profilaktyki*, *Dzień Sportu*, a także tradycyjne akcje charytatywne, których celem jest pomoc dzieciom niepełnosprawnym. Przedszkole gminne w Mszanie mieści się w rozbudowanym obiekcie wielofunkcyjnym. Znajdują się tutaj cztery oddziały przedszkolne, do których łącznie uczęszcza 100 dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Od kilku lat gmina uruchamia także dodatkowy oddział przedszkolny w dawnych salkach katechetycznych, do którego uczęszcza 25 dzieci. Obecnie w przedszkolu pracuje 13 pracowników pedagogicznych i 10 pracowników obsługi.

Wszystkie budynki szkolne, jak i przedszkolne są w dobrym stanie technicznym, dobrze wyposażone w pomoce dydaktyczne oraz infrastrukturę sportową i rekreacyjną (w tym krytą pływalnię w Połomi). Jednak problemem w gminie jest brak ogólnodostępnych przyszkolnych boisk sportowych z rozwiniętą bazą około-sportową (bieżnie, boiska do koszykówki czy siatkówki), brak jest też pełnowymiarowej hali sportowej mogącej służyć młodzieży szkolnej, organizacji szeroko rozumianych imprez sportowych czy przedsięwzięć kulturalno-społecznych. Modernizacji wymaga również basen otwarty w Mszanie, wybudowany w latach 70. ubiegłego wieku, który nie spełnia już obecnie wymaganych norm sanitarnych i infrastrukturalnych. Niestety słabo rozwinięta jest jeszcze przy szkołach infrastruktura drogowo-parkingowa, umożliwiająca swobodną

i bezpieczną komunikację w czasie organizacji większych przedsięwzięć na terenie szkoły.

Od 1986 roku działa także w Mszanie klub piłkarski LKS Start, a w Połomi od 1968 roku Płomień Połomia, istnieje także triathlonowy klub UKS *Delfin*.

Uzupełnieniem bazy edukacyjnej są: gminna biblioteka publiczna, która ma filie w Połomi i Gogołowej, gdzie w grudniu 2012 r. do dyspozycji czytelników oddano nowe pomieszczenia (w budynku miejscowej szkoły), oraz księgozbiór liczący ponad 38 929 woluminów – 19 486 w Mszanie, 11 747 w Połomi i 7 696 w Gogołowej. W roku 2004 w czytelni GBP w Mszanie otwarto *Galerię z książką*, w której co miesiąc można zobaczyć nowe wystawy: malarstwa, rzeźby, grafiki, fotografii. Od roku 2006 istnieje w bibliotece czytelnia internetowa (3 stanowiska uzyskane w ramach programu „Ikonka”).

Infrastruktura sportowa i rekreacyjna

W celu sprawnego zarządzania licznymi obiektami sportowymi w gminie powołany został Gminny Ośrodek Sportu jako jednostka budżetowa. Jego podstawowymi zadaniami są: upowszechnianie kultury fizycznej i turystyki, organizowanie imprez sportowych i rekreacyjnych, prowadzenie sekcji sportowych, utrzymanie urządzeń i obiektów sportowych oraz koordynowanie i prowadzenie międzyszkolnych rozgrywek sportowych.

Jak już wspomniano wyżej, na terenie gminy Mszana działają trzy kluby sportowe: dwa piłkarskie – LKS *Start* w Mszanie i *Płomień* w Połomi oraz Uczniowski Międzyszkolny Klub Sportowy *Delfin*. Kluby korzystają z trzech boisk piłkarskich, siłowni zewnętrznych oraz krytej pływalni, z której korzystają także mieszkańcy gminy i okolicznych miejscowości.

Klub *Start Mszana* powstał w roku 1986 (jakkolwiek tradycje piłki nożnej w Mszanie sięgają lat 30. ubiegłego wieku). Obecnie LKS *Start Mszana* prowadzi działalność sportową w oparciu o trzy sekcje piłki nożnej: klasa 'A' (grupa: Rybnik), juniorzy i trampkarze.

Klub piłkarski *Płomień Połomia* powstał w 1968 roku. W jego skład wchodzi drużyna seniorów, która uczestniczy w rozgrywkach piątej ligi grupy trzeciej okręgu katowickiego oraz drużyna juniorów, którzy uczestniczą w rozgrywkach podokręgu Rybnik,

jak i nowopowstała drużyna trampkarzy. Swoje mecze seniorzy rozgrywają na boisku w Połomi.

Klub sportowy *Delfin* powstał w roku 2002. Zawodnicy *Delfina* startują w zawodach pływackich, pływacko-biegowych, oraz zawodach triathlonowych m.in. w ramach: Ligi Klubów Triathlonowych województwa śląskiego, Międzywojewódzkich Mistrzostwach Młodzików w Rybniku czy Ogólnopolskiej Olimpiady Młodzieży. Obecnie trenuje tu 30 uczniów ze szkoły podstawowej i gimnazjum. Klub *Delfin* organizuje cykliczne imprezy sportowe, takie jak: Gminne Biegi Uliczne w Mszanie, Zawody Pływacko-Biegowe w Połomi, Gminny Turniej Badmintonu i Tenisa Stołowego, jest też współorganizatorem otwartych zawodów na kąpielisku Balaton w Wodzisławiu.

Ponadto w Gogołowej grupa pasjonatów trenuje biegi na orientację, a przy Gminnym Ośrodku Kultury i Rekreacji w Mszanie i Połomi działają grupy pasjonatów *nordic walking* i klub rowerowy, w gminie jest również wielu miłośników jazdy konnej, którzy posiadają konie w celach aktywnej rekreacji.

Z myślą o zdrowym trybie życia mieszkańców, w Mszanie przy ul. Tuskerka powstaje Park Aktywnej Rekreacji. Inwestycja o wartości 1,5 mln zł jest dofinansowywana z funduszy unijnych. W parku powstanie boisko do siatkówki plażowej, dwa betonowe stoły do ping-ponga, skatepark, plac zabaw dla dzieci z piaskownicą w kształcie morskiego okrętu, ścianka wspinaczkowa i siłownia terenowa. Do wykonania w parku są też ścieżki spacerowe z kostki betonowej i nawierzchni mineralnej, nawierzchnia bezpieczna pod siłownią terenową i ścianką wspinaczkową oraz nawierzchnia betonowa pod skateparkiem. Na całym terenie ma się pojawić 40 różnych typów ławek parkowych, stojaki na rowery, tablice informacyjne, kosze na psie nieczystości i zwykłe kosze na śmieci, a także rzecz przydatna dla miłośników jazdy na dwóch kółkach – kompresor do pompowania kół w rowerach. Wzdłuż potoku Mszanka staną efektowne gabiony – ogrodzenie z metalu i kamienia, które będzie odgradzać ścieżki spacerowe od rowerowych. Pojawią się też ozdobne krzewy i oświetlenie. Zostanie tu również wybudowana kładka, która skomunikuje teren za urzędem gminy z kościołem oraz terenem Gminnego Ośrodka Kultury i Rekreacji przy ulicy Mickiewicza.

Kultura. Działalność kulturalna skupia się wokół Gminnego Ośrodka Kultury i Rekreacji w Mszanie. Instytucja ta powstała we wrześniu 2012 r. z połączenia wiejskich ośrodków kultury w Połomi i Mszanie. W 2012 roku GOKiR utworzył również swoją placówkę

w sołectwie Gogołowa. Działalność GOKiR to przede wszystkim stworzenie mieszkańcom warunków do uczestnictwa w kulturze – tej materialnej i niematerialnej, to budowanie świadomości tożsamości lokalnej, doceniania wartości dziedzictwa kulturowego, a także zapewnienie oferty rekreacyjnej.

Kultura **niematerialna**, to przede wszystkim kultywowanie zwyczajów i tradycji obecnych w przeszłości na terenie gminy. W tym zakresie szczególną rolę odgrywają trzy ośrodki kultury – w Mszanie, Połomi i Gogołowej, szkoły, organizacje pozarządowe i władze samorządowe oraz liderzy środowiskowi. Aktywność i chęć do działania mieszkańców, zrzeszonych w różnego rodzaju organizacjach, stowarzyszeniach pozarządowych oraz grupach nieformalnych przekłada się na rozwój i poprawę komfortu życia całej społeczności lokalnej. W gminie Mszana do takich liderów środowiskowych należą: działające w każdym sołectwie Koło Gospodyń Wiejskich, trzy jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, trzy oddziały Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, piłkarskie kluby sportowe *Start* Mszana i *Płomień* Połomia, klub triathlonowy UMKS "Delfin Gmina Mszana", zespoły śpiewacze *Mszanianka* i *Połomianka*, kluby skatowe w Mszanie i Połomi, grupa twórcza *Format* w Mszanie, grupa twórcza *Złote Rączki* w Połomi, grupa twórcza *Magiczne Paluszki* w Gogołowej, nieformalna grupa twórcza *Szpilka* w Gogołowej. Działalność GOKiR w Mszanie, Połomi i Gogołowej to głównie stałe zajęcia związane z kultywowaniem tradycji – próby i występy zespołów artystycznych i folklorystycznych: *Mszanianka*, wokalnego *Horyzont*, grupy teatralnej *Kredens*, zespołu śpiewaczego *Połomianka*, warsztaty sztuki użytkowej, nauka gry na instrumentach muzycznych, nauka tańca dla dzieci. Głównym celem zespołu *Horyzont* jest doskonalenie umiejętności i promowanie zdolnych, utalentowanych mieszkańców gminy Mszana. Zespół śpiewaczy *Połomianka* wykonuje przede wszystkim repertuar pieśni folklorystycznych, a obecnie także religijnych. W repertuarze zespołu wokalnego *She* – śpiewającego a capella – są pieśni religijne, piosenki dziecięce i młodzieżowe oraz światowa muzyka rozrywkowa. W 2014 roku powstała Orkiestra Rozrywkowa Gminy Mszana, która składa się głównie z mieszkańców gminy, jej celem jest uświetnianie znaczących wydarzeń kulturalnych i wspieranie działalności GOKiR. Działa tu także formacja taneczna *El Paso*, klub podróżnika *Róża Wiatrów* oraz klub skatowy. Grupę *Format* tworzyli początkowo amatorscy twórcy i miłośnicy malarstwa, a następnie grupa poszerzyła działalność o rękodzieło artystyczne – tworzenie pięknych

ozdób i przedmiotów codziennego użytku, m.in. na szydełku, prezentowanych na wystawach i kiermaszach świątecznych. Podobnie grupa twórcza *Złote ręczki*, która początkowo zajmowała się koronczarstwem, z biegiem czasu opanowała różne techniki plastyczne i obecnie z powodzeniem wykorzystują technikę decoupage, filcowanie na sucho i filcowanie na mokro, a także wyplatają ozdoby z „papierowej wikliny”. Kółko plastyczno-techniczne *Sztukateria* przy Ośrodku Kultury w Gogołowej prowadzi także zajęcia dla dzieci, które mają zdolności artystyczne. Wykonują m.in. rysunki, dekoracje, prace z papieroplastyki. Do programu wprowadzane są także elementy sztuki użytkowej.

Organizowane są także warsztaty, w programie których jest m.in. tworzenie praktycznych ozdób świątecznych, biżuterii, torebek damskich z filcu, przedmiotów z wikliny czy witraży. Uczestnicy warsztatów otrzymują na własność wykonane przez siebie przedmioty.

Instytucje kultury realizują programy adresowane dla młodzieży szkolnej oraz dorosłej społeczności lokalnej. W gminie istnieje także Oddział Związku Hodowców Gołębi Poczтовых, który kultywuje tradycje, organizuje wystawy gołębi i przoduje w wynikach lotów w całym okręgu Śląsk Południe.

Współpraca międzynarodowa. Gmina Mszana prowadzi współpracę partnerską z czeskimi gminami: Budišov nad Budišovkou, Fryčovice oraz Steborice, francuską gminą Houdain, gdzie znajduje się duże skupisko Polonii, niemiecką gminą Griesstatt oraz polską gminą Krynki.

Z Budišovem nad Budišovkou współpraca istnieje od czerwca 2013. Gminy wspólnie realizują mikroprojekty transgraniczne dofinansowywane ze środków unijnych. Budišov nad Budišovkou leży w Kraju Morawsko-Śląskim. Liczy około 3100 mieszkańców. Umowa partnerska zakłada współpracę samorządów na płaszczyźnie kultury, rekreacji i sportu, turystyki, oświaty, a także współdziałanie ochotniczych straży pożarnych. Współpraca ma też na celu integrację mieszkańców. Wspólnie z Budišovem gmina Mszana realizuje projekty unijne nastawione na promocję turystyki i rekreacji dla mieszkańców pogranicza.

Z gminą Fryčovice gmina Mszana współpracuje od czerwca 2011 roku. Fryčovice to wieś gminna w Kraju Morawsko-Śląskim, w powiecie Frýdek-Místek. Najwyżej położonym punktem miasteczka jest wzgórze Sovinec, o wysokości 354 metrów, które

obecnie służy jako zagroda, w której znajduje się hodowla stada jeleni. Jednostki gminne wspólnie realizują mikroprojekty transgraniczne dofinansowywane ze środków unijnych.

Współpraca ze Steboricami w Kraju Morawsko-Śląskim trwa od listopada 2003 roku, ostatnio z mniejszą intensywnością.

Z francuską gminą Houdain gmina Mszana współpracuje od 2012 roku. Umowa zakłada przede wszystkim współpracę na poziomie szkół, domów kultury i stowarzyszeń. W Houdain działa ich kilkadziesiąt, w tym polonijny Komitet Towarzystw Miejsowych.

Umowa o współpracy z niemiecką gminą Griesstatt została podpisana w październiku 2007 r. Zawarte porozumienia umożliwiają współpracę w zakresie oświaty, kultury, sportu, turystyki, ochrony środowiska i życia gospodarczego, a także wymianę doświadczeń w zakresie funkcjonowania administracji samorządowej.

Z gminą Krynki położoną we wschodniej części województwa podlaskiego gmina Mszana współpracuje od czerwca 2005 roku. Liczna ekipa z Krynek pojawiła się w Mszańcu na zorganizowanym tu z wielką pompą Zjeździe Rodu Tatarczyków, w ramach dofinansowanego z Unii Europejskiej projektu „Jesteśmy tutaj... sąsiedzi, rodacy, pobratymcy, przodkowie” (oprócz Mszany i Krynek w obchody włączyła się też czeska gmina Steborice).

Organizacje pozarządowe – to przede wszystkim działalność KGW i OSP. Przykładami dbałości o kultywowanie tradycji są zespoły folklorystyczne *Mszanianka i Połomianka (skupiające kobiety i mężczyzn)*, ale także godnym uwagi jest inicjatywa KGW Połomia polegająca na odtworzeniu zwyczajów i obrzędów *Wesela Śląskiego*, organizowane spotkania okolicznościowe, wspieranie akcji charytatywnych itp. Najnowszą inicjatywą KGW w Gogołowej jest stworzenie Izby Regionalnej w budynku Ośrodka Kultury. Działalność KGW jest kontynuowana od ponad sześćdziesięciu lat. Współcześnie działalność KGW opiera się przede wszystkim na kultywowaniu tradycji, promocji gminy Mszana na zewnątrz, prowadzeniu działalności kulturalno-rekreacyjnej oraz promocji zdrowia. Ostatnio mszańskie gospodynie są także jednym z filarów unijnego projektu realizowanego przez GOKiR Mszana wspólnie z czeską gminą Frycovice.

W Połomi grupa teatralna *Kredens* wystawiła spektakl „Kopciuch – czyli Kopciuszek po Śląsku”, który następnie był kilkakrotnie prezentowany poza granicami gminy.

Wśród innej działalności ośrodków kultury w gminie Mszana jest współpraca z harcerskim klubem podróżnika *Róża wiatrów*. Działalność tego klubu skierowana jest do osób niezrzeszonych. Jest to ważna inicjatywa, ponieważ jest propozycją także dla osób nieuczestniczących dotąd w żadnych formach wspólnego działania, stwarza dla nich alternatywę zagospodarowania czasu wolnego, dzięki czemu nawiązuje się współpracę także z innymi organizacjami, o podobnych zainteresowaniach, czy celach działania. Inną formą współpracy jest wsparcie przez Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji działalności klubu skata sportowego, który jest obecnie mistrzem Polski w tej grze. Gminne ośrodki kultury są także wsparciem dla związków emerytów i rencistów, którym oferują miejsce spotkań. Związki w celach swej działalności mają m.in. aktywizację środowiska lokalnego, integrację osób, które nie pracują już zawodowo.

Bogaty program kulturalny dla dzieci i młodzieży oferują oczywiście szkoły. Uczniowie są także aktywni podczas imprez organizowanych poza murami placówek oświatowych. Przykładami działalności szkół na polu kultury są organizowane przez uczniów i nauczycieli przedstawienia teatralne, np. w Gogołowej grupa teatralno-kabaretowa *Zza szafy*, którą tworzą gimnazjaliści przygotowała przedstawienia „Izba lekarska”, „Lekcja śpiewu”, oraz w gwarze śląskiej „O rybaku i złotej rybce”.

Poza tym kultura to także działalność gminnej biblioteki publicznej w Mszanie, która ma filie w Połomi i Gogołowej, a która – jak już wspomniano – poza ofertami kulturalnymi, jest także uzupełnieniem funkcji edukacyjnej i oświatowej szkół.

Kultura w gminie to także inne organizacje i instytucje działające we współpracy z GOKiR. Sztandarowym przykładem współpracy urzędu gminy, rad sołeckich i GOKiR jest organizacja dożynek gminnych. To największa impreza kulturalna w Gminie Mszana. Poza tym rady sołeckie organizują odrębne imprezy kulturalno-rekreacyjne jak chociażby pikniki, zimowe kuligi, czy festyny.

Opieka medyczna. W gminie istnieją dwa ośrodki zdrowia oraz dwa gabinety stomatologiczne w Mszanie i Połomi świadczące usługi medyczne dla ludności. Uzupełnieniem tej oferty są prywatne praktyki lekarskie na terenie gminy oraz specjalistyczne usługi medyczne świadczone przez szpitale powiatowe w Wodzisławiu Śląskim i Jastrzębiu Zdroju. Gminę obsługuje pogotowie ratunkowe stacjonujące

w Jastrzębiu Zdroju. Ponadto na terenie gminy działają dwie apteki oraz powiatowy ośrodek wsparcia dla osób niepełnosprawnych w Połomi.

Bezpieczeństwo publiczne. O bezpieczeństwo publiczne dbają głównie takie organizacje jak: Państwowa Straż Pożarna oraz Ochotnicza Straż Pożarna jako jednostka podstawowej ochrony przeciwpożarowej, jak i Policja przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Na terenie gminy działają trzy jednostki ochotniczej straży pożarnej, w Mszanie, Połomi i Gogołowej. OSP w Mszanie w 2013 roku przeszła gruntowną modernizację. Jednostka ta należy do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. Ostatnio oddano do użytku nowo wybudowany budynek remizy OSP w Połomi inwestycja ta realizowana była w ramach projektu „Kompleksowej Rewitalizacji Centrum Połomi”. Jednostki OSP działające na terenie gminy wyposażone zostały w nowoczesne syreny alarmowe z wbudowanym elektronicznym systemem alarmowania, służącym do sygnalizacji alarmowej i komunikacji głosowej. Na terenie gminy Mszana funkcjonuje system wczesnego ostrzegania ludności (SWO), jako zadanie szefa obrony cywilnej gminy Mszana w zakresie „Przygotowania i zapewnienia działania systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania o zagrożeniach.”

Celem organizacji SWO jest: zapewnienie niezwłocznego uzyskiwania informacji o zdarzeniach zagrażających ludziom, ich mieniu oraz środowisku, utrzymania ciągłego monitorowania potencjalnych zagrożeń oraz szybkiego ostrzegania i alarmowania ludności.

Dodatkowo w gminie działa aplikacja gmina.pogodynka.pl która umożliwia dystrybucję komunikatów i ostrzeżeń do zarejestrowanych w tym systemie mieszkańców gminy Mszana. Baza zarejestrowanych numerów telefonów komórkowych podlega bieżącej aktualizacji, zarówno w zakresie rejestrowania nowych numerów, jak i usuwania nieaktualnych. Za pomocą ww. elementów SWO, a szczególnie za pomocą portalu informacyjno-dystrybucyjnego gmina.pogodynka.pl wójt gminy Mszana realizuje także zadanie nadzoru nad systemem wczesnego ostrzegania ludności, które wynika z przepisu art. 20 ust.1 pkt 3, ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2013 r. poz. 1136) – system ostrzegania SMS.

Pomoc społeczna

W gminie działa Ośrodek Pomocy Społecznej, który w roku 2013 został przeniesiony z Mszany do odrestaurowanego zabytkowego budynku „starej szkoły” w Połomi, gdzie spełnia swoje ustawowe zadania. Generalnie, z pomocy społecznej w gminie korzysta rocznie między 3,6 a 4,0% ogółu ludności. W roku 2013 wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniosły 2 088,4 tys. zł.

Pomoc społeczna to również świetlica środowiskowa zlokalizowana w budynku ośrodka kultury w Połomi. Powstała w 2007 roku, ze środków finansowych będących w dyspozycji Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a prowadzona jest przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Mszanie. Mogą z niej korzystać zarówno dzieci, jak i dorośli, uczestnicząc w oferowanych codziennych programach, w tym w zajęciach z socjoterapeutą, mogą też skorzystać z porad psychologa. Jest tu m.in. kino domowe, projektor, sprzęt do karaoke, dwa stanowiska komputerowe oraz aneks kuchenny, w którym przygotowywane są posiłki dla dzieci. Wśród oferowanych dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia zajęć są: pomoc w odrabianiu zadań domowych, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, profilaktyczno-wychowawcze, arteterapia oraz muzykoterapia (zajęcia plastyczne, plastyczno-techniczne, zajęcia z wykorzystaniem muzyki), zabawy z językiem angielskim. Raz w tygodniu oferta zajęciowa skierowana jest do wszystkich dzieci i młodzieży z terenu gminy (zajęcia otwarte). Wśród propozycji przewidzianych na te dni jest karaoke, projekcje filmowe, zajęcia z wykorzystaniem muzyki, zabawy rozwijające wyobraźnię oraz zwiększające poczucie własnej wartości, a także zajęcia plastyczne. W wybrany piątek każdego miesiąca, w ramach akcji "Alternatywa na nudę", świetlicę odwiedzają ciekawi goście, którzy podpowiadają dzieciom jak można ciekawie spędzić czas wolny. W miarę możliwości organizowane są dla dzieci wycieczki, w czasie których zwiedzają region lub inne ciekawe pod względem historycznym i przyrodniczym miejsca poza regionem. Zdiagnozowanym problemem związanym ze świadczeniem pomocy społecznej jest brak w gminie tzw. mieszkań socjalnych, które mogłyby posłużyć za tymczasowy dom dla rodzin, które z różnych przyczyn znalazły się w trudnej sytuacji materialno-bytowej.

Dzięki staraniom i zaangażowaniu samorządu gminy, na początku 2014 roku uruchomiono na terenie gminy Powiatowy Ośrodek Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Obecnie prowadzi go Caritas Archidiecezji Katowickiej. W ośrodku z różnego typu zajęć

korzysta 35 niepełnosprawnych umysłowo osób z terenu całego powiatu wodzisławskiego. W placówce znajdują się m.in. pracownie: gimnastyczna, komputerowa, teatralno-integracyjna, krawiecka, rękodzieła, kulinarna, a także sala relaksacji. Ośrodek jest placówką pobytu dziennego. Zajęcia organizowane są od poniedziałku do piątku, po około 8 godzin dziennie.

Ośrodek mieści się w odrestaurowanym, ponad 200-letnim, obiekcie dawnej plebanii w Połomi. Niegdyś piękny, ale opuszczony, przez lata niszczący i zrujnowany budynek dawnej połomskiej fary był dla wszystkich ciężarem. W końcu parafia w Połomi, za zgodą kurii, przekazała go w formie darowizny gminie. Władze samorządowe zdobyły unijną dotację w Urzędzie Marszałkowskim. Obiekt odbudowano w ramach projektu Kompleksowej Rewitalizacji Centrum Połomi. Remont trwał niecałe dwa lata. Renowacja 200-letniego zabytku kosztowała 1 656 727,64 zł. Inwestycja była współfinansowana przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007–2013 (z budżetu gminy pochodziło 15% środków finansowych, a z RPO – 85%).

3.5. Gospodarka

Gmina Mszana jest gminą wiejską, pełniącą funkcję rolniczo-przemysłową. *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy* w strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyodrębnia trzy obszary pokrywające się z obszarami wsi wchodzących w skład gminy. Wyróżnikami tych obszarów są specyficzne uwarunkowania rozwoju kształtowane poprzez cechy funkcjonalne oraz sposób i formy zagospodarowania terenu.

Wyodrębnione są tu wyraźnie obszary zurbanizowane (około 17% obszaru gminy), podlegające urbanizacji (około 6%) oraz niezurbanizowane (około 77%). Do obszarów zurbanizowanych zaliczono obszary: zabudowy mieszkaniowej, usługowej, przemysłowej, drogowej i kolejowej. Do obszarów podlegających urbanizacji zaliczono nieużytki poprzemysłowe oraz ogrody działkowe. Natomiast do obszarów niezurbanizowanych: grunty rolne i pozostałe tereny gminy (tabela 7).

Tabela 7. Struktura obszarowa gminy

Wyszczególnienie	Obszar (ha)	% (ogólnej powierzchni)
Ogólna powierzchnia gminy	3 132	100,0
Obszar zurbanizowany	520	16,6
Obszar podlegający urbanizacji	200	6,4
Obszar niezurbanizowany	2 400	77,0
Użytki rolne	2 395	76,8
Grunty rolne	1 521	52,9
Łąki i pastwiska	687	19,8
Lasy i grunty leśne	148	8,0
Grunty pod wodami	16	0,5
Obszar pod zabudową mieszkaniową	84	2,7
Tereny przemysłowe	124	3,6

Źródło: dane UG Mszana i GUS, 2012

Dzięki bardzo korzystnemu położeniu geograficznemu, dobrej komunikacji (węzeł autostradowy "Mszana", węzeł wjazdowy Drogi Głównej Południowej) oraz zróżnicowanym – w sensie możliwości zagospodarowania i ulokowania różnych sektorów działalności – terenom, gmina Mszana jest atrakcyjnym terenem dla inwestorów. W Planie Zagospodarowania Przestrzennego i Studium Uwarunkowań przeznaczono wiele terenów na inwestycje związane przede wszystkim z działalnością usługową, handlową i przemysłową. Najwięcej, bo blisko 20 hektarów terenu przeznaczonych na inwestycje znajduje się wzdłuż ulicy Wodzisławskiej w Mszanie, w pobliżu węzła autostradowego "Mszana". Mogłyby tu powstać małe fabryki, firmy usługowe czy sklepy wielkopowierzchniowe lub też więcej mniejszych obiektów. Na lokowanie usług komercyjnych nadaje się ponad 7 hektarów gruntów w Gogołowej przy ulicy Jastrzębskiej. Prawie 2 hektary terenów inwestycyjnych na usługi znajduje się wzdłuż ulicy Sportowej w Mszanie, tuż przy wjeździe w ul. Wodzisławską, w bliskości autostrady. W pobliżu węzła „Mszana” i wjazdu na DGP znajduje się ponad 6-hektarowy teren inwestycyjny zlokalizowany wzdłuż ulicy Moszczeńskiej. Ponad 3 hektary gminnych terenów inwestycyjnych do wydzierżawienia lub zakupu znajduje się na tak zwanych szybach zachodnich. Szyby zachodnie to teren częściowo zrekultywowany, o łącznej powierzchni około 50 hektarów, docelowo składać się będzie z trzech tarasów w całości przeznaczonych zgodnie z zapisami miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego na lokowanie inwestycji (tereny produkcyjne, składy i magazyny), z czego taras pierwszy to około 18 hektarów, a docelowo zrekultywowany taras drugi ma obejmować powierzchnię 25 hektarów. W obecnej chwili wyżej wymienione tereny obsługiwane są szeroką drogą utwardzoną wykonaną w kłębku, z czego w latach 2015-2020 planowana jest budowa drogi asfaltowej wraz z kanałem technologicznym i oświetleniem, komunikującej tereny, a zarazem podwyższającej ich standard. W związku z otwarciem w 2014 roku nowobudowanego odcinka Drogi Głównej Południowej z wjazdem i zjazdem w ciągu ulicy Wodzisławskiej na pograniczu gminy Mszana z miastem Jastrzębie-Zdrój powstały nowe tereny inwestycyjne zlokalizowane we wlocie Drogi Głównej Południowej od ulicy Wodzisławskiej oraz w ciągu samej Drogi Głównej Południowej.

Rolnictwo

Na obszarze gminy nie ma znaczących dużych zakładów przemysłowych. Główną gałęzią gospodarki jest rolnictwo. Obszar rolniczy gminy to 77% jej powierzchni. Generalnie na terenie gminy przeważają gleby klas IVa i IVb oraz częściowo klasy III. Pod względem przydatności rolniczej są to gleby zaliczane do kompleksów: pszennego dobrego i wadliwego oraz żytnio-ziemniaczanego bardzo dobrego, dobrego i słabego. Warunki glebowe w północnej części sołectwa Połomia i we fragmencie północnej części sołectwa Gogołowa należy określić jako dobre. Pozostałe gleby charakteryzują się przeciętnymi cechami pod względem przydatności do produkcji rolnej z uwagi na ich duże zasolenie i zawodnienie. W sołectwie Połomia, ze względu na zróżnicowane ukształtowanie terenu, kompleksy rolne występują licznie, lecz ich obszar nie przekracza 12 ha. W sołectwach Mszana i Gogołowa są to niewielkie obszary, stopniowo wyłączane z produkcji rolnej i podlegające urbanizacji.

Ogólna liczba gospodarstw rolnych w gminie to około 180, jednakże ich średnia powierzchnia nie przekracza 3 ha (94%). Jednym z głównych czynników decydujących o wynikach produkcyjnych jest obszar gospodarstwa. Na terenie gminy znajduje się tylko 13 gospodarstw o areale użytków rolnych przekraczających 10 ha. W strukturze upraw dominują zboża (pszenica, jęczmień, żyto i pszenżyto) oraz ziemniaki, a z roślin oleistych – rzepak. W produkcji zwierzęcej dominuje chów trzody chlewnej oraz bydła. W niewielkich ilościach występuje tu chów kóz i owiec.

Przemysł, rzemiosło, usługi

Na terenie gminy Mszana zarejestrowanych jest ponad 360 przedsiębiorstw i firm, w tym 126 z nich działa w branży budowlanej (35%), 68 w sektorze mechanika pojazdowa i lakiernictwo (19%), 65 w handlu i gastronomii (18%), a 101 (28%) w innych branżach (m.in. transport, stolarstwo, usługi, ślusarstwo, tapicerstwo). Coraz bardziej rozwija się w gminie sieć gastronomiczno-noclegowa. Działa tu kilka dużych restauracji, oferujących również miejsca noclegowe: Chata Staropolska (10 miejsc noclegowych oraz 1 apartament), Astoria (30 miejsc noclegowych oraz 1 apartament), buduje się kolejny dom przyjęć, a swoją działalność planuje na terenie gminy utworzyć sieć „M hotel”, która w tym celu zakupiła kompleks hotelowo-gastronomiczny po byłym Domu Weselnym u Kochańskich.

Na terenie MOP (Miejsce Obsługi Podróżnych) przy autostradzie A1 działa restauracja i motel "Leśne Runo" (11 pokoi noclegowych jedno- i dwuosobowych). Noclegi oferują także mieszkańcy, np. pokoje gościnne Anita Wnuk (12 miejsc noclegowych oraz dwa apartamenty). W gminie działa kilkadziesiąt większych i mniejszych placówek handlowych, barów, cukierni i piekarni oraz przetwórstwo mięsa i wędlin.

Zadaniem władz samorządowych jest stwarzanie takich warunków, aby zachęcić kolejnych inwestorów do uruchamiania swej działalności na terenie gminy Mszana, dlatego też w 2015 roku w strukturze organizacyjnej urzędu gminy wójt utworzył nowe stanowisko doradcy wójta ds. rozwoju gospodarczego gminy. Głównymi zadaniami doradcy są: rozwój gospodarczy gminy, dbałość o działających już przedsiębiorców jak i pozyskiwanie nowych, zainteresowanych inwestowaniem na terenie gminy Mszana. Niebywałym atutem sprzyjającym inwestowaniu jest przede wszystkim znakomite położenie geograficzne i układ drogowy, z autostradą A1, węzłem autostradowym "Mszana" na ulicy Wodzisławskiej oraz węzłem wjazdowym Drogi Głównej Południowej w formie ronda zlokalizowanym w ciągu ul. Wodzisławskiej oraz planami budowy kolejnego odcinka (kierunek Racibórz) drogi głównej południowej, która docelowo ma połączyć Pszczynę z Raciborzem, stając się obwodnicą wielu miast i zbiegając się z węzłem autostradowym. Już obecnie na terenach tzw. szybów zachodnich w Mszanie działa około 18-hektarowa strefa gospodarcza, gdzie największą zlokalizowaną tu firmą jest *Fire System*. Na tym terenie również działalność swą prowadzi Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich zajmujące się m.in. rekultywacją terenu tzw. szybów zachodnich.

Od 2013 roku firma POLCAB wynajmuje ponad 2,5-hektarową działkę należącą do gminy, na której zlokalizowała swoją wytwórnię mas bitumicznych. Obecnie Jastrzębska Spółka Węglowa opracowuje projekt techniczny drogi, co wkrótce znacznie ułatwi dojazd do tych terenów.

Porozumienie z kopalnią

Przez długi okres trwały rozmowy z Jastrzębską Spółką Węglową (kopalnią Zofiówka-Borynia-Jastrzębie) związane ze szkodami górniczymi i likwidacją zalewisk w Połomi. Był to bardzo trudny temat rozmów, o dużym znaczeniu społecznym. W konsekwencji długotrwałych negocjacji uzyskano porozumienie, w myśl którego w zamian za zgodę gminy na likwidację zalewisk przy ul. Podgórnej i Wolności w Połomi, kopalnia ma m.in. zmodernizować niektóre drogi i niebezpieczne skrzyżowania, wybudować drogę technologiczną na szybach zachodnich oraz naprawić drogi, którymi będzie przewozić materiał budowlany.

Konsekwencją porozumienia jest również decyzja, iż po zatwierdzeniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Połomia oraz po uzyskaniu przez kopalnię pozwolenia na budowę, kopalnia przystąpi do wykupu od osób fizycznych gruntów przy ul. Wolności i Podgórnej, które obecnie znajdują się pod wodą, w celu wykonania rekultywacji.

3.6. Aktywność gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych

W okresie programowania 2007-2013 samorząd gminny aktywnie pozyskiwał fundusze zewnętrzne na inwestycje i rozwój społeczny. Zadania zrealizowane przez gminę przy współudziale środków Unii Europejskiej stały się ważnym elementem rozwojowym gminy. W omawianym okresie samorząd aplikował i uzyskał dofinansowanie na zrealizowanie pięciu inwestycji w kwocie ogółem 7 128 621,49 zł (tabela 8).

Tabela 8. Inwestycje zrealizowane przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej w okresie programowania 2007-2013

Inwestycja	Rok	Wartość inwestycji (zł)	Wartość dofinansowania (zł)	Źródło dofinansowania
Remont placu zabaw i obiektów sportowych w Gogołowej	2009	182 512,00	113 696,00	PROW – Odnowa i rozwój wsi
Remont budynku WOKiR Połomia	2009/2010	703 934,88	362 165,24	
Modernizacja siedziby Wiejskiego Ośrodka Kultury i Rekreacji w Mszanie	2009/2010	415 227,00	254 058,45	
Zagospodarowanie terenu wokół boiska w Gogołowej	2011/2013	572 293,20	334 285,00	
Rewitalizacja centrum Połomi	2011/2013	7 134 608,00	6 064 416,80	RPO – WSL
Razem w okresie 2009-2013		9 008 575,08	7 128 621,49	x

Źródło: dane UG Mszana, 2015.

Warte podkreślenia jest duże zaangażowanie jednostek organizacyjnych gminy w pozyskiwanie środków zewnętrznych. To głównie te instytucje realizowały ciekawe przedsięwzięcia mające na celu aktywizację społeczną i zawodową, integrację lokalną, podniesienie poziomu edukacji, dostępu do dóbr kultury, współpracę transgraniczną itp. Ogólnie zrealizowano 13 przedsięwzięć, na realizację których uzyskano dofinansowanie w kwocie 2 486 600,00 zł (tabela 9).

Tabela 9. Przedsięwzięcia w sektorze społecznym zrealizowane przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej w okresie programowania 2007-2013

Przedsięwzięcie i realizator	Rok	Wartość projektu (zł)	Wartość dofinansowania (zł)	Źródło dofinansowania
Aktywna integracja społeczna i zawodowa podopiecznych Ośrodka Pomocy Społecznej – 3 projekty	2011-2014	393 000,00	318 900,00	POKL
Indywidualizacja procesu nauczania klas I-III (projekt prowadził UG)	2012	80 000,00	67 300,00	POKL
Uczenie się przez całe życie (projekt ZS w Mszanie)	2011-2012	91 148,57	85 300,00	Comenius
Szkoła szyta na miarę – (projekt ZS w Mszanie)	2014/2015	560 000,00	475 000,00	POKL
Aktywni w szkole, aktywni w życiu – (projekt ZS-P w Połomi)	2014/2015	304 600,00	259 000,00	POKL
Polsko-Czeskie góry zdobywanie ZS w Gogołowej (dwa projekty)	2012-2013	55 200,84	46 920,73	Euroregion Silesia i budżet państwa
Uczenie się przez całe życie (projekt ZS w Gogołowej)	2013/2014	81 202,00	81 202,00	Comenius
Smaczności bez granic – (projekt GOKiR)	2012-2013	92 809,50	88 169,02	Euroregion Silesia i budżet państwa
Tradycyjnie razem. Polsko-Czeskie obrzędy i obyczaje (projekt GOKiR)	2013	107 198,00	101 838,10	Euroregion Silesia i budżet państwa
Razem w górach, na łące i w wodzie projekt GOS w Mszanie	2012	105 862,75	80 943,46	Euroregion Silesia i budżet państwa
Nasza pasja, nasza praca, nasza przyjaźń – projekt OSP w Gogołowej	2012	31 888,72	30 294,28	Euroregion Silesia i budżet państwa
Poznajemy wasze i asze projekt realizuje UG	2015	40 173,20	38 164,54	Euroregion Silesia i budżet państwa
Wesołe przedszkole – (projekt realizowany przez GP w Mszanie)	2012-2014	874 000,00	743 000,00	POKL
Razem w okresie 2011-2015		2 817 083,58	2 416 032,13	X

Źródło: dane Urzędu Gminy w Mszanie, 2015.

Ciekawym projektem jest „Wesołe przedszkole”, którego celem było uruchomienie dodatkowego oddziału oraz zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych. Wsparciem zostało objętych 154 dzieci zamieszkujących gminę Mszana. W ramach projektu wyposażono przedszkole w sprzęt i niezbędne pomoce dydaktyczne do poszczególnych zajęć. Utworzono nowy oddział i zatrudniono nowy personel do rozszerzonej działalności przedszkola. Ponadto dzieci zaczęły korzystać z zajęć dodatkowych, tj. z logopedii, małego kucharza, zajęć ze sztuki, gimnastyki korekcyjnej, nauki pływania, małego odkrywcy, małego matematyka, z zajęć tanecznych, a także z zajęć ruchu rozwijającego.

4. Analiza SWOT – ocena potencjału rozwoju i barier

4.1. Uwarunkowania rozwoju

Analiza potencjału obszaru gminy to analiza środowiska wewnętrznego, której celem jest ocena jego wewnętrznej sytuacji, zasobów gospodarczych i społecznych, zasobów kulturowych, organizacyjnych i potencjału intelektualnego, zasobów finansowych oraz dotychczasowych efektów rozwoju lokalnego. W ocenie warunków wewnętrznych uwzględniono zmiany otoczenia i dynamiczny rozwój lokalny i regionalny. A więc płaszczyzną odniesienia – przynajmniej częściowo – jest tu także środowisko zewnętrzne.

Wśród wielu metod i technik w analizie szeroko rozumianego potencjału obszaru gminy powszechnie stosowaną metodą jest analiza SWOT. Jest ona zarówno metodą identyfikacji jak i oceny specyficznych cech i czynników kształtujących te cechy, a występujących:

- a) w środowisku wewnętrznym, a więc atutów, które umiejętnie wykorzystane mogą służyć rozwojowi; ale także słabych stron, których świadomość istnienia może sprzyjać odpowiedzialnym próbom ich likwidacji lub obniżania negatywnego znaczenia w rozwoju;
- b) w środowisku zewnętrznym, a więc szans, jakie istnieją lub mogą się pojawić, które organizacja (podmiot / obszar) może wykorzystać i w oparciu o posiadane już atuty zwiększyć swój potencjał; ale także zagrożeń, jakie stwarzają dynamiczne zmiany w otoczeniu, na które musimy zwracać uwagę i bacznie je śledzić, by nie dopuścić do znaczącego wpływu na spowolnienie rozwoju.

Innymi słowy głównym celem analizy SWOT jest identyfikacja mocnych i słabych stron gminy Mszana oraz szans i zagrożeń wynikających z otoczenia – środowiska zewnętrznego. Przez mocne strony/atuty (S – Strengths) rozumiane jest wszystko to, co może się korzystnie przyczynić do rozwoju gminy i w dużej mierze jest zależne od jej mieszkańców i władz samorządowych. Słabe strony (W – Weaknesses) to bariery

rozwoju gminy, czyli to, co ogranicza rozwój gminy. A zatem mocne i słabe strony są to wewnętrzne czynniki warunkujące odniesienie sukcesu.

Szanse (O – Opportunities) to ogół czynników zewnętrznych, na które nie mamy bezpośredniego wpływu, a mogą one korzystnie wpłynąć na rozwój gminy. Zagrożenia (T – Threats) to wszelkie czynniki zewnętrzne, które nie zależą od nas i które w określonych okolicznościach mogą niekorzystnie wpłynąć na rozwój gminy.

Analiza SWOT jest podstawą do wyznaczania celów rozwojowych – obszarów priorytetowych, celów strategicznych i operacyjnych oraz do określania działań zmierzających do osiągnięcia tych celów, do określania harmonogramu działań oraz zasad zarządzania strategią.

Analiza SWOT daje także podstawy do ewentualnych zmian w dotychczasowym zarządzaniu gminą (organizacją/obszarem), do opracowania prognozy zmian w potencjale gminy (w tym w potencjale intelektualnym – jego kompetencjach, umiejętnościach) i działalności organizacji, tak by w przyszłości móc opierać działalność na posiadanych atutach i szansach, jakie stwarza środowisko, a eliminować słabe strony i unikać zagrożeń.

Analiza SWOT dla gminy Mszana przeprowadzona została na bazie wykonanej wcześniej diagnozy obszaru, która z kolei została wykonana w oparciu o dostępne dokumenty, przeprowadzone badania na obszarze, spotkania z elitami gminy, w tym przedstawicielami samorządu lokalnego i przedstawicielami społeczności lokalnej. Zestawione w tabeli 10 czynniki warunkujące rozwój gminy Mszana ujęto w kilku grupach, a mianowicie: w przypadku czynników wewnętrznych (mocnych i słabych stron) wyodrębniono grupy czynników związanych z lokalizacją, z infrastrukturą techniczną i społeczną, czynniki gospodarcze, przyrodnicze, uwarunkowania historyczne i kulturowe, oraz czynniki demograficzne. W grupie zewnętrznych uwarunkowań rozwoju ograniczono się do wyodrębnienia w odniesieniu do szans oraz zagrożeń trzech grup: czynniki związane z lokalizacją i inwestycjami, z zasobami ludzkimi oraz pozostałe czynniki.

Tabela 10. Analiza SWOT

Uwarunkowania wewnętrzne			
S (Atuty)	Pkt	W (Słabe strony)	Pkt
Czynniki związane z lokalizacją			
Doskonała lokalizacja pod względem komunikacyjnym:	3	Brak linii kolejowej;	2
– Autostrada i węzły autostradowe;	3		
– Transregionalne i transgraniczne położenie (między aglomeracją śląską a aglomeracją karwińsko-ostrawską);	3		
– Bardzo dobrze rozwinięta sieć dróg powiatowych i lokalnych – wewnętrzna spójność komunikacyjna;	3	Zła nawierzchnia dróg powiatowych i lokalnych;	2
– Równomierny dostęp wszystkich sołectw gminy do autostrady;	3		
– Dwa miejsca obsługi podróżnych zlokalizowane przy autostradzie będące miejscami pracy dla mieszkańców gminy;	2	Ograniczony rodzaj usług w MOP;	2
Infrastruktura techniczna i społeczna			
Doskonale rozwinięta sieć dróg wewnątrz gminy i infrastruktury drogowej (chodniki, oświetlenie, przystanki autobusowe, parkingi);	2	Brak chodników i oświetlenia dróg poza centrami wsi; Brak sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu głównych dróg na terenie gminy; Zniszczona nawierzchnia dróg przebiegających przez gminę; Zły stan dróg dojazdowych do pól i posesji; Brak parkingu przy szkole w Połomi i Mszanie;	3
Dostępność komunikacyjna gminy – środkami komunikacji publicznej – pobliskich i oddalonych ośrodków miejskich;	2	Brak komunikacji publicznej wewnątrz gminy – łączącej poszczególne sołectwa z centrum administracyjnym gminy i między sobą; Brak sprawnej komunikacji publicznej z sąsiednimi gminami wiejskimi;	3
Dostępność większości mieszkańców do infrastruktury komunalnej: sieci energetycznej, gazowej, wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej;	2	Nie cały obszar gminy ma dostęp do infrastruktury komunalnej: sieci energetycznej, gazowej, wodociągowej, kanalizacji sanitarnej i deszczowej;	2

Infrastruktura oświatowa rozłożona funkcjonalnie na terenie gminy (w każdym sołectwie jest zespół szkół);	3	Brak ogólnodostępnych przyszkolnych boisk sportowych ze sztuczną nawierzchnią i bazą około-sportową;	2
Doskonale rozwinięta infrastruktura społeczna:	3		
– dobrze wyposażone szkoły i przedszkola (dwie podstawowe, dwa gimnazja, jedno liceum); Zespół Szkół w Mszanie; Zespół Szkolno-Przedszkolny w Połomi; Zespół Szkół w Gogołowej; Gminne Przedszkole w Mszanie;	3		
– zaplecze sportowo-rekreacyjne: boiska sportowe, basen kryty i otwarty, siłownie zewnętrzne;	3	Basen otwarty nie spełnia obecnych norm sanitarnych i norm związanych z infrastrukturą towarzyszącą;	2
– dostępność miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym;	3	Brak żłobka i innych form opieki nad małymi dziećmi;	3
– ośrodek pomocy społecznej i świetlica środowiskowa oferująca szeroki program;	3		
– dostępność do sieci telefonii komórkowej (4 operatorów);	3		
– dostępność do szerokopasmowego Internetu; Internet, hot-spot w centralnych punktach gminy;	3		
– dostępność ogólnej opieki medycznej;	2	Niska dostępność i jakość specjalistycznych usług medycznych na terenie gminy;	3
Dobrze urządzona biblioteka publiczna (z dwoma filiami i księgozbiorem liczącym 40 tys. woluminów i czytelnią internetową)	3		
Dobrze rozwinięta infrastruktura rekreacyjna: – trzy kluby sportowe; – przez gminę przebiega ścieżka rowerowa; – fragment historycznego szlaku ewakuacji więźniów Auschwitz	3	Brak pełnowymiarowej hali sportowej dla organizacji imprez sportowych, kulturalnych i społecznych;	2
Dobrze zarządzana infrastruktura sportowa przez GOS (w tym organizacja licznych imprez sportowych i rekreacyjnych);	3		
Dostępność działek komunalnych na cele budownictwa mieszkaniowego;	2	Zbyt mało wydzielonych terenów pod zabudowę mieszkalną;	2
Dostępność punktów gastronomicznych (pizzeria, restauracje)	2		

Czynniki gospodarcze			
Dostępność terenów z przeznaczeniem na działalność inwestycyjną (szyby zachodnie);	3	Zbyt mało udostępnionych terenów inwestycyjnych – nie w pełni zagospodarowane i uzbrojone tereny inwestycyjne (brak odpowiedniej jakości dróg dojazdowych);	2
Działająca strefa gospodarcza;	2	Zbyt mało pozyskanych inwestorów – słaba oferta dla inwestorów (brak znaczących udogodnień dla przedsiębiorców, np. ulgi w podatkach, sprawność obsługi administracyjnej);	3
Znacząca liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy;	2	Przeważająca liczba mikroprzedsiębiorstw (jednoosobowych podmiotów) niegenerująca miejsc pracy dla innych;	2
Dobrze rozwinięte usługi;	2		
Czynniki przyrodnicze			
Walory krajobrazowe:	2	Niski wskaźnik lesistości	3
Urozmaicona rzeźba terenu, liczne jary i doliny rzek;	3	Liczne zapadliska i zalewiska;	3
Malownicze zbocza utworzone głównie przez zadrzewione hałdy odpadów przemysłu górniczego;	2	Rozproszone enklawy leśne i zadrzewienia na terenach poprzemysłowych;	2
Bogate siedliska unikatowej flory;	3	Trudności w grawitacyjnym odprowadzaniu wód (związane ze zmianą warunków hydrograficznych w związku z rozwojem sieci drogowej oraz eksploatacją górniczą)	3
Zbiorniki wodne po eksploatacji wyrobisk kopalnianych;	2	Degradacja terenu przez działalność kopalni:	3
Czynniki historyczne i kulturowe			
Długa, wielowiekowa, tradycja osadnicza (układ urbanistyczny wsi) i gospodarcza miejscowości gminy;	3		
Liczne zabytki kultury materialnej;	3		
Kultywowanie tradycji (zespoły artystyczne i folklorystyczne), troska o substancje zabytkowe i kulturowe;	3		
Doskonale zagospodarowane centra wsi;	3		
Efektywne zarządzanie i działalność GOKiR (w tym budowanie świadomości tożsamości lokalnej i wartości	3		

dziedzictwa kulturowego);			
Liczne programy dla młodzieży szkolnej oraz dorosłej społeczności lokalnej, w tym emerytów (oferowane przez szkoły i GOKiR);	3		
Aktywność społeczna mieszkańców – sprawnie działające organizacje pozarządowe:	3		
– KGW – najnowsza inicjatywa: Izba Regionalna;	3		
– OSP (3 jednostki) – doskonale wyposażone;	3		
Sprawna działalność rad sołeckich, w tym organizacja imprez integracyjnych i generalnie dobra współpraca wewnątrz sołectw,	2		3
Napływ mieszkańców (górnictwo) – wzbogacających elementy kultury;	2		
Czynniki demograficzne			
Wysoki potencjał demograficzny (liczba ludności w wieku produkcyjnym – 65% i przedprodukcyjnym – 20%);	3		
Niski poziom rejestrowanego bezrobocia – 4,2%	2	Znaczne bezrobocie wśród kobiet; Brak miejsc pracy dla zwolnionych z kopalni;	2
Dobrze wykształcona zawodowo społeczność lokalna;	3		
Przedsiębiorczość znaczącej części mieszkańców;	3	Wciąż niski stopień przedsiębiorczości części mieszkańców;	3
Tradycje podejmowania i uczestniczenia we wspólnych przedsięwzięciach;	2		
Dobrze ukształtowane więzi społeczne;	2		
Uwarunkowania zewnętrzne			
O (Szanse)		T (Zagrożenia)	
Czynniki związane z lokalizacją i inwestycjami			
Wykorzystanie doskonałego położenia geograficznego gminy (przy autostradzie, przy granicy z Republiką Czeską, przy Drodze Głównej Południowej, między dwoma aglomeracjami miejsko-przemysłowymi);	3		
Wysoka atrakcyjność województwa		Wysoka konkurencyjność	

śląskiego (a w tym gminy Mszana), przyciągająca inwestorów;	3	inwestycyjna aglomeracji karwińsko-ostrawskiej	2
Rozwój infrastruktury towarzyszącej autostradzie;	3		
Wykorzystanie terenów przemysłowych i strefy przemysłowej na przyciągnięcie inwestorów oraz na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw;	3		
Zagospodarowanie części terenów przemysłowych na cele inwestycyjne;	3		
Zwiększenie zainteresowania potencjalnych inwestorów lokalizacją swoich firm na terenie gminy;	3		
Przygotowanie i prowadzenie systematycznej kampanii promocyjnej gminy celem przyciągania inwestorów;	3		
Dalsza rekultywacja terenów przemysłowych;	3	Dalsza niekorzystna ingerencja przemysłu górniczego w środowisko przyrodnicze; Zakłócenia w równowadze przyrodniczej i bioróżnorodności;	2 2
Wykorzystanie istniejącej i rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;	2		
– Zagospodarowanie części terenów przemysłowych na cele rekreacyjne i turystyczne; – Wykorzystanie dawnych torowisk kolejowych na budowę ścieżek rowerowych i szlaków rekreacyjnych;	3 2	Zwiększający się ruch kołowy (wpływający na pogorszenie stanu powietrza i jakości wód); Znaczna emisja gazów i substancji toksycznych (wpływająca na pogorszenie stanu powietrza); Nadmierne stosowanie środków ochrony roślin w rolnictwie (wpływające na pogorszenie jakości wód);	3 3 1
Remont zaplecza sportowo-rekreacyjnego GOK (basen, muszla koncertowa);	2		
Realizacja planu zagospodarowania przestrzennego gminy;	3		
Poszerzenie usług w obu MOP przy autostradzie;	1		
Realizacja planu budowy kolejnego odcinka drogi głównej południowej w kierunku Raciborza;	2		
		Znaczące zmniejszenie wpływów do budżetu gminy w związku ze zmianami w opodatkowaniu	3

		infrastruktury w podziemnych wyrobiskach górniczych	
--	--	---	--

Czynniki związane z zasobami ludzkimi			
Wykorzystanie dostępności dobrze przygotowanej zawodowo siły roboczej (byli górnicy, w wieku produkcyjnym) – w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na usługi <i>czasu wolnego</i> ;	1	Zwiększenie bezrobocia wskutek upadku kopalni – głównego pracodawcy ludności gminy;	2
Dostępność środków finansowych UE w obecnej perspektywie na wspieranie podejmowania i rozwoju przedsięwzięć;	2	Nieprzewidziane pogorszenie się międzynarodowej sytuacji politycznej i gospodarczej;	1
Wprowadzenie do profilu nauczania szkolenia zawodowego (dostosowanie do potrzeb rynku)	2	Niekorzystne zmiany w polityce oświatowej państwa;	1
Szersze otwarcie rynku pracy w UE;	1	Zmiany w sytuacji politycznej w świecie; Migracje na teren Polski (i gminy Mszana) bezrobotnych i uchodźców;	1 1
Migracje na teren gminy młodych, wykształconych ludzi;	1		
Dbłość o wartości i kultywowanie tradycji w regionie;	1	Upadek autorytetów;	1
Rozwój ekonomii społecznej;	2	Niekorzystne procesy związane ze starzeniem się społeczeństwa gminy, w tym rozluźnienie więzi rodzinnych, migracja młodego pokolenia poza teren gminy, pogarszająca się sytuacja w opiece medycznej, brak ośrodka pomocy społecznej dla osób starych, z problemami zdrowotnymi, generalna niechęć starszego pokolenia do zmian;	3
Inne czynniki			
Rozwój rolnictwa (wprowadzenie nowych kierunków produkcji, organizowanie się i współpraca producentów rolnych)	3	Niekorzystne zmiany w polityce gospodarczej, rolnej i legislacyjnej państwa;	2
Dyskusja z rolnikami, doradcami ŚODR, naukowcami, przedstawicielami celem zbudowania programu bardziej efektywnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej i działalności okołorolniczej;	3	Zmniejszenie roli funkcji rolniczej w rozwoju gminy;	2
Rozwój technologii IT;	1		
		Pogorszenie bezpieczeństwa publicznego, w tym na terenie gminy	1

		(m.in. z powodu: niepełnej (braki) infrastruktury drogowej, ograniczonej działalności policji, niedostatków w opiece medycznej);	
Lepsza współpraca z gminami subregionu;	1	Zaniechanie współpracy z gminami subregionu; zamknięcie się na wpływy zewnętrzne; Słaby rozwój miast subregionu;	1 1
Pogłębienie procesów integracyjnych wewnątrz gminy (ściśła współpraca sołectw);	1		

Źródło: opracowanie własne, konsultacja UG Mszana i samorządu lokalnego, 2015

Wyszczególnione w analizie SWOT czynniki uwarunkowań wewnętrznych oraz zewnętrznych poddano ocenie szacunkowej w skali trzystopniowej, gdzie:

- w przypadku uwarunkowań pozytywnie oddziałujących na rozwój (tzn. atutów gminy i jej szans): 3 – oznacza czynnik o decydującym lub znaczącym wpływie na rozwój gminy; 2 – oznacza duże znaczenie określonego czynnika w rozwoju gminy; a 1 – znaczenie mniej ważne, lecz nie marginalne;
- w przypadku uwarunkowań negatywnie oddziałujących na rozwój lub stanowiących bariery tego rozwoju (tzn. słabych stron gminy oraz zagrożeń zewnętrznych): 3 – oznacza czynnik będący największą barierą rozwoju; 2 – czynnik znacznie ograniczający rozwój, a 1 – czynnik w niewielkim stopniu ograniczający rozwój, aczkolwiek jego znaczenie nie zawsze jest marginalne.

Ocena ta, oparta wprawdzie na szczegółowej analizie sytuacji gminy Mszana wykonanej na podstawie dokumentów i materiałów zastanych oraz badań ankietowych, jest jednak do pewnego stopnia oceną subiektywną. Dopiero skonfrontowanie tej oceny oraz wniosków końcowych analizy SWOT ze zidentyfikowanymi problemami i oczekiwaniami społeczności lokalnej daje pełniejszy obraz znaczenia wyników analizy SWOT w planowaniu rozwoju gminy Mszana.

4.2. Wnioski z badań ankietowych

Przeprowadzone badania ankietowe wśród społeczności lokalnej przyniosły wiele interesujących opinii i ocen aktualnej sytuacji gminy, jej wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju, występujących problemów, a także oczekiwań, których realizacji spodziewają się mieszkańcy w najbliższych latach. Pełne opracowanie wyników badań

stanowi odrębny dokument (w formie raportu z badań). Natomiast spostrzeżenia, oceny, opinie i wnioski wynikające z badań zostały uwzględnione w dokumencie strategii rozwoju gminy Mszana. Oto najbardziej istotne stwierdzenia i wnioski wynikające z badań ankietowych:

A. Ocena sytuacji gminy – opinie respondentów o walorach i stopniu rozwoju

(A.1) Położenie geograficzne jest czynnikiem sprzyjającym rozwojowi gminy, natomiast walory przyrodnicze – w mniejszym stopniu. Rozwój gminy należy zatem wiązać przede wszystkim z położeniem geograficznym. Natomiast walory przyrodnicze (w tym wykształcone przez przemysł górniczy) należy wykorzystać dla celów inwestycyjnych oraz sportowych i rekreacyjnych.

(A.2) Odpowiedzią na potrzeby społeczności lokalnej powinno być uruchomienie komunikacji autobusowej lub mikrobusowej wewnątrz gminy oraz usprawnienie komunikacji publicznej z sąsiednimi gminami i sąsiednimi miastami. Rozwiązaniem problemu komunikacji wewnątrz gminy może być uruchomienie mikrobusowej komunikacji okrężnej lub poszerzenie usług komunikacji autobusowej dowożącej dzieci do szkół. Natomiast komunikację między sąsiadującymi gminami i miastami można usprawnić zwiększając liczbę kursów autobusowych lub poprzez dostosowanie godzin odjazdu autobusów do potrzeb ludności.

(A.3) Poziom rozwoju infrastruktury technicznej oceniany jest bardzo wysoko i odpowiada potrzebom zdecydowanej większości społeczności lokalnej. Wydaje się więc, iż infrastruktura techniczna (komunalna) nie powinna już być znaczącym przedmiotem troski samorządu, z wyjątkiem jej bieżącej konserwacji.

(A.4) Potrzebna jest dyskusja i rozważenie możliwości zmian organizacyjnych w opiece medycznej, celem zwiększenia dostępu pacjentów do specjalistycznej opieki medycznej. Zdaniem respondentów mieszkańcy mają generalnie dość wysokie poczucie bezpieczeństwa osobistego. Mimo to celowym wydaje się podjęcie szerokiej dyskusji na temat zwiększenia częstotliwości patroli policyjnych na terenie gminy.

(A.5) Większość elementów decydujących o atrakcyjności turystycznej gminy oceniona została jako średni lub niższy poziom atrakcyjności, a promocję gminy oceniono ogólnie jako niezbyt intensywną. A zatem, prawdopodobnie większą uwagę należy dedykować promocji gminy, jej intensyfikacji, uwzględniającej wieloaspektowość

możliwości rozwoju i wykorzystując w tym celu wiele sposobów i środków promocji. Poczynić należy także starania związane z poszerzeniem usług hotelarskich i miejsc gastronomicznych (w tym tzw. małej gastronomii), gdzie można by zjeść smaczny, dobrej jakości posiłek, będący odzwierciedleniem kultury i tradycji regionalnej kuchni.

(A.6) Przyszłe działania władz samorządowych powinny być skierowane na promowanie przedsiębiorczości i opracowanie systemu bodźców do jej tworzenia, a także zintensyfikowania polityki gospodarczej w kierunku nowych instrumentów przyciągania inwestorów zewnętrznych; zarówno w promocji przedsiębiorczości, jak i w działaniach skierowanych do inwestorów zewnętrznych, powinno się zwracać uwagę na wykorzystanie lokalnych zasobów wykwalifikowanej siły roboczej.

(A.7) Mimo, iż kapitał społeczny gminy oceniany jest przez respondentów pozytywnie pod względem poziomu wykształcenia i umiejętności zawodowych, to jednak respondenci zauważają pewne luki w postawach społecznych i obywatelskich oraz brak chęci w podejmowaniu inicjatyw w działaniu dla siebie i dla ogółu. Wydaje się, iż należałoby zwrócić uwagę na te kwestie i przygotować odpowiednie programy edukacyjne kształtujące postawy pro-społeczne i pro-obywatelskie tej części społeczności lokalnej, która być może ma poczucie defaworyzacji i pozostaje na marginesie życia społecznego gminy.

B. Analiza SWOT – opinie i wnioski respondentów

(B.1) Najważniejszym czynnikiem warunkującym rozwój gminy Mszana jest autostrada. Opinia ta potwierdza również diagnozę przeprowadzoną w oparciu o dokumenty UG i rozmowy przeprowadzone z władzami gminy oraz wizję lokalną. Tak więc w planowaniu rozwoju gminy autostrada jest osią, wokół której skupione powinny być przedsięwzięcia rozwojowe. Sprzyja temu wysoki poziom infrastruktury technicznej i społecznej. Jakkolwiek na poszczególne elementy tej infrastruktury respondenci zwracają mniejszą uwagę, bo prawdopodobnie postrzegają je jako coś naturalnego, to dla analityka te elementy są podstawą do prognozowania przyszłości i opierania propozycji rozwoju właśnie m.in. o poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej. Ważnym elementem rozwoju są również tereny zdegradowane przez eksploatację kopalń, które po rekultywacji mogą stać się interesującą propozycją dla inwestorów.

(B.2.) W infrastrukturze zwrócić należy uwagę na doskonalenie infrastruktury drogowej (dobudowę chodników, oświetlenia ulicznego, świateł ruchu na skrzyżowaniach głównych dróg, naprawę nawierzchni dróg). W infrastrukturze gospodarczej – na poszerzenie terenów inwestycyjnych. W sektorze opieki medycznej należy podjąć starania o lepszy dostęp mieszkańców do specjalistycznych usług medycznych. Szczególnej troski wymagają sami mieszkańcy – respondenci zauważają bowiem wiele braków w ich postawach społecznych i obywatelskich. Być może sprawdziłyby się tu programy edukacyjne – m.in. elementy komunikacji społecznej (umiejętności komunikacyjnych, umiejętności prowadzenia dyskusji), odpowiedzialności społecznej, współpracy i współuczestniczenia w podejmowaniu decyzji dotyczących dobra ogółu społeczności.

(B.3) Największą szansą dla gminy – zdaniem respondentów – jest położenie przy międzynarodowym szlaku komunikacyjnym, z czym wiążą nadzieję na pozyskanie inwestorów. W tym celu należałoby jak najszybciej zrehabilitować tereny zdegradowane przez kopalnie, by móc przekazać je na cele inwestycyjne. Drugą ważną szansą jest sięganie po wsparcie finansowe Unii Europejskiej. W tym celu niezbędne są opracowane plany rozwoju i projekty przedsięwzięć. Zbudowana właśnie strategia rozwoju gminy wpisuje się w ten scenariusz. Niezbędne jest także samo zainteresowanie (i chęć) lokalnych przedsiębiorców do tworzenia małych biznesów i aplikowania o wsparcie finansowe z Unii Europejskiej. Pobudzenie do takich działań wymaga – jak się wydaje – bodźców ze strony samorządu (promocji, współpracy i pomocy) oraz wsparcia instytucji i organizacji zewnętrznych (informacji, pomocy w przygotowaniu planów biznesu).

(B.4) Na uregulowania prawne samorząd nie ma wielkiego wpływu – może wnioskować pewne regulacje prawne, budować wokół tych wniosków koalicję z innymi gminami, zwracać się o wsparcie do organów samorządowych wyższego szczebla oraz do parlamentarzystów. Natomiast na to, co dzieje się na obszarze gminy, a spowodowane jest uwarunkowaniami zewnętrznymi samorząd ma pewien wpływ, np. w postaci negocjacji i umów na likwidację szkód górniczych i rekultywację zdegradowanego terenu, czy domaganie się wzmocnienia bezpieczeństwa ruchu, z uwagi na poprowadzenie zjazdów z autostrady przez teren gminy.

C. Rozwój gminy – istotne problemy i oczekiwania społeczności lokalnej

(C.1) W opinii respondentów najbardziej istotnym problemem gminy, stanowiącym znaczącą barierę rozwoju i będącym przyczyną niezadowolenia mieszkańców, w grupie problemów związanych z komunikacją jest brak publicznej komunikacji transportowej wewnątrz gminy (między sołectwami) oraz niedostosowane do potrzeb połączenia komunikacyjne z sąsiednimi miastami – Jastrzębiem-Zdrój i Wodzisławiem Śląskim. W grupie problemów związanych z infrastrukturą drogową – ogólnie zły stan nawierzchni dróg i braki w infrastrukturze drogowej. W infrastrukturze społecznej i bezpieczeństwie największym problemem okazał się brak żłobka lub innej formy opieki nad małymi dziećmi, brak infrastruktury ułatwiającej poruszanie się niepełnosprawnych (bariery architektoniczne), a także niedostateczna liczba sklepów i brak supermarketów. Pozostałe problemy w tej grupie wskazane zostały przez pojedyncze osoby, lecz pokrywają się z wynikami przeprowadzonej wcześniej diagnozy gminy. Problemem w opinii respondentów brak jest także miejsc pracy, głównie dla młodych ludzi, co skutkuje nadmierną migracją zarobkową mieszkańców gminy. Jeszcze innym zagadnieniem, wskazanym przez respondentów są problemy urzędu gminy i władz samorządowych. Część z tych problemów można dość łatwo rozwiązać, gdyż leży to w gestii samego urzędu, część jednak jest niezależna od władz samorządowych i samorząd nie jest władny rozwiązać ich samodzielnie.

Wyszczególnione problemy ściśle wpisują się w wyniki analizy SWOT oraz korespondują z diagnozą przeprowadzoną na podstawie dokumentów zastanych, wizją lokalną i dyskusjami z samorządem lokalnym. Zostały one ujęte wspólnie w dokumencie strategii. Pod adresem władz można skierować wniosek o rozwiązanie problemów organizacyjnych urzędu.

(C.2) Wymieniając swoje oczekiwania, w kilku przypadkach respondenci wskazują gotowe rozwiązania wymienionych wcześniej problemów. Tak jest w przypadku transportu publicznego między sołectwami, gdzie proponują wprowadzenie komunikacji mikrobusowej okrężnej, czy zamiast żłobka utworzenie *kinderklubiku* dla małych dzieci, gdzie rodzice mogliby zostawiać dzieci np. na dwie godziny dziennie. Jednak w większości przypadków respondenci formułują swe oczekiwania w sposób bardzo ogólny, uważając prawdopodobnie, że władze samorządowe wiedzą o co chodzi lub powinny się same domyślić.

D. Propozycje kierunków rozwoju gminy – opinie respondentów

Przy formułowaniu celów i zadań planowanych w strategii rozwoju gminy Mszana należy rozważyć następujące propozycje respondentów:

(D.1) **Kierunki rozwoju rolnictwa:** produkcja ekologiczna, rozwój branży ogrodniczej, tworzenie grup producentów rolnych, tworzenie grup marketingowych, organizacja i rozwój sprzedaży bezpośredniej, przetwórstwo produktów rolnych, organizacja zagród edukacyjnych i opiekuńczych.

(D.2) **Kierunki rozwoju przedsiębiorczości:** (a) rzemiosło – rękodzieło artystyczne, stolarstwo, dekarstwo, płatnerstwo, szewstwo, krawiectwo; (b) produkcja – rolnicza, ogrodnicza, w tym pod folią na dużą skalę, produkcja żywności ekologicznej, produkcja materiałów budowlanych; (c) handel – nowe sklepy spożywcze i odzieżowe, w tym supermarket, sklep ogrodniczy, handel obwoźny; (d) przetwórstwo – mleka, mięsa, garmazeria; (e) gastronomia, (f) budownictwo, (g) usługi (kosmetyczne, fryzjerskie, szewskie, krawieckie, zegarmistrzowskie, hotelarskie, gastronomiczne – kawiarnia, lodziarnia, usługi transportowe – komunikacja zbiorowa, usługi motoryzacyjne, naprawa sprzętu AGD, RTV, PC, usługi doradcze i IT), (h) park technologiczny.

(D.3) **Kierunki rozwoju turystyki i rekreacji:** (a) sporty ekstremalne, w tym: ściana wspinaczkowa, bungee, park linowy, para-lotniarstwo, skoki spadochronowe, sporty crossowe, skatepark; (b) siłownie zewnętrzne, boiska wielofunkcyjne; (c) tory do jazdy quadami i innymi pojazdami terenowymi; (d) sporty zimowe, np. tory saneczkarskie, wyciągi narciarskie, trasy biegów narciarskich, etc.; (e) sporty wędkarskie – łowiska na istniejących zbiornikach wodnych; (f) ścieżki rowerowe; (g) inne: turystyka kulinarna, ścieżki edukacyjne dla dzieci, warsztaty rękodzielnictwa, wycieczki tematyczne;

(D.4) **Propozycje zagospodarowania czasu wolnego emerytów i bezrobotnych:** rzemiosło, produkcja i przetwórstwo żywności, handel, inna działalność gospodarcza, przedsięwzięcia kulturalne, w tym kultywowanie tradycji, przedsięwzięcia związane z rekreacją, usługi dla ludności, wolontariat – należy rozważyć przy formułowaniu celów i zadań planowanych w strategii rozwoju gminy Mszana.

(D.5) Ponadto, należy skupić uwagę na zainteresowaniach energią odnawialną i wymianą starych urządzeń grzewczych na nowoczesne oraz przeprowadzić badania

pogłębione w całej społeczności celem opracowania planu ograniczania niskiej emisji w gminie Mszana.

4.3. Wnioski z analizy SWOT i badań ankietowych

Efektom diagnozy obszaru i przeprowadzonej następnie analizy SWOT oraz wyników badań ankietowych są następujące stwierdzenia i wnioski:

1. Gmina Mszana jest gminą korzystnie położoną pod względem geograficznym oraz komunikacyjnym, z uwagi na położenie na obszarze zurbanizowanej aglomeracji śląskiej, z ogromnym potencjałem gospodarczym i intelektualnym oraz z uwagi na przebiegającą przez gminę transregionalną i transgraniczną autostradę (wraz z jej infrastrukturą), będącą swoistym kręgosłupem gminy, wokół którego zlokalizowane są wszystkie sołectwa wchodzące w skład gminy. Ponadto gmina jest doskonale skomunikowana z całą aglomeracją poprzez sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i lokalnych.
2. Bardzo dobrze jest też rozwinięta na terenie gminy infrastruktura techniczna i społeczna. Niemal wszyscy mieszkańcy (94-96%) mają dostęp do podstawowych elementów infrastruktury technicznej – sieci gazowej, sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej. Doskonale jest też rozwinięta i funkcjonalnie rozmieszczona infrastruktura społeczna. W każdym sołectwie jest zespół szkół, zaplecze sportowe i rekreacyjne, biblioteki i domy kultury. We wszystkich sołectwach jest dobrze rozwinięta infrastruktura rekreacyjna. Również zarządzanie infrastrukturą nie budzi wątpliwości.
3. Wśród czynników gospodarczych na uwagę zasługuje istniejąca strefa gospodarcza oraz częściowa dostępność terenów z przeznaczeniem na działalność inwestycyjną. Znacząca jest też liczba podmiotów gospodarczych – aczkolwiek są to głównie mikroprzedsiębiorstwa dające samozatrudnienie.
4. Pod względem przyrodniczym cechą charakterystyczną gminy jest urozmaicona rzeźba terenu – po części ukształtowana naturalnie (z siedliskami unikatowej flory), po części w efekcie działalności przemysłowej – hałdy odpadów przemysłu wydobywczego, zapadliska po eksploatacji górniczej.

5. Pod względem historycznym – wsie wchodzące w skład gminy Mszana mają wielowiekową tradycję osadniczą. Występują tu liczne zabytki kultury materialnej – głównie sakralnej, kultywowana jest tradycja w formie bogatej działalności zespołów artystycznych i folklorystycznych. Szczególną dbałością o kulturę i tradycję odznaczają się zarówno formalne organizacje samorządowe, jak i organizacje pozarządowe, np. KGW i OSP.
6. Gmina ma korzystną strukturę demograficzną pod względem grup aktywności zawodowych (w wieku poprodukcyjnym jest około 15% ogółu mieszkańców). Niewielki jest też odsetek bezrobotnych rejestrowanych (4,2%), wśród których przeważają kobiety. Społeczność lokalna jest generalnie dobrze wykształcona, charakteryzuje się silnymi więziami społecznymi, świadomością swej tożsamości i aktywnością w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć.
7. Poza wymienionymi korzystnymi cechami charakteryzującymi gminę Mszana, wyniki analizy SWOT wskazują na istniejące mniej komfortowe sytuacje oraz problemy, a mianowicie:
 - 7.1. Mimo bardzo dobrego skomunikowania transportowego gminy z miastami aglomeracji śląskiej i regionu oraz głównymi ośrodkami ponadregionalnymi, brak jest komunikacji publicznej na obszarze samej gminy – łączącej poszczególne sołectwa między sobą oraz z centrum administracyjnym gminy. Brak jest także linii kolejowej, która po zamknięciu jednej z kopalń została zlikwidowana.
 - 7.2. Mimo bogatej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, brak jest pełnowymiarowej hali sportowej, która mogłaby służyć organizacji imprez sportowych, kulturalnych i społecznych.
 - 7.3. Wprawdzie każda ze szkół posiada bazę sportową, ale brakuje ogólnodostępnych boisk sportowych z towarzyszącą bazą rekreacyjną, z których mogliby korzystać mieszkańcy.
 - 7.4. Istnieją, co prawda, dwa baseny – kryty i otwarty, ale basen otwarty nie spełnia współczesnych norm sanitarnych i norm związanych z infrastrukturą towarzyszącą.

- 7.5. Istnieją tereny, które mogłyby służyć działalności inwestycyjnej, ale nie są w pełni wykorzystane z powodu braku (lub złej jakości) dróg dojazdowych i dróg wewnętrznych i infrastruktury towarzyszącej w postaci uzbrojenia terenów w niezbędne media.
- 7.6. Istnieje, co prawda, sporo podmiotów działalności gospodarczej na terenie gminy, ale są to głównie mikroprzedsiębiorstwa, dające samozatrudnienie ich właścicielom, ale nie oferujące miejsc pracy pracownikom najemnym.
- 7.7. Gmina ma wprawdzie charakter rolniczy, ale niewielki odsetek mieszkańców zajmuje się działalnością rolniczą. Obszar gospodarstw rolnych jest mały (średnia w gminie to około 3 ha) – tylko kilka gospodarstw pod względem obszaru można zaliczyć do produkcyjnych. Wśród podmiotów gospodarczych, zaledwie kilka zaliczonych zostało do działalności związanej z rolnictwem. Rolnicy gminy Mszana to grupa zawodowa oczekująca propozycji (podpowiedzi) co do przyszłości swojego zawodu i swych gospodarstw.
- 7.8. Wskaźnik bezrobocia jest wprawdzie niski, ale wśród bezrobotnych blisko 80% to kobiety. W pewnym sensie jest to uwarunkowane tradycją, gdzie na obszarach zdominowanych przez przemysł wydobywczy – mężczyzna zajmuje się pracą, a kobieta domem, lecz sytuacja w takim tradycyjnym podejściu zmienia się współcześnie bardzo szybko i problem ten już wymaga dostrzeżenia. Można bowiem przypuszczać, iż część z tych kobiet znalazła się w grupie defaworyzowanych – wykluczonych z rynku pracy, z uwagi na konieczność opieki nad małymi dziećmi. A zatem, wartym zauważenia przez władze samorządowe jest brak na terenie gminy ogólnodostępnego żłobka – oferty pierwszej podstawowej, zorganizowanej opieki nad małym dzieckiem.
- 7.9. Wprawdzie walorem gminy jest malowniczość jej krajobrazu, z uwagi zarówno na naturalne jak i sztuczne (hałdy) ukształtowania terenu, ale ten niewątpliwie ciekawy walor ma też swe ujemne strony – ze względu na wolny proces rekultywacji terenów zdegradowanych, trudności w grawitacyjnym odprowadzaniu wód, a także z uwagi na generalnie niską lesistość gminy.
8. Wśród czynników zewnętrznych, na kształtowanie których gmina nie ma wpływu (lub wpływ ten jest niezwykle ograniczony) dostrzeżone zostały następujące zagrożenia:

- 8.1. Pogorszenie się stanu powietrza wskutek emisji gazów emitowanych przez przemysł zarówno lokalny, aglomeracji śląskiej, jak i aglomeracji karwińsko-ostrawskiej oraz zwiększonego ruchu samochodowego związanego z autostradą i ważnymi węzłami komunikacyjnymi wprowadzającymi i wyprowadzającymi ruch samochodowy z autostrady przez teren gminy.
- 8.2. Zakłócenia w równowadze przyrodniczej i bioróżnorodności wskutek nadmiernego stosowania środków ochrony roślin w rolnictwie – wpływające głównie na pogorszenie jakości wód, a także wskutek zwiększonej emisji spalin przez wzmożony ruch na autostradzie i drogach dojazdowych oraz wskutek działalności wydobywczej kopalń węgla kamiennego.
- 8.3. Zwiększenie stopy bezrobocia wskutek nieprzewidzianego upadku kopalni węgla kamiennego, będącej głównym miejscem pracy mieszkańców gminy.
- 8.4. Zmniejszenie wpływów do budżetu gminy związane z nieoczekiwanym zamknięciem kopalni węgla kamiennego, będącej jednym z głównych źródeł dochodów gminy.
- 8.5. Zmniejszenie roli funkcji rolniczej w rozwoju gminy, z uwagi na brak alternatywnych źródeł dochodu gospodarstw rolnych, w tym przedsięwzięć opartych na bazie gospodarstwa.
- 8.6. Zwiększenie konkurencyjności inwestycyjnej aglomeracji karwińsko-ostrawskiej i związane z tym zmiany w decyzjach istniejących (lub potencjalnych) inwestorów, co w rezultacie może stać się przyczyną zapaści gospodarczej gminy i obniżenia poziomu życia jej mieszkańców.
- 8.7. Nieoczekiwane (nieprzewidziane) pogorszenie się sytuacji politycznej i gospodarczej w sferze globalnej i/lub lokalnej.
9. Wśród szans, które wprowadzie są czynnikami zewnętrznymi, ale ich dostrzeżenie i wykorzystanie we właściwym czasie, może przyczynić się do rozwoju gminy, w wyniku analizy zidentyfikowano następujące:
 - 9.1. Wykorzystanie niezwykle korzystnego położenia geograficznego gminy do jej dynamicznego rozwoju.

- 9.2. Wykorzystanie terenów przemysłowych i strefy przemysłowej na przyciąganie inwestorów.
- 9.3. Zwiększenie zainteresowania potencjalnych inwestorów lokalizacją ich firm na terenie gminy Mszana.

Przygotowując się do wykorzystania tych trzech powyższych szans można opracować i poprowadzić intensywną, wieloaspektową i z użyciem wielu narzędzi kampanię promocyjną i marketingową.

- 9.4. Dalsza rekultywacja zdegradowanych terenów przemysłowych oraz zagospodarowania ich w części na cele inwestycyjne i poszerzenie strefy przemysłowej, a w części na cele rekreacyjne i turystyczne.
- 9.5. Wykorzystanie dawnych torowisk kolejowych na cele turystyczne i rekreacyjne (np. budowę ścieżek rowerowych).
- 9.6. Poszerzenie usług na terenie obu miejsc obsługi podróżnych, co może przynieść miejsca pracy mieszkańcom gminy lub być miejscem zbytu produktów lokalnych.
- 9.7. Budowa kolejnego odcinka drogi głównej południowej w kierunku Raciborza i związane z tym nowe zagospodarowanie przestrzenne gminy.
- 9.8. Wykorzystanie środków finansowych UE dostępnych w perspektywie 2014-2020, a przeznaczonych na rozwój lokalny, w tym na wspieranie podejmowanych (i rozwój istniejących) przedsięwzięć gospodarczych.
- 9.9. Wzrastające zapotrzebowanie na unikalne zawody. Poprzez stałą obserwację rynku pracy, można opracować i wprowadzić do profilu nauczania w istniejącym liceum – odpowiedni rodzaj szkolenia zawodowego celem przygotowania absolwentów do zmieniających się potrzeb rynku pracy. Można także przeprowadzić ocenę potencjału zawodowego byłych górników – ich profilu wykształcenia i umiejętności (oraz oczywiście ich deklaracji gotowości *oferowania czasu wolnego*) celem stworzenia swoistej *bazy ofert rodzaju i zakresu pracy (tzw. banku pracy)*, a następnie wykorzystania jej w kampanii promocyjnej gminy.

9.10. Celem utrzymania znaczącej roli funkcji rolniczej na terenie gminy niezbędne wydaje się utworzenie panelu dyskusyjnego. Do dyskusji panelowej należałoby zaprosić rolników, doradców Śląskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego i Śląskiej Izby Rolniczej, naukowców z instytutów branżowych i uczelni, przedstawicieli samorządu (gminnego, starostwa powiatowego i Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego), instytucji rządowych (Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, Regionalnego Oddziału Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Oddziału Terenowego Agencji Rynku Rolnego) oraz organizacji pozarządowych. Celem dyskusji panelowej byłoby zbudowanie programu bardziej efektywnego wykorzystania rolniczej przestrzeni produkcyjnej i działalności okołorolniczej oraz zasad wspierania tego programu.

Powyższa analiza i sformułowane w jej wyniku stwierdzenia i wnioski, są podstawą do określenia kierunków rozwoju gminy, jej celów strategicznych i operacyjnych.

5. Priorytety rozwoju – cele strategiczne i operacyjne

5.1. Trendy zmian i prognozy rozwoju

Przeprowadzana analiza sytuacji i diagnoza uwarunkowań rozwoju gminy Mszana jest podstawą do określenia celów strategicznych jej rozwoju w okresie 2015-2025. Przed określeniem celów strategicznych dokonana została prognoza wpływu wyselekcjonowanych przy użyciu ocen punktowych czynników oddziałujących w znacznym stopniu na przyszły rozwój gminy. Pod uwagę wzięte zostały tu najbardziej znaczące czynniki pozytywne (atuty i szanse), które oceniono jako decydujące o rozwoju gminy oraz znaczące czynniki negatywne (słabe strony i zagrożenia), ocenione jako bariery rozwoju. Wyniki tej analizy ujęto w formie tabelarycznej – po pierwsze, w aspekcie trendów zmian wewnętrznych i zewnętrznych i ich wpływu na rozwój gminy (tabela 11); po drugie, w aspekcie układu grupowego czynników sprzyjających i barier rozwoju (tabela 12).

Tabela 11. Trendy zmian i ich wpływ na rozwój gminy

Czynnik	Prognoza zmian (w najbliższym okresie)	Wpływ na rozwój gminy	Rekomendacje dla samorządu
Atuty i szanse (czynniki sprzyjające rozwojowi)			
Doskonała lokalizacja: autostrada międzynarodowa; bliskość granicy państwa, aglomeracji śląskiej i karwińsko-ostrawskiej;	Oslabienie konkurencyjności sąsiednich gmin; Ścisła współpraca w związku gmin i powiatów subregionu zachodniego; Współpraca transgraniczna; Rosnąca atrakcyjność inwestycyjna aglomeracji śląskiej i karwińsko-ostrawskiej;	Doskonolenie infrastruktury technicznej; Tworzenie nowych miejsc pracy; Wzrost dochodów gminy;	Wykorzystanie położenia do tworzenia bardziej sprzyjających warunków działania dla: małych i średnich firm lokalnych; lokowania inwestycji zewnętrznych;

Doskonale rozwinięta sieć dróg niższej kategorii i infrastruktury drogowej;	Budowa kolejnego odcinka drogi głównej południowej; Zwiększający się ruch kołowy; Obniżający się poziom bezpieczeństwa na drogach;	Dostępność komunikacyjna gminy; Problemy z bezpieczeństwem ruchu;	Doskonalenie infrastruktury drogowej (sygnalizacja świetlna, przejścia dla pieszych, oświetlenie, chodniki); Dbałość o bezpieczeństwo publiczne (patrole policyjne);
Tereny inwestycyjne;	Dynamiczny rozwój gospodarki wymaga dobrze urządzonych i dostępnych komunikacyjnie terenów inwestycyjnych;	Przyciąganie inwestorów zewnętrznych; Lokowanie małych i średnich firm lokalnego biznesu;	Realizacja planu przestrzennego zagospodarowania gminy; Poszerzenie strefy gospodarczej; Dalsza rekultywacja terenów przemysłowych; Przygotowanie i prowadzenie systematycznej kampanii promocyjnej gminy celem przyciągnięcia inwestorów; Tworzenie kompleksowych, sprzyjających warunków inwestowania (ekonomicznych, komunikacyjnych, administracyjnych);
Doskonale rozwinięta infrastruktura i opieka społeczna;	Starzejące się społeczeństwo, które będzie wymagało coraz większego wsparcia;	Dostępność społeczności lokalnej do usług oświatowych, kulturalnych, medycznych; Indywidualne poczucie bezpieczeństwa;	Utrzymanie poziomu istniejącej infrastruktury; Rozwój usług medycznych; Rozwój i wsparcie organizacji socjalnych (ekonomia społeczna); Wspieranie osób starych;
Doskonale rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjna	Zwiększająca się liczba osób uprawiających sporty i rekreację;	Dostępność społeczności lokalnej do oferty sportowej i rekreacyjnej; Lepsza kondycja fizyczna i zdrowotna mieszkańców;	Utrzymanie poziomu istniejącej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej; Rozwój infrastruktury turystycznej;

Dobrze i funkcjonalnie rozmieszczona rozwinięta infrastruktura oświatowa;	Zwiększające się wymagania rodziców, dzieci i młodzieży odnośnie jakości kształcenia i infrastruktury oświatowej;	Wysoka jakość kształcenia młodzieży; Dobre przygotowanie do kontynuacji nauki; Lepsza pozycja absolwentów na rynku pracy;	Utrzymanie poziomu nauczania; Bieżące analizowanie potrzeb rynku pracy; Wprowadzenie kierunków kształcenia dostosowanych do potrzeb rynku pracy;
Walory krajobrazowe	Zakłócenia w równowadze biologicznej i bioróżnorodności (działalność kopalń); Znaczna emisja gazów; Zwiększający się ruch kołowy; Doceniane przez turystów; Element promocji gminy;	Przyciąganie turystów;	Dbłość o porządek w lasach; Uporządkowanie rozlewisk wodnych (w tym funkcja łowiskowa); Zagospodarowanie hałd; Rozwój infrastruktury rekreacyjnej;
Doskonale zagospodarowane centra wsi;	Coraz większe poczucie estetyki mieszkańców; Estetyzacja wsi; Element promocji;	Podniesienia jakości życia mieszkańców; Budowanie postaw obywatelskich;	Utrzymanie poziomu substancji materialnej (budynki, budowle, tereny rekreacyjne);
Liczne i dobrze utrzymane zabytki kultury materialnej;	Przywiązywanie wagi dla kultury przodków i tożsamości lokalnej;	Przyciąganie turystów;	Promocja gminy;
Kultywowanie tradycji;		Budowanie tożsamości lokalnej; Zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców;	Poszerzanie działalności GOKiR; Wspieranie organizacji NGO / społecznych;
Wysoki potencjał demograficzny w wieku produkcyjnym;	Starzejące się społeczeństwo; Brak wykwalifikowanej siły roboczej;	Oferta lokalnej siły roboczej dla potencjalnych inwestorów; Ograniczenie migracji zarobkowej młodzieży;	Tworzenie korzystnej oferty dla potencjalnych inwestorów;
Przedsiębiorczość mieszkańców;	Brak usług dla ludności w małych miejscowościach;	Tworzenie msp – produkcja, przetwórstwo lokalnych produktów, usługi;	Tereny, lokale gminne dla potencjalnych przedsiębiorców; Wsparcie przy organizacji grup producentów, grup marketingowych; System bodźców do tworzenia msp;

Tradycje współpracy, więzi społeczne;	Generalnie obserwuje się zanikanie więzi społecznych;	Budowanie społeczeństwa obywatelskiego;	Wsparcie doradcze, lokalowe ze strony samorządu;
Kompetentne władze samorządowe;	Wzrastające oczekiwania pod względem kompetencji władz i jakości obsługi klientów;	Harmonijny rozwój gminy; Bezkonfliktowe działania;	Dbłość o jakość (kompetencje) personelu administracyjnego; Dbłość o godną współpracę zarządu z radą; Dbłość o bieżącą, dwustronną komunikację ze społecznością lokalną; Przyjęcie strategii rozwoju gminy, opracowanie mechanizmów jej wdrażania i monitorowania; przygotowanie planu awaryjnego (w razie nieprzewidzianego kryzysu);
Dostęp do środków finansowych Unii Europejskiej;	Wysoki poziom wsparcia innowacyjnej gospodarki i jakości produkcji;	Możliwość tworzenia i rozwoju firm prowadzących innowacyjną działalność; Możliwość rozwoju edukacji;	Opracowanie programu wsparcia doradczego i sprzyjających warunków tworzenia nowych przedsięwzięć; Przygotowanie programu wsparcia oświaty w dostępie do środków UE na nowe technologie IT;
Bariery rozwoju (wewnętrzne i zewnętrzne)			
Brak transportu publicznego wewnątrz gminy;	Likwidacja transportu publicznego w małych gminach z uwagi na jego niską opłacalność;	Brak więzi społecznych; Wyalienowanie środowisk wiejskich; Trudności w dostępie do usług administracyjnych, medycznych;	Wprowadzenie publicznego transportu mikrobusem lub autobusem dowożącym dzieci do szkół; lub wzorem Holandii „taxi na żądanie”
Niektóre obiekty infrastruktury sportowej i rekreacyjnej nie spełniają wymaganych norm;	Wzmoczone kontrole celem zwiększenia bezpieczeństwa publicznego;	Brak remontu grozi zamknięciem obiektów; Brak dostępu mieszkańców do sportu i rekreacji; Zakłócony rozwój fizyczny młodzieży;	Dokonanie niezwłocznego remontu celem dostosowania do norm sanitarnych i innych wymagań; Bieżąca kontrola w zakresie bezpieczeństwa i spełniania norm;

Brak ogólnodostępnych obiektów sportowych;	Rosnące wymagania mieszkańców i turystów odnośnie dostępu do infrastruktury sportowej;	Obniżenie jakości życia mieszkańców i turystów;	Przeprowadzenie dyskusji z dysponentami obiektów i ustalenie zasad i warunków udostępniania obiektów;
Brak hali widowiskowej;	Rosnące potrzeby uczestnictwa w imprezach publicznych;	Brak możliwości organizacji dużych imprez w gminie;	Opracowanie planu budowy hali, po wcześniejszych konsultacjach z mieszkańcami;
Utrudniony dostęp i słaba jakość specjalistycznych usług medycznych;	Wydłużanie życia społeczeństwa i pogarszający się stan zdrowia pacjentów; Brak lekarzy specjalistów (emigracja, warunki pracy);	Obniżenie jakości życia mieszkańców; Pogorszenie stanu zdrowia mieszkańców; Obciążenia budżetu gminy wydatkami na pomoc społeczną;	Podjęcie rozmów z ośrodkami zdrowia świadczącymi specjalistyczne usługi medyczne w celu uruchomienia szerszego wachlarza usług na terenie istniejących ośrodków zdrowia;
Nieprzyjazne nastawienie części mieszkańców do przybyszów;	Od pewnego czasu obserwuje się tendencje do migracji ludności, głównie w poszukiwaniu pracy oraz uchodźców politycznych i z obszarów wojen; proces ten będzie przybierał charakter dynamiczny w najbliższym okresie; Zwiększająca się obawa lokalnej społeczności przed ewentualnym niekorzystnym wpływem przybyszów na morale, na bezpieczeństwo osobiste etc.	Wprowadzanie elementów nowej kultury osobistej i zawodowej; Konflikty na tle narodowościowym, rasowym, zawodowym;	Opracowanie programów edukacyjnych przygotowujących do zmiany postaw i otwarcia się na różnorodność kulturową i obyczajową napływowych mieszkańców; Organizowanie spotkań integracyjnych;
Zmniejszenie funkcji rolniczej w rozwoju gminy;	Tendencja do zmiany zachowań żywieniowych społeczeństwa; Dbałość o zdrowie; Oferta środków finansowych Unii Europejskiej dla rolnictwa;	Rozwój sektora rolnego – produkcja, przetwórstwo i sprzedaż bezpośrednia; Zatrzymanie wartości dodanej w gospodarstwie; Dochody budżetu gminy;	Zmiana kierunków produkcji rolniczej; Zmiana organizacji rolnictwa – grupy producentów, grupy marketingowe; kooperatywy producentów z konsumentami;

			<p>Produkcja metodami tradycyjnymi; przetwórstwo na poziomie gospodarstwa;</p> <p>Platforma dyskusyjna – wsparcie zmian przez samorząd, ŚODR, ŚIR, ARiMR; ARR; etc.</p>
Zmiany w polityce finansowej państwa;	Niespójne przepisy prawa w zakresie finansów; Częste zmiany prawa i ich różna interpretacja;	Zwiększenie obciążenia obowiązkami nakładanymi na samorządy przez organy państwa; Zmniejszanie dochodów budżetowych przez niespójne przepisy prawa podatkowego oraz brak dotacji (opóźnienia) na dodatkowe obowiązki;	Przygotowanie planu awaryjnego; Wprowadzenie zasady wniosku do organu ustawodawczego o wykładnię na piśmie stosowania określonych przepisów;
Wysoka konkurencyjność inwestycyjna aglomeracji karwińsko-ostrawskiej	Już obecnie obserwuje się przenoszenie się firm polskich na teren Czech ze względu na niższe koszty działalności;	Likwidacja firm na terenie gminy i transfer ich do Czech; Trudności w pozyskaniu nowych inwestorów; Zmniejszenie dochodów gminy; Zwiększenie bezrobocia w gminie;	Przygotowanie planu awaryjnego; Zwiększenie zakresu ulg dla inwestorów; Uproszczenie procedury obsługi klientów / inwestorów; Zwiększenie kompetencji urzędników UG;

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy SWOT i wyników badań ankietowych, 2015

Wyselekcjonowane metodą wagi znaczące czynniki stały się podstawą prognozy ich wpływu na rozwój gminy i wokół nich została zbudowana strategia rozwoju. Czynniki te połączono w sześć grup: (1) Położenie geograficzne; (2) Infrastruktura techniczna; (3) Infrastruktura społeczna; (4) Walory krajobrazowe; (5) Kapitał społeczny; (6) Gospodarka gminy. Każdej z tych grup przypisano charakterystyczne cechy zidentyfikowane w przeprowadzonych wcześniej analizach i ocenach (tabela 12).

Tabela 12. Czynniki sprzyjające rozwojowi i bariery rozwoju gminy Mszana

Podstawa rozwoju	Cechy pozytywne sprzyjające rozwojowi	Bariery rozwoju
Położenie geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> – Autostrada A1; – Położenie przygraniczne; – Położenie między dwoma aglomeracjami przemysłowymi; – Dostępność komunikacyjna; 	<ul style="list-style-type: none"> – Wzmożony ruch kołowy przez teren gminy; – Zły stan nawierzchni dróg tranzytowych przebiegających od autostrady przez gminę; – Niepełna infrastruktura drogowa (chodniki, oświetlenie, światła ruchu na skrzyżowaniach dróg tranzytowych); – Konkurencyjność aglomeracji śląskiej i karwińsko-ostrawskiej;
Infrastruktura techniczna	<ul style="list-style-type: none"> – Doskonale rozwinięta infrastruktura komunalna; – Gęsta sieć dróg lokalnych; – Infrastruktura drogowa w centrach wsi dobrze rozwinięta (chodniki, oświetlenie, przystanki autobusowe); – Częściowo uzbrojona w infrastrukturę strefa przemysłowa; 	<ul style="list-style-type: none"> – Niska jakość lub brak dróg dojazdowych do pól i posesji; – Brak transportu publicznego wewnątrz gminy; – Duży obszar po działalności górniczej do rekultywacji i uzbrojenia w infrastrukturę techniczną;
Infrastruktura społeczna	<ul style="list-style-type: none"> – Dobrze rozwinięta i funkcjonalnie rozmieszczona infrastruktura edukacyjna; – Wysoki poziom nauczania; – Dostępność dzieci do przedszkoli; – Dobrze rozwinięta infrastruktura kulturalna; – Dobrze rozwinięta infrastruktura rekreacyjna; – Dobra opieka społeczna; 	<ul style="list-style-type: none"> – Niektóre obiekty sportowe nie spełniają wymaganych norm jakościowych i sanitarnych; – Brak żłobka lub innej formy opieki nad małymi dziećmi; – Niektóre obiekty sportowe wymagają remontu; – Brak ogólnodostępnych obiektów rekreacyjnych; – Utrudniony dostęp do dobrych specjalistycznych usług medycznych;
Walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> – Malowniczość krajobrazu (naturalne i sztuczne (hałdy) pofałdowanie terenu); – Bioróżnorodność krajobrazu; – Liczne obiekty zabytkowe; – Kulturowanie kultury i tradycji lokalnej; 	<ul style="list-style-type: none"> – Niska lesistość gminy; – Degradacja terenu przez działalność górniczą; – Zakłócenia równowagi biologicznej; – Niewielka atrakcyjność turystyczna;

Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> – Duży potencjał demograficzny w wieku produkcyjnym; – Dość wysoki poziom wykształcenia ludności (przygotowanie zawodowe i umiejętności, w tym górnicze i rolnicze); – Znaczny odsetek młodzieży kontynuuje naukę na studiach wyższych; – Dość duża aktywność społeczna; – Tradycje więzi i współpracy; – Dość znaczna przedsiębiorczość; – Dość duża aktywność organizacji społecznych; – Poczucie estetyki mieszkańców; 	<ul style="list-style-type: none"> – Migracje młodych ludzi poza gminę; – Starzenie się społeczności gminy; – Zanikanie więzi rodzinnych; – Nieufność wobec obcych, obawy przed migracją na teren gminy uchodźców i bezrobotnych; – Brak chęci podejmowania działalności gospodarczej; – Brak usług dla ludności; – Nadmiar niewykorzystanego zawodowego kapitału społecznego (renciści i emeryci górniczy w wieku produkcyjnym); – Zbyt mała aktywność społeczna i obywatelska ogółu społeczności; – Konflikty i nieetyczne zachowania w rywalizacji sołectw;
Gospodarka gminy	<ul style="list-style-type: none"> – Wiejski, rolniczy charakter gminy; – Część rolniczych terenów gminy sprzyja produkcji ekologicznej; – Tereny inwestycyjne (częściowo uzbrojone w infrastrukturę techniczną); – Strefa przemysłowa (wydzielona w planie zagospodarowania przestrzennego); – Doskonale zagospodarowane centra wsi; – Kompetentne władze samorządowe; – Dostęp do środków finansowych UE (wsparcie gospodarki innowacyjnej i jakości nauczania i produkcji) 	<ul style="list-style-type: none"> – Zmniejszenie funkcji rolniczej gminy; – Małe obszarowo gospodarstwa; – Tylko kilka gospodarstw w gminie produkuje na rynek; – Brak utwardzonych dróg dojazdowych do strefy przemysłowej; – Trudności w pozyskaniu inwestorów; – Duże obszary poprzemysłowe, zdegradowane; – Zmiany w polityce finansowej państwa (częste zmiany i niespójność prawa)

Źródło: opracowanie własne na podstawie analiz szacunkowych i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój gminy Mszana, 2015

Analizując dane tabeli 12, można zauważyć dość znaczną polaryzację zachowań społecznych, a mianowicie część społeczności (dość ograniczona liczebnie) jest aktywna w różnego rodzaju organizacjach społecznych, grupach i kołach zainteresowań, a część (większość) przyjmuje postawy wyalienowania. Podobnie przedsiębiorczość – część mieszkańców ma cechy przedsiębiorcze i wykorzystuje je do zakładania własnych działalności gospodarczych, ale generalnie obserwuje się bierność w podejściu do tego typu przedsięwzięć. Być może korzeni takich postaw należy szukać w tradycji i mentalności wynikającej z przyzwyczajenia do pracy dla innych (np. dla kopalni). Innym przykładem może być kultywowanie tradycji i dbałości o zachowanie tożsamości lokalnej przez kilka grup dorosłych obywateli gminy i młodzieży szkolnej, a równocześnie, jak wynika z badań, dość częste są opinie (głównie młodych mieszkańców), że współcześnie utożsamianie się z miejscem, tradycją jest postrzegane jako konserwatyzm. Takie postawy są sygnałem dla samorządu lokalnego i organizacji społecznych do opracowania propozycji programów edukacyjnych, promocyjnych i rozrywkowych celem pokazania wartości aktywności społecznej i obywatelskiej oraz wartości kultury i tradycji lokalnej w rozwoju indywidualnym i społecznym, pokazania znaczenia działalności gospodarczej dla zaspokojenia potrzeb własnych i oczekiwań ogółu, a tym samym dla rozwoju gminy.

Odnosząc się do pozostałych elementów charakterystyki podstaw rozwoju można zauważyć przewagę czynników sprzyjających rozwojowi. Rozwój gminy należy zatem planować opierając się na tych grupach czynników, jako podstawowych filarach rozwoju, ale na pierwszym miejscu stawiać jednak społeczność lokalną, wszak to społeczność lokalna (wraz z jej potrzebami, oczekiwaniami i aspiracjami) jest podmiotem działania władz samorządowych.

5.2. Wizja i misja gminy

Wizja przedstawia pożądaną sytuację w określonej przyszłości, uwzględniającą uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne rozwoju gminy. Z zasady wizja formułowana jest w sposób motywujący do działania, ma bowiem zachęcić lokalną społeczność do czynnego uczestnictwa w realizacji zaplanowanych w strategii rozwoju zadań i osiągnięcia postawionych celów.

Wizja gminy Mszana została określona następująco:

Gmina Mszana w roku 2025 będzie aktywnym ośrodkiem gospodarczym o znaczeniu regionalnym, emanującym wysokim poziomem rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego, otwartym na inne społeczności, inwestorów i turystów, w którym społeczność lokalna będzie mogła komfortowo żyć i realizować swoje aspiracje zawodowe, społeczne i osobiste, uczestnicząc aktywnie w realizacji wspólnych celów.

Misja jest syntetyczną deklaracją określającą najbardziej ogólną koncepcję działania, będącą celem nadrzędnym. Z zasady misja formułowana jest w sposób jasno przedstawiający, co należy wykonać, by zrealizować wizję. Innymi słowy misja mieści w sobie wszystkie nakreślone cele strategiczne rozwoju.

Misja gminy Mszana określona została następująco:

Dążenie do osiągnięcia wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego gminy, tak by stała się ona nie tylko lokalnym, ale regionalnym ośrodkiem gospodarczym, przykładem otwartości i promowania wartości społecznych i kulturowych. W dążeniach tych władze samorządowe wspierane będą przez czynne, partnerskie uczestnictwo w poszczególnych przedsięwzięciach lokalnej społeczności, organizacji społecznych i zawodowych, przedsiębiorców, instytucji i organizacji podległych samorządowi oraz innych formalnych i nieformalnych organizacji.

5.3. Cele strategiczne i kierunki rozwoju

Osiągnięciu celu nadrzędnego (misji) służą cele strategiczne. Określone one zostały na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji, analizy SWOT, wyników badań ankietowych i oceny trendów zewnętrznych i prognoz rozwoju. Uwzględniają one wszystkie najważniejsze wartości wyróżniające gminę Mszana, a mianowicie: (1) bardzo korzystne położenie geograficzne i względem szlaków komunikacyjnych; (2) bardzo dobry poziom infrastruktury technicznej i społecznej; (3) tereny przemysłowe, częściowo zrehabilitowane, częściowo uzbrojone w infrastrukturę techniczną; (4) wysoki poziom zawodowy kapitału społecznego i duże zasoby pracy w wieku produkcyjnym; (5) sprawnie działający samorząd gminy; (6) członkostwo samorządu w subregionie zachodnim, w euroregionie, w lokalnej grupie działania; oraz dobra współpraca z sąsiednimi gminami i zakładami przemysłowymi. Uwzględniono także wszystkie znaczące bariery rozwoju, które stały się podstawą budowy drzewa problemów. Natomiast wymienione wartości przekształcono w szkielet wartości, wokół których zbudowano drzewo celów.

Cele strategiczne to cele o najważniejszym znaczeniu, to określenie rezultatów, których osiągnięcie planowane jest w dłuższej perspektywie. Natomiast wpisane w nie **cele operacyjne** określają kierunki działań, zmierzających do osiągnięcia tych celów. Cele strategiczne i operacyjne związane są bardzo ściśle z podejmowanymi decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmian w wykorzystaniu zasobów gminy.

Cele strategiczne

Cele strategiczne gminy Mszana zostały określone w czterech obszarach (tabela 13).

Tabela 13. Obszary i cele strategiczne gminy Mszana

Obszar strategiczny	Cel strategiczny
(1) Rozwój gospodarczy	1. Znacząca pozycja gminy w regionie i euroregionie;
(2) Środowisko i ład przestrzenny	2. Wyższa jakość środowiska przyrodniczego 3. Harmonijny ład przestrzenny
(3) Infrastruktura techniczna i społeczna	4. Wyższy poziom rozwoju infrastruktury technicznej; 5. Zaspokojenie potrzeb społecznych;
(4) Kapitał społeczny	6. Wyższa aktywność społeczna i zawodowa mieszkańców

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

Cele operacyjne

Każdemu z celów strategicznych zostały przyporządkowane cele operacyjne. Zaprezentowano je w postaci drzewa celów (tabela 14).

Tabela 14. Drzewo celów strategicznych i operacyjnych

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Znacząca pozycja gospodarcza gminy w regionie i euroregionie;	1.1. Tereny inwestycyjne i warunki dla potencjalnych inwestorów; 1.2. Wysoki stopień wykorzystania terenów inwestycyjnych; 1.3. Wysoki stopień nasycenia gminy usługami dla ludności; 1.4. Wysoki stopień rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw; 1.5. Zwiększony udział turystyki w gospodarce gminy; 1.6. Zwiększony udział rolnictwa w gospodarce gminy;
2. Wyższa jakość środowiska przyrodniczego	2.1. Zrehabilitowane tereny przemysłowe; 2.2. Wyższa świadomość ekologiczna mieszkańców;
3. Harmonijny ład przestrzenny	3.1. Udoskonalony ład przestrzenny gminy; 3.2. Wydzielone tereny pod budownictwo mieszkaniowe; 3.3. Wyższy poziom estetyki gminy;
4. Wyższy poziom rozwoju infrastruktury technicznej;	4.1. Doskonalenie infrastruktury drogowej; 4.2. Zwiększona wewnętrzna dostępność komunikacyjna 4.3. Zwiększona zewnętrzna dostępność komunikacyjna
5. Zaspokojenie potrzeb społecznych;	5.1. Zwiększony poziom bezpieczeństwa na drogach; 5.2. Niższe zagrożenie przestępczością; 5.3. Zwiększony dostęp do usług medycznych; 5.4. Wszechstronny rozwój mieszkańców (intelektualny, kulturalny, fizyczny);
6. Wyższa aktywność społeczna i zawodowa mieszkańców	6.1. Rozwinięte społeczeństwo obywatelskie; 6.2. Stabilność materialna mieszkańców

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

Strategie działania i zadania

W aspekcie planowania działań i zadań stosuje się generalnie dwa podejścia: (1) odniesienie strategii działania do całego planu strategicznego rozwoju; (2) odniesienie strategii działania dla poszczególnych obszarów rozwojowych i celów strategicznych. W tym dokumencie zdecydowano o zastosowaniu tego drugiego podejścia.

Dla każdego z obszarów strategicznych opracowano **strategie działania**, które stanowią rozwinięcie treści zadań przypisanych celom operacyjnym (tabele 15-18). Stanowią one wyszczególnienie sposobów osiągania celów operacyjnych i wymagają z reguły zaangażowania szerszych struktur w ich realizację (większej liczby osób, instytucji, firm), a także wdrożenia określonych procedur. Natomiast **zadania** przyporządkowane celom operacyjnym nie wymagają zaangażowania w ich realizację rozbudowanych struktur i procedur, lecz mogą być powierzone indywidualnej osobie lub jednej jednostce organizacyjnej. Oczywiście zarówno jednostki organizacyjne, jak i pojedyncze osoby muszą być kompetentne do wykonania określonego zadania, a więc posiadać wiedzę, umiejętności i doświadczenie.

Tabela 15. Strategie działania i zadania realizacyjne w obszarze „**rozwój gospodarczy**”

Strategie działania:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie planu zagospodarowania terenów przemysłowych 2. Wydzielenie strefy gospodarczej i obszaru na działalność turystyczną 3. Uzbrojenie strefy gospodarczej w infrastrukturę techniczną 4. Budowa dróg dojazdowych do strefy 5. Opracowanie warunków lokowania inwestycji w strefie 6. Przygotowanie kampanii promocyjnej 7. Budowa infrastruktury turystycznej w strefie i na terenie gminy 8. Przygotowanie platformy dyskusyjnej dla rozwoju funkcji rolniczej w gminie 	
Cel strategiczny 1: Znacząca pozycja gospodarcza gminy w regionie i euroregionie	
Cele operacyjne	Zadania do realizacji
1.1. Tereny inwestycyjne i warunki dla potencjalnych inwestorów	<ol style="list-style-type: none"> 1.1.1. Dokończenie rekultywacji terenów przemysłowych; 1.1.2. Przygotowanie planu zagospodarowania terenów przemysłowych; 1.1.3. Wydzielenie strefy na działalność inwestycyjną i jej uzbrojenie w infrastrukturę techniczną; 1.1.4. Wydzielenie obszaru na działalność rekreacyjną i budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;

	<p>1.1.5. Przygotowanie warunków lokowania i działania inwestorów w strefie;</p> <p>1.1.6. Uproszczenie procedury i zmniejszenie czasu oczekiwania na uzyskanie niezbędnej dokumentacji na uruchomienie inwestycji;</p>
1.2. Wysoki stopień wykorzystania terenów inwestycyjnych	<p>1.2.1. Budowa wysokiej jakości dróg dojazdowych do strefy przemysłowej;</p> <p>1.2.2. Przygotowanie kampanii promocyjnej celem przyciągnięcia inwestorów;</p> <p>1.2.3. Stworzenie konkurencyjnych warunków w stosunku do sąsiednich gmin i aglomeracji śląskiej oraz karwińsko-ostrowskiej celem przyciągnięcia i zatrzymania inwestorów;</p> <p>1.2.4. Współpraca z gminami w ramach LGD;</p> <p>1.2.5. Współpraca w ramach subregionu zachodniego;</p> <p>1.2.6. Współpraca ze stowarzyszeniem gmin górniczych;</p> <p>1.2.7. Współpraca w ramach euroregionu;</p>
1.3. Wysoki stopień nasycenia gminy usługami dla ludności	<p>1.3.1. Przeprowadzenie badań na temat potrzeb mieszkańców z zakresu usług;</p> <p>1.3.2. Tworzenie zakładów usługowych dla mieszkańców, np.: fryzjerstwo, kosmetyka, szewstwo, naprawa sprzętu AGD, sprzętu elektronicznego;</p> <p>1.3.3. Tworzenie punktów małej gastronomii: kawiarnia, lodziarnia;</p> <p>1.3.4. Utworzenie klubiku dla najmłodszych dzieci;</p>
1.4. Wysoki stopień rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw	<p>1.4.1. Wydzielenie strefy dla lokowania msp;</p> <p>1.4.2. Opracowanie korzystnych warunków działania msp;</p> <p>1.4.3. Wykorzystanie unikatowych umiejętności społeczności lokalnej do tworzenia zakładów rzemieślniczych o niekonwencjonalnej produkcji;</p> <p>1.4.4. Wykorzystanie lokalnych surowców do produkcji;</p>
1.5. Zwiększony udział turystyki w gospodarce gminy	<p>1.5.1. Przygotowanie projektu ścieżek i budowa ścieżek rowerowych;</p> <p>1.5.2. Przygotowanie projektu zagospodarowania części terenów poprzemysłowych na cele turystyczne;</p> <p>1.5.3. Budowa infrastruktury turystycznej: wyciąg narciarski, szlaki do narciarstwa biegowego; skatepark, szlaki dla quadów;</p> <p>1.5.4. Zagospodarowanie zrehabilitowanego terenu zalewisk na turystykę wędkarską i rekreacyjną;</p>
1.6. Zwiększony udział rolnictwa w gospodarce gminy	<p>1.6.1. Przygotowanie platformy dyskusyjnej dla rolników z udziałem organizacji rolniczych, doradców ŚODR, ŚIR, naukowców, ARiMR, ARR, Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Wojewódzkiego, organizacji pozarządowych i LGD celem opracowania propozycji kierunków rozwoju rolnictwa;</p> <p>1.6.2. Organizowanie grup producentów rolnych, grup marketingowych, kooperatyw producentów i konsumentów;</p>

	1.6.3. Tworzenie małego przetwórstwa rolnego;
--	---

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

Tabela 16. Strategie działania i zadania realizacyjne w obszarze „środowisko i ład przestrzenny”

Strategie działania:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dokończenie rozpoczętej rekultywacji terenów przemysłowych 2. Zawarcie umowy na rekultywację zalewisk w Połomi 3. Wyburzenie wysiedlonych budynków (pustostanów) 4. Przygotowanie i przeprowadzenie kampanii informacyjnej związanej z odpadami 5. Przygotowanie platformy dyskusyjnej mieszkańców na temat estetyki otoczenia 6. Organizowanie okresowych konkursów na „najpiękniejszy ogród”, etc. 	
Cel strategiczny 2: Wyższa jakość środowiska przyrodniczego	
Cele operacyjne	Zadania do realizacji
2.1. Zrekultywowane tereny przemysłowe	<ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Dokończenie rozpoczętej rekultywacji terenów przemysłowych; 2.1.2. Przygotowanie projektu zagospodarowania pozyskanych terenów przemysłowych (z udziałem mieszkańców); 2.1.3. Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do przeprowadzenia prac adaptacyjnych; 2.1.4. Przygotowanie przetargu na realizację projektów;
2.2. Wyższa świadomość ekologiczna mieszkańców	<ol style="list-style-type: none"> 2.2.1. Przygotowanie i przeprowadzenie kolejnej kampanii uświadamiającej wartość ekologiczną środowiska przyrodniczego; 2.2.2. Przygotowanie i przeprowadzenie konkursu wiedzy ekologicznej; 2.2.3. Włączenie środowiska szkół do propagowania dbałości o środowisko; 2.2.4. Pozyskanie wolontariuszy do współpracy w zakresie uświadamiania i wyszukiwania przykładów dobrych praktyk;
Cel strategiczny 3: Ład przestrzenny	
3.1. Udoskonalony ład przestrzenny gminy	<ol style="list-style-type: none"> 3.1.1. Inwentaryzacja zagospodarowania przestrzeni gminy; 3.1.2. Identyfikacja obszarów wymagających zmian; 3.1.3. Wykonanie projektu i programu wprowadzania zmian; 3.1.4. Pozyskanie zewnętrznego wsparcia finansowego na realizację projektu;
3.2. Wydzielone tereny pod budownictwo mieszkaniowe	<ol style="list-style-type: none"> 3.2.1. Zarezerwowanie w planie zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe; 3.2.2. Wykonanie projektu i uzbrojenie terenów budowlanych;
3.3. Wyższy poziom estetyki gminy	<ol style="list-style-type: none"> 3.3.1. Likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów; 3.3.2. Przygotowanie programu estetyzacji gminy;

	<p>3.3.3. Pozyskanie zwolenników wdrażania programu;</p> <p>3.3.4. Wsparcie rzeczowe i doradcze wdrażania programu;</p> <p>3.3.5. Stworzenie systemu bodźców do utrzymania ładu i porządku na prywatnych posesjach;</p>
--	---

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

Tabela 17. Strategie działania i zadania realizacyjne w obszarze „infrastruktura techniczna i społeczna”

Strategie działania:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Przebudowa głównych skrzyżowań i instalacja świateł ruchu; 2. Budowa chodników wzdłuż dróg tranzytowych; 3. Budowa oświetlenia dróg poza centrami wsi; 4. Remont nawierzchni dróg na terenie gminy; 5. Uruchomienie transportu publicznego między sołectwami; 6. Zwiększenie liczby kursów autobusowych między sąsiednimi gminami; 7. Wprowadzenie całodobowych patroli policyjnych na terenie gminy; 8. Wydłużenie godzin pracy lekarzy oraz zatrudnienie lekarzy specjalistów; 9. Zwiększenie oferty edukacyjnej dla dorosłych; 10. Zwiększenie oferty zajęć prowadzonych przez ośrodki kultury i rekreacji; 	
Cel strategiczny 4: Wyższy poziom infrastruktury technicznej	
Cele operacyjne	Zadania do realizacji
4.1. Doskonalenie infrastruktury drogowej	<p>4.1.1. Wystąpienie do zarządców dróg celem przygotowania projektu przebudowy skrzyżowań dróg tranzytowych na terenie gminy i instalacji świateł ruchu;</p> <p>4.1.2. Przygotowanie projektu budowy chodników i oświetlenia wzdłuż głównych dróg, o dużym natężeniu ruchu na terenie gminy;</p> <p>4.1.3. Budowa ścieżek rowerowych wzdłuż dróg i chodników;</p>
4.2. Zwiększona wewnętrzna dostępność komunikacyjna	<p>4.2.1. Podjęcie próby wprowadzenia transportu publicznego mikrobusem wewnątrz gminy (przy wsparciu finansowym samorządu);</p> <p>4.2.2. Podjęcie próby organizacji transportu publicznego typu „taxi na wezwanie” (przy wsparciu finansowym samorządu);</p> <p>4.2.3. Próba wykorzystania autobusu szkolnego do usług transportowych dla ludności (poza godzinami obsługi szkół);</p> <p>4.2.4. Dokonanie rachunku ekonomicznego opłacalności i wybór jednego z trzech wariantów lub poszukanie nowego</p>

	sposobu rozwiązania problemu komunikacji wewnątrz gminy;
--	--

4.3. Zwiększona zewnętrzna dostępność komunikacyjna	4.3.1. Przeprowadzenie oceny potrzeb komunikacyjnych mieszkańców; 4.3.2. Dokonanie analizy istniejącej komunikacji międzygminnej; 4.3.3. Zwrócenie się do istniejących przewoźników o zmiany w rozkładzie jazdy lub uruchomienie dodatkowych kursów;
---	--

Cel strategiczny 5: Zaspokojenie potrzeb społecznych

5.1. Zwiększony poziom bezpieczeństwa na drogach	5.1.1. Udoskonalenie infrastruktury drogowej na terenie gminy; 5.1.2. Wprowadzenie ograniczeń prędkości ruchu w miejscach newralgicznych; 5.1.3. Zwiększenie liczby patroli policyjnych na terenie gminy w godzinach szczytu komunikacyjnego; 5.1.4. Prowadzenie działań edukacyjnych dla mieszkańców gminy z zakresu bezpieczeństwa na drogach;
5.2. Niższe zagrożenie przestępczością	5.2.1. Tworzenie oferty zagospodarowania czasu wolnego dla młodzieży; 5.2.2. Edukacja mieszkańców z zakresu dbałości o własne bezpieczeństwo; 5.2.3. Wprowadzenie całodobowych patroli policyjnych na terenie gminy; 5.2.4. Bezwzględne egzekwowanie przestrzegania przepisów porządku publicznego;
5.3. Zwiększony dostęp do usług medycznych	5.3.1. Dokonanie oceny zapotrzebowania na usługi medyczne; 5.3.2. Zatrudnienie lekarzy specjalistów; 5.3.3. Wydłużenie godzin przyjęć lekarzy <i>pierwszego kontaktu</i> ;
5.4. Wszechstronny rozwój mieszkańców	5.4.1. Edukacja mieszkańców z zakresu stosowania nowoczesnych technologii IT; 5.4.2. Zwiększenie oferty ośrodków kultury i rekreacji; 5.4.3. Zwiększenie dostępu mieszkańców do dóbr kultury – organizowanie wyjazdów do teatru, muzeum, sprowadzanie znanych osobistości na spotkania w gminie; 5.4.4. Budowa hali widowiskowej celem organizacji imprez masowych – sportowych i kulturalnych; 5.4.5. Zwiększenie zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży – koła zainteresowań, wycieczki studyjne;

	5.4.6. Utworzenie żłobka bądź punktu opieki nad małym dzieckiem;
--	--

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

Tabela 18. Strategie działania i zadania realizacyjne w obszarze „kapitał społeczny mieszkańców”

Strategie działania:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy; 2. Promowanie nowych form zatrudnienia; 3. Wspieranie istniejących organizacji pozarządowych i tworzenie warunków dla nowopowstających NGO; 	
Cel strategiczny 6: Wyższa aktywność społeczna i zawodowa mieszkańców	
Cele operacyjne	Zadania do realizacji
6.1. Rozwinięte społeczeństwo obywatelskie	<ol style="list-style-type: none"> 6.1.1. Wspieranie rozwoju lokalnych organizacji pozarządowych; 6.1.2. Utworzenie gminnego klubu wolontariuszy różnych zawodów; 6.1.3. Utworzenie inkubatora organizacji pozarządowych; 6.1.4. Rozwój ekonomii społecznej;
6.2. Stabilność materialna mieszkańców	<ol style="list-style-type: none"> 6.2.1. Wykorzystanie czasu wolnego na tworzenie nowych przedsięwzięć (warsztaty rzemieślnicze, usługi dla ludności etc.) 6.2.2. Wspieranie firm zlokalizowanych na terenie gminy, które zatrudniają mieszkańców gminy; 6.2.3. Organizacja robót publicznych dla bezrobotnych; 6.2.4. Podejmowanie działalności w ramach spółdzielni socjalnych;

Źródło: opracowanie na podstawie analiz i prognoz wpływu poszczególnych czynników na rozwój oraz dyskusji z przedstawicielami samorządu gminy Mszana, 2015.

6. Zarządzanie rozwojem

Umieszczone na początku dokumentu *Strategia rozwoju gminy Mszana* motto „Dobry początek to połowa dzieła” – słowa wielkiego myśliciela i filozofa starożytności Platona, wypowiedziane około dwa i pół tysiąca lat temu, są aktualne i dziś. Posiadanie strategii rozwoju, to połowa drogi, świadomość konieczności zmian, to drogowskaz do celu, które społeczność lokalna zamierza osiągnąć. Tak więc o pełnym sukcesie, o wypełnieniu zaplanowanego dzieła, będzie można mówić dopiero po zrealizowaniu zadań, które są założone w tym dokumencie. Pełna ich realizacja nastąpi w dłuższej perspektywie, ale poszczególne działania przypisane zadaniom i celom operacyjnym będą realizowane w krótszej perspektywie czasu. I w tej właśnie krótszej perspektywie realizacja celów podrzędnych będzie małymi sukcesami.

6.1. Zasady wdrażania strategii

Co zrobić, by konsekwentnie zmierzać do sukcesów? Generalnie, zasadą zarządzania rozwojem lokalnym jest i w gminie Mszana powinna być koordynacja wysiłków i działań przez samorząd gminy, oraz współpraca i aktywne uczestnictwo społeczności lokalnej. Aktywne uczestnictwo oznacza nie tylko zainteresowanie działaniami wpisującymi się w realizację strategii, ale przede wszystkim osobiste czynne włączenie się w jej realizację poprzez inicjowanie działań, faktyczne działania i bycie stale liderem przemian, które w efekcie staną się elementem rozwoju gminy. Zasada ta zakłada, iż inicjatorem działań będzie zarówno samorząd lokalny (rada gminy i zarząd), jak i społeczność lokalna (jej organizacje społeczne i zawodowe oraz indywidualne osoby), a także przedsiębiorcy – firmy i podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie gminy.

Każde zarządzanie wymaga odpowiednich narzędzi. W przypadku gminy Mszana jednym z tych narzędzi jest strategia rozwoju będąca swoistym programem rozwoju. Ale wykorzystanie tego narzędzia, zależy od decyzji samorządu – rady gminy (w formie uchwały) o przyjęciu dokumentu i zgody na jego implementację.

Koordynacja, odpowiedzialność, monitoring

Celowym byłoby powołanie pełnomocnika ds. wdrażania strategii rozwoju, któremu powierzono by obowiązki czuwania nad procesami szczegółowego przygotowania

poszczególnych zadań w ramach celów operacyjnych – począwszy od planowania, poprzez organizowanie zasobów, następnie monitorowanie procesu realizacyjnego, aż do oceny rezultatów (mierzonych przy użyciu rzetelnych mierników, w tym innowacyjnego podejścia do realizowanych projektów). Wraz z powierzeniem obowiązków pełnomocnika ds. wdrażania strategii, celowym jest delegowanie również dla niego części władzy, by sprawniej mógł podejmować decyzje. Pełnomocnik ten powinien współpracować z kompetentnymi pracownikami urzędu gminy, którzy w swoich obowiązkach zajmują się działalnością związaną z rozwojem gminy. W bardziej partnerskim podejściu do zarządzania implementacją strategii, pełnomocnik ds. wdrażania powinien ściśle współpracować z radą, i jej powierzyć obowiązki monitorowania wdrażania poprzez sieć liderów wiejskich. Takie podejście sprawia, iż jest ono bodźcem do aktywizacji społeczności lokalnej i powierzenie jej większego wpływu na efektywność realizacji strategii, przynosi skutek w postaci lepszej jakości osiągniętych rezultatów. Podejście takie jest także elementem budowy społeczeństwa obywatelskiego, włączającego się do działań dla wspólnego dobra, bardziej otwartego na innych, na nowości i zgłaszającego własne inicjatywy, będącego ogniwem systemu komunikacji społecznej, a w efekcie przejmującego na siebie i pośrednio na poziom sołectwa części odpowiedzialności za realizację zadań strategicznych.

Funkcję pełnomocnika ds. wdrażania strategii mógłby pełnić powołany już doradca wójta ds. rozwoju gospodarczego.

Promocja. Ważnym elementem efektywnego zarządzania jest promocja gminy Mszana. Promocja powinna uwzględniać przede wszystkim atuty gminy związane z położeniem geograficznym, dostępem komunikacyjnym i walorami przyrodniczymi – kształtującymi jej atrakcyjność jako miejsca zamieszkania, rekreacji, miejsca przyjaznego do lokowania inwestycji, wraz z systemem wspierania potencjalnych inwestorów, posiadaniem kompetentnych zasobów pracy. Te elementy promocyjne będą zarówno promocją atutów gminy, jak i prognozy rozwoju (w postaci wizji i misji) oraz programu działania strategicznego rozwoju gminy (w postaci posiadanego dokumentu strategii). Promowanie gminy nie powinno mieć wyłącznie charakteru informacyjnego, lecz aktywizujący, uwzględniający wsparcie dla ekonomii społecznej, otwartość na propozycje modyfikacji, czy aktualizacji strategii w drodze konsultacji społecznych.

O czym należy pamiętać? Strategia rozwoju gminy Mszana – mimo, iż zawiera dość szczegółowo opisane cele operacyjne – to jest to **dokument dynamicznie otwarty**. Dynamika ta charakteryzuje się uwzględnianiem ewentualnych zmian w zaplanowanych działaniach, z uwagi na dynamicznie zmieniające się warunki otoczenia, ale także warunki wewnątrz gminy. Każda zmiana powinna być poprzedzona konsultacjami społecznymi i szczegółowo uzasadnionym wnioskiem i wprowadzana za zgodą rady gminy, a następnie o fakcie tym powinna być poinformowana społeczność lokalna (wraz z jej organizacjami społecznymi i zawodowymi) oraz przedsiębiorcy, którzy ulokowali swe przedsięwzięcia na terenie gminy. Z dynamiką tą wiąże się ściśle plan awaryjny, w którym przy każdym z planowanych zadań w ramach celów operacyjnych powinny być uwzględnione działania zaradcze, gdy z jakiegoś powodu określone zadanie nie będzie możliwe do zrealizowania. Przygotowanie takiego planu awaryjnego powinno należeć do pełnomocnika ds. wdrażania strategii (lub doradcy ds. rozwoju gospodarczego).

Generalnie, w realizacji strategii powinny być zastosowane dwa podejścia: (1) podejście realizacyjne – przygotowanie i wdrażanie projektów o charakterze strategicznym (w tym wskazywanie osoby i nakładanie na nią odpowiedzialności za cały proces przygotowania i wdrażania, określanie kosztów, źródeł finansowania i aplikowania o wsparcie finansowe z zewnątrz); (2) podejście organizacyjne – opracowanie systemu tworzenia warunków dla realizacji projektów, w tym usprawnienie procedur administracyjnych Urzędu Gminy, utworzenie nowych stanowisk ds. wdrażania strategii lub poszerzenie obowiązków i zwiększanie kompetencji już zatrudnionych pracowników, a także podejmowanie wyzwań w realizacji oczekiwań społecznych.

6.2. Harmonogram wdrażania strategii

Harmonogram wdrażania strategii (tabele 19a-19d) został opracowany w oparciu o zidentyfikowane cele operacyjne i główne zadania wyszczególnione w tabelach 15-18. Okres realizacji każdego z zadań określono w latach. Są to terminy proponowane, ich faktyczne wyznaczenie pozostaje w gestii samorządu i może ulec zmianie jeszcze przed zatwierdzeniem strategii do realizacji. Kolumna „odpowiedzialny” pozostała niewypełniona, bowiem odpowiedzialność za realizację strategii spoczywa na samorządzie (radzie gminy i zarządzie) i do niego należy podjęcie decyzji, jaki sposób zarządzania rozwojem gminy zdecyduje się przyjąć i komu powierzyć odpowiedzialność

za poszczególne zadania. Wyżej podano generalne zasady wdrażania strategii, pozostawiając samorządowi wybór. Sugerujemy jednak, by do procesu wdrażania strategii włączyć jak najszerszej społeczność lokalną. Przy realizacji zadań proponujemy, by wykorzystać ujęte w tabelach 15-18 strategii działania i rozwinąć je w konkretne projekty.

W naszym przekonaniu dla odpowiedzialnych za implementację strategii rozwoju przydatny może okazać zaproponowany przez nas formularz ewidencyjny/rejestracyjny dla planowanych i realizowanych przedsięwzięć (załącznik 3). W formularzu ujęte zostały podstawowe cechy (13) danego przedsięwzięcia, które naszym zdaniem stanowią dość wyczerpującą formę informacji o projekcie i w znacznym stopniu ułatwiają monitorowanie implementacji zadań strategicznych. Formularz ten nie jest obligatoryjny. Decyzja o jego wykorzystaniu, w tym również o zakresie wykorzystania zawartych w nim informacji o projekcie (pełnym, czy ograniczonej formie) należy do władz samorządowych lub/i pełnomocnika ds. wdrażania strategii.

Tabela 19 A. Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym **ROZWÓJ GOSPODARCZY**

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
Cel strategiczny 1: ZNACZĄCA POZYCJA GOSPODARCZA GMINY W REGIONIE I EUROREGIONIE														
1.1. Tereny inwestycyjne i warunki dla potencjalnych inwestorów;	1.1.1. Dokończenie rekultywacji terenów przemysłowych													
	1.1.2. Przygotowanie planu zagospodarowania terenów przemysłowych													
	1.1.3. Wydzielenie strefy na działalność inwestycyjną i jej uzbrojenie w infrastrukturę techniczną													
	1.1.4. Wydzielenie obszaru na działalność rekreacyjną i budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej													
	1.1.5. Przygotowanie warunków lokowania i działania inwestorów w strefie													
	1.1.6. Uproszczenie procedury i zmniejszenie czasu oczekiwania na uzyskanie niezbędnej dokumentacji na uruchomienie inwestycji													
1.2. Wysoki stopień wykorzystania terenów inwestycyjnych;	1.2.1. Budowa wysokiej jakości dróg dojazdowych do strefy przemysłowej													
	1.2.2. Przygotowanie kampanii promocyjnej celem przyciągnięcia inwestorów													
	1.2.3. Stworzenie konkurencyjnych warunków w stosunku do sąsiednich gmin i aglomeracji śląskiej oraz karwińsko-ostrawskiej celem przyciągnięcia i zatrzymania inwestorów													
	1.2.4. Współpraca z gminami w ramach LGD													
	1.2.5. Współpraca w ramach subregionu zachodniego													
	1.2.6. Współpraca ze stowarzyszeniem gmin górniczych													
	1.2.7. Współpraca w ramach euroregionu													

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
1.3. Wysoki stopień nasycenia gminy usługami dla ludności	1.3.1. Przeprowadzenie badań na temat potrzeb mieszkańców w zakresie usług													
	1.3.2. Tworzenie zakładów usługowych dla mieszkańców, np. fryzjerstwo, kosmetyka, szewstwo, naprawa sprzętu AGD, sprzętu elektronicznego													
	1.3.3. Tworzenie punktów małej gastronomii, np. kawiarnia, lodziania													
	1.3.4. Utworzenie klubiku dla najmłodszych dzieci													
1.4. Wysoki stopień rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw;	1.4.1. Wydzielenie strefy dla lokowania msp													
	1.4.2. Opracowanie korzystnych warunków działania msp													
	1.4.3. Wykorzystanie unikatowych umiejętności społeczności lokalnej do tworzenia zakładów rzemieślniczych o niekonwencjonalnej produkcji													
	1.4.4. Wykorzystanie lokalnych surowców do produkcji													
1.5. Zwiększony udział turystyki w gospodarce gminy;	1.5.1. Przygotowanie projektu i budowa ścieżek rowerowych													
	1.5.2. Przygotowanie projektu zagospodarowania części terenów przemysłowych na cele turystyczne													
	1.5.3. Budowa infrastruktury turystycznej: wyciąg narciarski, szlaki do narciarstwa biegowego; skatepark, szlaki dla quadów etc.													
	1.5.4. Zagospodarowanie zrehabilitowanego terenu zalewisk na turystykę wędkarską i rekreacyjną													
1.6. Zwiększony udział rolnictwa w gospodarce gminy;	1.6.1. Przygotowanie platformy dyskusyjnej dla rolników z udziałem organizacji rolniczych, doradców ŚODR, ŚIR, naukowców, ARiMR, ARR, Urzędu Marszałkowskiego, Urzędu Wojewódzkiego, organizacji pozarządowych i LGD celem opracowania propozycji kierunków rozwoju rolnictwa													
	1.6.2. Organizowanie grup producentów rolnych, grup marketingowych, kooperatyw producentów i konsumentów													

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Tabela 19 B. Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym ŚRODOWISKO I ŁAD PRZESTRZENNY

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
Cel strategiczny 2: WYŻSZA ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA MIESZKAŃCÓW														
2.1. Zrekultywowane tereny przemysłowe	2.1.1. Tworzenie małego przetwórstwa rolnego													
	2.1.2. Przygotowanie (z udziałem mieszkańców) projektu zagospodarowania pozyskanych terenów przemysłowych													
	2.1.3. Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do przeprowadzenia prac adaptacyjnych													
	2.1.4. Przygotowanie przetargu na realizację projektów													
2.2. Wyższa świadomość ekologiczna mieszkańców	2.2.1. Przygotowanie i przeprowadzenie kolejnej kampanii uświadamiającej wartość ekologiczną środowiska przyrodniczego													
	2.2.2. Przygotowanie i przeprowadzenie konkursu wiedzy ekologicznej													
	2.2.3. Włączenie środowiska szkół do dalszego propagowania dbałości o środowisko													
	2.2.4. Pozyskanie wolontariuszy do współpracy w zakresie uświadamiania i wyszukiwania przykładów dobrych praktyk													

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Tabela 19 B (cd.). Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym ŚRODOWISKO I ŁAD PRZESTRZENNY

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
Cel strategiczny 3: HARMONIJNY ŁAD PRZESTRZENNY														
3.1. Udoskonalony ład przestrzenny gminy	3.1.1. Inwentaryzacja zagospodarowania przestrzeni gminy													
	3.1.2. Identyfikacja obszarów wymagających zmian													
	3.1.3. Wykonanie projektu i programu wprowadzania zmian													
	3.1.4. Pozyskanie zewnętrznego wsparcia finansowego na realizację projektu													
3.2. Wydzielone tereny pod budownictwo mieszkaniowe	3.2.1. Zarezerwowanie w planie zagospodarowania przestrzennego terenów pod budownictwo mieszkaniowe													
	3.2.2. Wykonanie projektu i uzbrojenie terenów budowlanych													
3.3. Wyższy poziom estetyki gminy	3.3.1. Likwidacja nielegalnych wysypisk odpadów													
	3.3.2. Przygotowanie programu estetyzacji gminy													
	3.3.3. Pozyskanie zwolenników wdrażania programu													
	3.3.4. Wsparcie rzeczowe i doradcze wdrażania programu													
	3.3.5. Stworzenie systemu bodźców do utrzymania ład i porządku na prywatnych posesjach													

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Tabela 19 C. Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I SPOŁECZNA**

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
Cel strategiczny 4: WYŻSZY POZIOM ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ														
4.1. Doskonalenie infrastruktury drogowej	4.1.1. Wystąpienie do zarządców dróg celem przygotowania projektu przebudowy skrzyżowań dróg tranzytowych na terenie gminy i instalacji świateł ruchu													
	4.1.2. Przygotowanie projektu budowy chodników i oświetlenia wzdłuż głównych dróg o dużym natężeniu ruchu na terenie gminy													
	4.1.3. Budowa ścieżek rowerowych wzdłuż dróg i chodników													
4.2. Zwiększona wewnętrzna dostępność komunikacyjna	4.2.1. Podjęcie próby wprowadzenia transportu publicznego mikrobusem wewnątrz gminy (przy wsparciu finansowym samorządu)													
	4.2.2. Podjęcie próby organizacji transportu publicznego typu „taxi na żądanie” (przy wsparciu finansowym samorządu)													
	4.2.3. Próba wykorzystania autobusu szkolnego do usług transportowych dla ludności (poza godzinami obsługi szkół)													
	4.2.4. Dokonanie rachunku ekonomicznego opłacalności i wybór jednego z trzech wariantów lub poszukanie nowego sposobu rozwiązania problemu komunikacji wewnątrz gminy													
4.3. Zwiększona zewnętrzna dostępność komunikacyjna	4.3.1. Przeprowadzenie oceny potrzeb komunikacyjnych mieszkańców													
	4.3.2. Dokonanie analizy istniejącej komunikacji międzygminnej													
	4.3.3. Zwrócenie się do istniejących przewoźników o zmiany w rozkładzie jazdy lub uruchomienie dodatkowych kursów autobusów													

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Tabela 19 C (cd.). Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym ŚRODOWISKO I ŁAD PRZESTRZENNY

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
Cel strategiczny 5: WYŻSZY POZIOM ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ														
5.1. Zwiększony poziom bezpieczeństwa na drogach	5.1.1. Udoskonalenie infrastruktury drogowej na terenie gminy													
	5.1.2. Wprowadzenie ograniczeń prędkości ruchu w miejscach newralgicznych													
	5.1.3. Zwiększenie liczby patroli policyjnych na terenie gminy w godzinach szczytu komunikacyjnego													
	5.1.4. Prowadzenie działań edukacyjnych dla mieszkańców gminy z zakresu bezpieczeństwa na drogach													
5.2. Niższe zagrożenie przestępczością	5.2.1. Tworzenie oferty zagospodarowania czasu wolnego dla młodzieży													
	5.2.2. Edukacja mieszkańców z zakresu dbałości o własne bezpieczeństwo													
	5.2.3. Wprowadzenie całodobowych patroli policyjnych na terenie gminy													
	5.2.4. Bezwzględne egzekwowanie przestrzegania przepisów porządku publicznego													
5.3. Zwiększony dostęp do usług medycznych	5.3.1. Dokonanie oceny zapotrzebowania na usługi medyczne													
	5.3.2. Zatrudnienie lekarzy specjalistów													
	5.3.3. Wydłużenie godzin przyjęć lekarzy <i>pierwszego kontaktu</i>													

Cele operacyjne	Zadania	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	po 2025	Odpowiedzialny
5.4. Wszechstronny rozwój mieszkańców	5.4.1. Edukacja mieszkańców z zakresu stosowania nowoczesnych technologii IT													
	5.4.2. Zwiększenie oferty ośrodków kultury i rekreacji													
	5.4.3. Zwiększenie dostępu mieszkańców do dóbr kultury – organizowanie wyjazdów do teatru, muzeum, sprowadzanie znanych osobistości na spotkania w gminie													
	5.4.4. Budowa hali widowiskowej celem organizacji imprez masowych – sportowych i kulturalnych													
	5.4.5. Zwiększenie zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży – koła zainteresowań, wycieczki studyjne													
	5.4.6. Utworzenie żłobka bądź punktu opieki nad małym dzieckiem													

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Tabela 19 D. Harmonogram realizacji celów i zadań w obszarze strategicznym **INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I SPOŁECZNA**

Obszar strategiczny: KAPITAŁ SPOŁECZNY															
Cel strategiczny 4: WYŻSZA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I ZAWODOWA MIESZKAŃCÓW															
6.1. Rozwinięte społeczeństwo obywatelskie	6.1.1. Wspieranie rozwoju lokalnych organizacji pozarządowych														
	6.1.2. Utworzenie gminnego klubu wolontariuszy różnych zawodów														
	6.1.3. Utworzenie inkubatora organizacji pozarządowych														
	6.1.4. Rozwój ekonomii społecznej														
6.2. Stabilność materialna mieszkańców	6.2.1. Wykorzystanie czasu wolnego na tworzenie nowych przedsięwzięć (warsztaty rzemieślnicze, usługi dla ludności, etc.)														
	6.2.2. Wspieranie firm zlokalizowanych na terenie gminy, które zatrudniają mieszkańców gminy														
	6.2.3. Organizacja robót publicznych dla bezrobotnych														
	6.2.4. Podejmowanie działalności w ramach spółdzielni socjalnych														

Źródło: opracowanie własne, na podstawie zidentyfikowanych celów strategicznych i operacyjnych, 2015

Od strony metodycznej i merytorycznej proces budowy strategii prowadzili eksperci Centrum Doradztwa Rolniczego w Krakowie, w osobach Klaudiusz Markiewski, Leszek Leśniak oraz Krystyna Vinogradnik (PWSZ w Tarnowie), którzy wykonali diagnozę obszaru, dokonali analizy dokumentów zastanych, opracowali wyniki badań ankietowych, dokonali porównań wyników pochodzących z wielu źródeł, sformułowali syntetyczne wnioski i prowadzili systematyczne konsultacje z władzami gminy Mszana i przedstawicielami społeczności lokalnej.

Eksperti opracowali także merytorycznie i redakcyjnie dokument końcowy strategii rozwoju gminy Mszana na lata 2015-2025.

Załącznik 1

Lista osób uczestniczących w gromadzeniu informacji i konsultacjach w procesie budowania strategii rozwoju gminy Mszana

Mirosław Szymanek – wójt gminy Mszana

Błażej Tatarczyk – zastępca wójta

Małgorzata Gąsior – skarbnik

Joanna Szymańska – sekretarz

Dyrektorzy gminnych instytucji i organizacji:

Rafał Jabłoński – dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury i Rekreacji

Henryk Niesporek – dyrektor Gminnego Ośrodka Sportu

Mirela Ledwoń – kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej

Dorota Pukowiec – dyrektor Zespołu Szkół w Mszanie

Janina Krzyżok – dyrektor Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Połomi

Grażyna Chachulska – dyrektor Zespołu Szkół w Gogołowej

Beata Tomanek – dyrektor Gminnego Przedszkola w Mszanie

Radni Gminy Mszana w osobach:

Berger Sebastian

Brudny Adam

Bura Rafał

Bura Roman

Cieślik Jolanta

Kaperczak Andrzej

Kotula Marek

Kuczera Piotr

Liśnikowski Marek

Mrowiec Tomasz

Mura Łukasz

Tatarczyk-Sitek Wiesława

Wala Jarosław

Werda Beata

Wita Alojzy

Sołtysi:

Ilona Mura – sołtys sołectwa Mszana

Magda Herman – sołtys sołectwa Połomia

Wioleta Szotek – sołtys sołectwa Gogołowa

Załącznik 2

Lista instytucji, organizacji, firm i podmiotów gospodarczych wspierających proces budowy strategii

Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji

Gminny Ośrodek Sportu

Ośrodek Pomocy Społecznej

Zespół Szkół w Mszanie

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Połomi

Zespół Szkół w Gogołowej

Przedszkole Gminne w Mszanie

Organizacje:

Związki Emerytów i Rencistów działające na terenie gminy

Koła Gospodyń Wiejskich działające na terenie gminy

Firmy i podmioty gospodarcze działające na terenie gminy Mszana

Załącznik 3

KARTA PROJEKTU / PRZEDSIĘWZIĘCIA
W RAMACH STRATEGII ROZWOJU GMINY MSZANA
 (FORMULARZ EWIDENCYJNY/REJESTRACYJNY)

Wyszczególnienie cech zgłaszanego projektu		Opis	Ocena (pkt)*
1.	Przedsięwzięcie / projekt: (pełna nazwa)		
2.	Akronim: (nazwa skrótowa)		
3.	Lokalizacja projektu: (należy podać dokładną lokalizację projektu)		
4.	Rodzaj projektu: (inwestycyjny, społeczny, badawczy, etc.)		
5.	Wnioskodawca projektu: (rada gminy, sołectwo, grupa społeczna, przedsiębiorca, etc.)		
6.	Okres realizacji projektu: (okres przewidziany do realizacji całego projektu/przedsięwzięcia – daty rozpoczęcia i zakończenia)		
6a.	Etapy realizacji projektu: (jeśli to możliwe należy wyszczególnić wszystkie etapy realizacji projektu)		
7.	Zgodność projektu ze strategią rozwoju gminy: (w jakie cele i zadania zapisane w strategii wpisuje się projekt/przedsięwzięcie)		
7a.	Obszar strategiczny: (podać nazwę obszaru)		
7b.	Cel strategiczny: (podać nazwę celu)		
7c.	Cel operacyjny: (podać nazwę celu)		
7d.	Zadanie: (podać nazwę zadania)		

8.	Uzasadnienie celowości realizacji projektu: (należy opisać na czym polega realizacja projektu)		
8a.	Cel: (w formie opisowej)		
8b.	Efekt: (jakie zmiany w rozwoju gminy przyniesie realizacja projektu)		
9.	Beneficjenci: (należy wskazać beneficjentów projektu/przedsięwzięcia)**		
10.	Wartość projektu (zł): (należy podać szacunkowy koszt projektu/przedsięwzięcia)		
11.	Źródła finansowania: (jeśli to możliwe, należy wskazać rzeczywiste lub potencjalne źródła finansowania przedsięwzięcia/projektu)		
12.	Inne niezbędne środki do realizacji projektu: (zasoby ludzkie, środki trwałe, administracja etc.)		
13.	Odpowiedzialni:		
13a.	Za realizację projektu:		
13b.	Za koordynację:		
13c.	Za monitorowanie:		
13d.	Za raportowanie:		

UWAGI:

* według ustalonych wcześniej kryteriów ocen, np. priorytetowości zadania, zakresu oddziaływania (na całą gminę, na sołectwo – a pośrednio na całą gminę, na określoną grupę społeczną, w tym defaworyzowaną, na rynek pracy, na rozwój kapitału intelektualnego gminy etc.), na efekty (w krótkim okresie, długotrwałe, stałe), etc.

** np. społeczność całej gminy, sołectwo, określona grupa społeczna, przedsiębiorcy, młodzież szkolna, niepełnosprawni, etc.;

Załącznik 4

Raport – Opracowanie wyników badań ankietowych

(w formie odrębnego dokumentu)

Opracowanie to zawiera 40-stronicowy raport z prowadzenia badań ankietowych, opracowanie graficzne i opisowe uzyskanych wyników badań